

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

3 1969

poština plačana v gotovini

VSEBINA:

PLANINSKO POPOTOVANJE PO ZADRSKIH OTOKIH Ing. Milan Ciglar	101
BREZ DRUŽBE NA MT. BLANC Ciril Praček	116
HRAST OPLUTNIK (QUERCUS CRENATA) V REŠKI DOLINI Tone Wraber	119
JAME ZA SOŠKO FRONTO Pavel Kunaver	121
PEKEL POLETNE NOČI Janez Bizjak	125
DNEVNIK SLOVENSKE ODPRAVE V GORSKI KOTAR Katja Toplak	128
PLANINSKI PLES POD PIRENEJI Andrino Kopinšek	132
DRUŠTVENE NOVICE	134
VARSTVO NARAVE	136
ALPINISTIČNE NOVICE	137
IZ PLANINSKE LITERATURE	139
RAZGLED PO SVETU	142

NASLOVNA STRAN:
KANJAVEC S HRIBARIC – Foto ing. Albert Sušnik

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja Radeče pri Zidanem mostu

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Laško 5071-601-1030
Železniška postaja: Zidani most
Brzjavi: Papirnica Radeče

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku.

PO ŽELJI IZDELUJE KARTICE V POSEBNEM TISKU
V RDEČI, MODRI ALI SIVI BARVI

TRGOVSKO PODJETJE

IZBIRA

LIUBLJANA, TOMSIČEVA 2/V

Telefon 22-521; 22-571

KUPUJTE VSE MODNO BLAGO V NAŠIH
POSLOVALNICAH:

ROKAVIČAR – Titova cesta 17, telefon 23-415.
Pletenine, trikotaža, rokavice

PIONIR – Titova cesta 17, telefon 21-597. Vsa
oblačila za otroke, igrače

NOGAVIČAR – Nazorjeva ulica 3, telefon 23-414.
Nogavice vseh vrst

JELKA – Miklošičeva 34, telefon 314-134. Modno
blago vseh vrst

MAJA – Miklošičeva 10, telefon 312-024. Specialna
trgovina za ženske rokavice, nogavice, perilo, ple-
tenine

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.-, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.- ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije l. 1969 – št. 3

PLANINSKO POPOTOVANJE PO ZADRSKIH OTOKIH

(Nadaljevanje in konec)

Ing. Milan Ciglar

Rivanj

Rivanj spada med manjše, a stalno obljudene otoke, dolg je le kake tri kilometre. Prav ves je obraščen z makijo, zaman sem iskal na otoku eno samo drevo, če seveda odštejemo oljke okrog edinega naselja na otoku. Že na morju me je prav z vrha otoka pozdravljala cerkva svete Jelene, okoli nje in pod njo pa so zbrane na gosto kamenite hiše.

Na ladji me je nagovoril kakih šestnajst let star fant, opazil je, da sem namenjen na Rivanj, in mi pri sebi doma ponudil prenočišče. Začeli so se, kot mi je povedal, prvi na otoku baviti s tem poslom. Takšno ponudbo sem seveda sprejel in kasneje sem mogel le pohvaliti prijeto in snažno prenočišče. Ko sem sam radoveden stopal z ladje na pomol, so bili tu kot vedno ob prihodu ladje zbrani vaški radovedneži, povečini iz vrst mladine, vrstniki mojega spremljevalca. Veselo, malce pa tudi posmehljivo, so na glas vzklikali: »Evo, dolazi turizam i na Rivanj!« Morda je danes zares že tudi tam.

Ker je bilo še zgodaj, sem se, potem ko sem odložil prtljago, vrnil na pomol, ki se je po odhodu ladje spet spremenil v domače kopaljšče. Kopalcev sicer ni bilo veliko, povečini so bili domači fantje in dekleta, ki jim tu minevajo počitnice, drugače pa hodijo v šole v Zadru, na Reki in celo v Zagrebu. Rivanj je majhen kraj, skupaj šteje le kakih sto prebivalcev. Od teh pa so vsi za delo količjak sposobni moški zdoma. Pravijo, da ni naše prekomorske ladje, kjer ne bi bil vkrcan vsaj en otočan z Rivnja.

In res, ko je prav tedaj priplula po ozkem Rivanjem kanalu, med otokoma Rivnjem in Sestrnjem, velika tovorna ladja, kdo ve, če ni ubrala izmed možnih poti v širna morja prav to inačico in najprej s sireno pozdravila domačo vas, je nekdo z veliko trobljo vpil na breg ter nekaj naročal. Z našega pomola mu je star možak odgovarjal in pritrjeval. Brežičnega telefona pa je bilo kmalu konec, saj ladja ob tem ni zmanjšala svoje hitrosti, kmalu je izginila v smeri Srednjega kanala, kamor se steka več pomorskih poti.

Opazoval sem mladino pri kopanju in radovedno prisluškoval njihovim razgovorom. Taki so bili kot povsod po svetu pri teh letih, motilo me je pri njih le neizbrano besedišče. Če so izgovorili pet besed, sta bili dve od njih gotovo precej sočni kletvici. Fantje so seveda pri tem prednjačili pred dekleti. V Županičevem Zborniku iz leta 1939 sem nedavno tega bral razpravo I. Koštiala iz Novega mesta »Kdo je divja horda?«, kjer obravnava pisec preklinjanje pri bratskih jugoslovanskih narodih v odgovor nekemu nemškemu etnografu, ki je povezoval pri nas udomačene kletvice z nižjo stopnjo kulture. Naš predstavnik dokazuje, da preklinjajo tudi drugi narodi ter navaja pri tem kletvice od Severnega Lednega do Sredozemskega morja, romanskega, germanskega in slovanskega izvora, a vse seveda v latinskem prevodu, da ne bi bila morda prizadeta nekatera preobčutljiva ušesa. Priznati pa moram, da je od kletvic, ki sem jih slišal tu na otoku, zajel le oni manjši in milejši del. V naši reviji »Pomorstvo« iz leta 1967 je še en prispevek o preklinjanju (dr. Veljko Narančič: Psovka kod pomoraca), ki se v njem utemeljuje hude kletvice naših pomorščakov na bolj psihološki način kot posledica posebnega okolja, načina življenja in dela, najsi bodo te sakralnega, religioznega, erotičnega ali seksualnega značaja. Mlajši prebivalci Rivnja so se zato najbrž naučili preklinjati od svojih očetov in starejših bratov, ki plujejo po vseh morjih sveta, saj sami pri tem še nimajo omenjenih psiholoških

nujnosti. Znajo pa uporabljati kletvice v različnih nizih in sestavah, v raznih inačicah in povezavah z zunanjim svetom, človeško družbo, bližnjim in daljnim sorodstvom. Pri tem sicer prijazen in ustrežljivi fantje najbrž sploh niso občutili, kaj govorijo, stvar je že tako prešla v navado. Kaj naj bi sicer naredilo dekle, najbrž njihova sošolka, ko ji sobesednik med pogovorom z neizbranimi besedami in prispodobami mimogrede prekolne hkrati mater, sestro, njo samo in domače svetnike, ona pa se mirno pogovarja z njim naprej, kot da ji je oni pravkar povedal čisto navadne, vsakdanje stvari. Morebiti bi se tudi uho tujcev sčasoma privadilo na takšno narodopisno posebnost ali bi celo sami počasi prišli v tok njihove vsakodnevne govorice. Priznati pa si moramo pošteno, da tudi pri nas v Sloveniji vedno pogosteje uporabljamo podobno izrazoslovje, zlasti med dijaško in študentsko mladino. Kar stopite ob koncu pouka k vratom kake naše gimnazije in prisluhnite! No, tu na Rivnju niso izjeme niti najmlajši. Poslušal sem Majo, kake tri leta staro prikupno deklico, ki še ni znala izgovarjati črke »r«. Kopala in igrala se je skupaj s svojo mamico tik za menoj. Obe sta prišli domov na počitnice iz Zagreba. Maji nekaj najbrž ni šlo pogodu, ko se je igrala v pesku s kanglico, pa je prav po mornarsko preklela sveto Jeleno. Kazalo pa je, da se je mamica v svetu naučila boljših navad in ji govorjenje njene hčerkice ni bilo povšeči. Zato je ob pozivanju božjih oseb preklela in opsovala svoji hčerkici mater ter svareče dodala: »...Majo, kako to govoriš!« Tokrat pa sem se zares na glas zasmeljal, da me je mamica kar začudeno pogledala.

Zjutraj me je z glasnim pozdravljanjem novega dne zbudil menda edini sivec dolgoušec na otoku, za njim pa še starejši sosed in mlajša sosedka, ki sta se prav pod mojim oknom glasno prerekala in zmerjala, bogve zakaj, tako da sem kmalu vstal in se podal na ogledovanje otoka.

Zgornji del vasi je starejši in sega prav do cerkvice na vrhu otoka. Mnogo hiš je porušenih ali praznih. Med zadnjo vojno so se Italijani hudo znesli nad prebivalci. Ti so imeli na voljo le dve možnosti: ali k partizanom ali v internacijo; podobno je bilo tudi na sosednjih otokih. Vas so popolnoma požgali. Stara ženica, ki sem jo srečal pri vaški cerkvi in mi je o tem pripovedovala, je dejala, da ves čas med njimi ni bilo enega izdajalca. Na novo so po vojni gradili kar čedne in čiste hiše raje niže

ob morju, bliže pristanu. V prejšnjih časih so se otočani bolj kot sedaj bavili s kmetijstvom, zlasti z izdelovanjem olja, o čemer pričajo oljni nasadi pod nekdanjo vasjo, v sedanjih dneh pa je edini zaslužek denar, ki ga zaslužijo možje zunaj domačega kraja, povečini na velikih prekomorskih ladjah.

Od cerkvice je na vse strani res imeniten razgled, slab streljaj naprej je le za nekaj metrov višja Lukočina (112 m), ki je najvišji vrh otoka. Od tu se posebno lepo vidijo po vrsti tri Sestrice: Mala, Srednja in Velika, trije otočki, ki so bili v davni zemeljske zgodovine gotovo del tedaj bolj dolgega otoka Rivnja, preden se je pogreznil v morje do sedanje višine. Na Mali Sestrici je pomemben svetilnik, ki uravnava ponoči ladje na zapleteni poti iz Srednjega v Zadrski kanal. Velika Sestrica pa je bila v zadnji vojni prizorišče velike tragedije: semkaj so prevažali Italijani moške z otokov in jih streljali.

Makija je na Rivnju prav opojna. Največkrat si predstavljamo, ko govorimo o makiji, neprehodno in bodikavo grmičevje, ki se ga je bolje izogniti daleč naokoli, če le želimo ohraniti zdravo kožo ter cela oblačila. Takšna je res v bolj severnih predelih Jadrana ali v višjih legah nad obalo. Makija je brez bodic, polna je dišav vsake vrste. Posebno rožmarin je dehtel v sončni toploti, pa seveda vrsta rastlin, ki jih najdemo pri nas le v cvetličnih lončkih. Sam rožmarin zraste tu po tri metre visoko. Tudi domača imena teh toploto ljubečih rastlin so prijetna za uho: mirt, planika, smrič, lumbrostik, slaulje, lopatika, vriš, crnika, badlič, gromuz, drače, lusmarin, da navedem le nekatera od njih.

Ko sem si ogledal vršni del otoka, ki resda ni kaj posebno velik, sem po blagi, temnozeleni strmini sestopil do nasprotne obale v prijeten zaliv, ki se je v smaragdnozeleni barvi odražal od sicer temnomodre morske površine. Imenitno je bilo kopanje in potapljanje v kristalno-čisti vodi. A nisem bil dolgo sam. Izza skalnega roba je kmalu pribrenčal manjši čoln, v njem pa dva fanta, ki sem ju prejšnji večer opazil na obali. Povabila sta me v čoln, tako da se mi ni bilo treba vračati čez hrbet otoka, ampak okrog njega mimo Sestric spet v pristan. Bil pa je tudi že čas, kajti nedolgo zatem je prispel že moj parnik in me ponesel spet za postajo dalje – na otok Sestrunj.

Sestrunj

Na kopnem sem se radoveden ozrl okrog sebe. Kot je navada pri dobrih sosedih, so mi na Rivnju opisali Sestrunjce kot nekoliko zaostale, nezaupljive in zaprte ljudi, ki jim težko prideš do živega, pri njih da bom naletel na slabo. Iz Kablina, že fjordu podobnega zalivčka, kjer imajo Sestrunjci svoj pristan ob lepem vremenu, drži lepo nadelana pot kakih dvajset minut navzgor do vasi, ki leži podobno kot na Rivnju, na vrhu otoka. Po poti se nas je napolnilo kakih dvajset ljudi, edini tujec med njimi sem bil seveda sam. V začetku so se moji sopotniki naredili, kot da me sploh niso opazili. Delal sem lep in prijazen obraz, pozdravljal levo, pozdravljal desno, nagovoril tega in onega, a komaj da sem dobil nazaj kako besedo. Pomagal sem neki ženski vrh tega še nesti precej težko pločevinasto posodo z oljem. Mojo pomoč je še kar prijazno sprejela, a ko sem jo povprašal, kje bi lahko v vasi prespal, je ostala gluha in nema. V vasi je vzela spet svoje olje in izginila. Saj prostora na otoku zunaj vasi zares ni manjka, Sestrunj je dolg natanko enajst kilometrov, a domačini so me navdali z zanimanjem in sklenil sem še naprej iskati stanovanje. Spraševal sem tega, spraševal onega, ki sem ga srečal v kar veliki vasi, a vsak se je izgovarjal po svoje; nekateri so mi svetovali, naj povprašam v »Zadruhu«... Sredi vasi torej zavijem v »Zadruhu«, pravo vaško štacuno z značilnim vonjem po milu, olju in tobaku. Ko sva bila s »šefom« sama, sem mu razložil svoje težave. Da bi mi rad pomagal, mi je odvrnil, a mi, žal, tega ne more. V vasi je dovolj prostora, kaj ga ne bi bilo, saj so moški povečini zdoma, a ženske same brez dovoljenja ne smejo sprejemati pod streho tujcev. Ko sem »šefu« pripomnil, da zelo malo cenijo svoje žene, če jim ničesar ne zapajajo, in ga potem še nekaj časa pregovarjal, mi je na koncu le povedal, kam naj se obrnem, a da pod nobenim pogojem ne povem, kdo mi je dal ta nasvet. Res sem potem povprašal na koncu vasi v precej veliki in že na zunaj lepo urejeni hiši. Prepričan sem bil, da tudi tukaj ne bo nič, in skoraj bi bilo tako. Ženska pri tridesetih letih me je sicer sprejela v kuhinjo pa potem dolgo ni hotela reči »da«. Že je skoraj privolila, da ostanem v hiši, k temu sta jo prigovarjala tudi oba otroka, deček in deklica stara deset in dvanajst let, pa se je spet premislila. Mož naj bi ji prav danes pisal iz Zadra, da naj nikogar ne sprejema pod streho. Smejal sem se in že prijel za nahrbtnik, rekoč, da grem

spat k njegovemu »tovaru« (oslu) zadaj za hišo. Tedaj pa je fantič tako odločno nastopil, da sem kar pogledal; ozmerjal je mater, kakšna je, da meče človeka iz hiše, kaj bodo rekli ljudje po svetu, ko bom to gotovo pripovedoval ali celo pisal v časopisu. In res, omehčala se je, a s težkim srcem. Poslala je za vsak primer v vas še po svojo sestro, da bo spala pri nji in zaprla usta vsem vaškim čevkam. Kmalu je prišla, precej mlajša in prikupnejša od moje gospodinje, vrh vsega je bila še neomožena in smejala se je svoji sestri. Ob takšnem varuštvu je bil nato lahko pri hiši mir. Ostal sem tu kar dva dneva, seveda zaradi slabih zvez z ladjo, ki me je lahko popeljala naprej šele čez dva dni. Tudi lačen nisem bil, za to sta poskrbeli obe gostiteljici. Imeniten domači sir, ki ga hranijo v olivnem olju, sem zalival ves ta čas s pristno otoško črnino.

Zjutraj se tenka meglica še ni vzdignila, ampak je spajala zelenomodro gladino morja z modrino neba, tako da še ni bilo zaznati ravne črte daljnega obzorja, ko sem bil že ob morju na drugi strani otoka, v zalivu Horvatin. Tu je drugi pristan Sestrunjcev, za primer, če zaradi visokih valov ob jugu ladjam ni mogoče pristajati v nasprotnem Kablinu. Lazil sem ob obali in fotografiral. Sprva sem bil še sam, a ni minila ura, ko je bilo v pristanu vse živo otrok, samih fantov med desetimi in štirinajstim letom. Kot tujec sem jim bil seveda še posebno zanimiv, zato so bili venomer okrog mene, najsi sem bil v morju ali na suhem. Pa je kar prijetno z otroki, medsebojno zaupanje je kaj hitro vzpostavljeno. Potapljali smo se vse dopoldne, plavalji, iskali školjke ter se pogovarjali o vsem mogočem. Čudil sem se, da so sami fantje. Kje da imajo deklice, sem jih povprašal. Povedali so mi, da se deklice pri njih bolj malo kopajo, če pa se, potem le na drugi strani otoka. Pa so res zanimivi ti Sestrunjci!

Posebno z Marinom, ki je bil od drugih za spoznanje starejši in razumnejši, sva postala prijatelja. Pravkar je končal osemletko, pa ne v Sestrunju, kjer imajo velike težave z učitelji, ampak v Zadru, kjer bo ostal tudi naprej v kovinarski šoli. Fant je bil bister kar se da, poznal je vse vrste rib, ki jih love tam okoli, pa tudi ni bilo rastline, ki ji ne bi vedel imena. Kar sam se mi je ponudil za spremljevalca in popoldne sva prehodila dober del ne tako majhnega otoka.

Vzdolž otoka, ki je povečini gol ali obrasel z makijo, a zdelo se mi je, da z manj gosto kot na Rivnju, drži bolj slaba steza tja do

skrajnega rta Križa, od koder ni več daleč na sosednji večji otok Molat. Zame je bilo zanimivo tudi to, da sem na otoku našel nekaj večjih dreves črnega hrasta (crnike), po čemer sem sklepal, da je tudi Sestrunj nekoč pokrivala prava gozdna odeja, samo kdo bi vedel kdaj. Najvišja vzpetina na otoku je Obručar (186 m), za takle otok kar lepa višina. Z vse poti pa je imeniten razgled po morju in sosednjih otokih.

Sama vas Sestrunj na vrhu otoka je kar precejšnja, saj šteje več kot štiristo prebivalcev, a seveda niso vsi doma. V svoji prvobitni arhitekturi je skoraj docela ohranjena. Neverjetno, koliko umetniškega smisla in duha so imeli naši predniki, veliko več kot današnji rod, ko so postavljali svoje domove. Zanimiva so domača dvorišča, pa ponekod prav imenitni portali, nadzidki, dimniki. Tudi vas kot celota je zgrajena smotrno, kot po načrtu. Ljudje se bavijo povsod s kmetijstvom, seveda predvsem ženske, večina mož je na delu drugod. Predstava, ki jo imamo prebivalci »celine«, da žive namreč po otokih samo ribiči, tudi tukaj ne drži. Ribišтво pomeni za Sestrunjce le pičel dodaten dohodek, predvsem love za lastno potrebo. Ves otok je imela skoraj do konca prejšnjega stoletja v lasti

zadrška fevdalna rodbina Borelli, ljudje so se morali tedaj sami odkupiti. Morda se pozna ta dolga odvisnost in podložništvo tudi v njihovem značaju in v odnosih do tujcev.

Tudi dopoldan naslednjega dne sem imel na voljo za sprehajanje po otoku in kopanje. Tokrat sem si ogledal njegov jugovzhodni del okrog zaliva Kablina. Poslovil pa sem se tudi od Marina, ki ta dan ni imel časa, da bi postopal z menoj, ampak ga je čakala doma pred hišo velika skladovnica skrivenčenih polen in korenin, da jih razcepi in pripravi za zimo.

Ta dan so imeli v vasi velik dogodek. Po treh mesecih bivanja v domači vasi se je od otoka poslavljajal, najbrž zadnjič, prileten možak – Amerikanec, ki se je vračal spet v svojo drugo domovino, skupaj s svojo ženo in vnukom. V pristanu se je zbralo najmanj pol vasi. Prepevali so otožne domače pesmi in čakali na parnik, ki bo odpeljal njih rojaka najprej do Zadra. Težko je bilo staremu možaku pri srcu, ko je nemo sedel poleg svoje prtljage in si kdaj pa kdaj naskrivaj obrisal solzo v očesu. Ko je prišel čas slovesa, ni vedel, ali naj se objame zadnjič s svojimi ostarelimi vrstniki iz otroških dni ali naj zadnjič gleda proti svoji rodni vasi. Hud je občutek, ko se človek zave, da je pred

Slovo od »Amerikancev« v Kablinu na Sestrunju

Foto ing. M. Ciglar

nečim nepreklicno zadnjič, pred nečim, kar se ne povrne nikdar več. Ljudje smo velikokrat pred takšnimi dejstvi, a jih odrivamo in nočemo verjeti. A ko je odplul parnik proti Zadru, je nastalo na pomolu spet staro vsakdanje vzdušje. Začeli so se pogovori o domačih težavah, dekleta so zapela zdaj bolj veselo pesem in vsi so se vrnili nazaj v vas.

Žverinac

Tudi moja ladja, ki sem postal že njen stari znanec, saj me je prevažala od otoka do otoka, je prisopihala izza bližnjega rtiča in spet sem se vkrcal. Tokrat je bila moja pot nekoliko daljša. Sicer do otoka Žverinca kamor sem bil namenjen ni bilo daleč, a po voznem redu je obrala ladja pred njim še dober del obale Dugega otoka. To pa mi je bilo kar povšeči, saj sem si tako lahko ogledal Dugi otok, moj kasnejši cilj, najprej z morske strani in ocenil kje in kako me bo še vodila nadaljna pot. Mimo slikovitega polotočka s cerkvico svetega Pelegrina smo se, potem ko smo v ravni črti poprek presekali Srednji kanal, zapeljali najprej v Savar, nato v Brbinj in Dragove ter v Božavo,

ko je večerna zarja pordečila nebo in morje v trepetajoči svetlobi. Še preko morskega preliva in že smo pristali ob Žverincu. Ker se je noč hitro bližala, potem ko sem se izkrcal, nisem imel kaj prida časa za ogledovanje.

Povprašal sem mlajšega moškega čokate, a krepke postave, ki je stal na pomolu, če je v Žverincu možno najti kak prostor za prenočevanje. A najbrže nisem naletel na pravega. Ne da bi me pogledal, me je osorno zavrnil in obrnil hrbet. Na tak pozdrav seveda nisem bil pripravljen, a vseeno sem ga poslal (v mislih seveda) k vragu. Tudi drugje nisem poskušal sreče s prošnjami in spraševanjem, ampak sem zavil navkreber skozi vas in že v temi prišel do ograjenega borovega gozdiča. Za kamenitim zidom sem si našel imenitno mesto, iz borovih iglic sem si, že navajen tega opravila, pripravil mehko in zračno ležišče. Nedolgo zatem sem se potopil v zdravo in sproščujoče spanje.

Šele zjutraj sem si lahko ogledal, kje sem in kakšen je otok od blizu. Najprej sem ugotovil, da sem izbral za prenočevanje prijetno mesto, izza gozdiča sem imel lep razgled na morje in skalne vesine Dugega otoka, za menoj pa je bilo dokaj široko, popolnoma ravno polje obraslo z oljkami, figami in vinsko trto, obda-

Težko življenje starih otočanov. Srečanje na Dugem otoku

Foto ing. M. Ciglar

jali so ga ograjeni vrtovi. Za borovci in košaticami oljkami pa se je skrivalo edino otoško naselje, pravzaprav njega zgornji rob, ker so hiše razpostavljene odtod prav do morja. Na bližnjem vrtu sem si natrgal svežih, z jutranjo roso umitih in ohlajenih fig. Teh je bilo po drevju toliko, da mi še tak doslednež in prenapetež ne bi mogel očitati posega v tujo lastnino, saj je polovica sadežev ostala gotovo neobrana na drevesih. Zatem sem zavil k prvi hiši. Treba se je bilo umiti, obriti in nasploh nekoliko očediti in sem povprašal nič kaj zgovorno gospodinja za umivalnik.

Ko sem se na dvorišču pošteno umil in si obril ravno polovico obraza, sem zaslišal izza hiše po kamenitem tlaku hitre in odločne korake. Ne da bi se ozrl, sem vedel, kaj to pomeni, ker sem po svojih dosedanjih popotovanjih že imel nekaj tovrstnih izkušenj: prihajala je oblast. V zrcalu sem zagledal postavnega, mladega miličnika, ki me je sicer uradno, a še kar lepo pozdravil, pri tem mu je bilo le malce nerodno, in zahteval osebno legitimacijo. Ko sem ga povprašal, ali naj si obrijem prej še do konca drugo polovico obraza, da bo tako lahko ugotovil, če sem pravi iz legitimacije, mi je smeje dejal, da mu zadošča tudi pol obraza. Dalje me ni spraševal, ampak se je opravičil, da je to pač njegova dolžnost, seveda sem mu pri tem pritrjeval, potem pa sem se obril še do konca. Ob tem mi je sedaj že neuradni varuh miru in reda pripovedoval o Žverincu in Dugem otoku ter mi s tem dal za nadaljno pot precej koristnih napotkov. Fant je bil pri svojem delu na mestu, tudi razvoj turizma, četudi takega, kot je moj, mu ni bil deveta skrb. Ko sem mu bolj za šalo kot zares potožil, da sem bil prisiljen spati na prostem, ker me na Žverincu nihče ni hotel sprejeti pod streho, se je takoj ponudil za posredovanje. Za prijaznost pa sem se mu seveda zahvalil, saj sem že popoldne nameraval naprej. Na račun žverinskih otočanov je izustil še dve ali tri precej pikre, poznalo se je, da ni odtod doma.

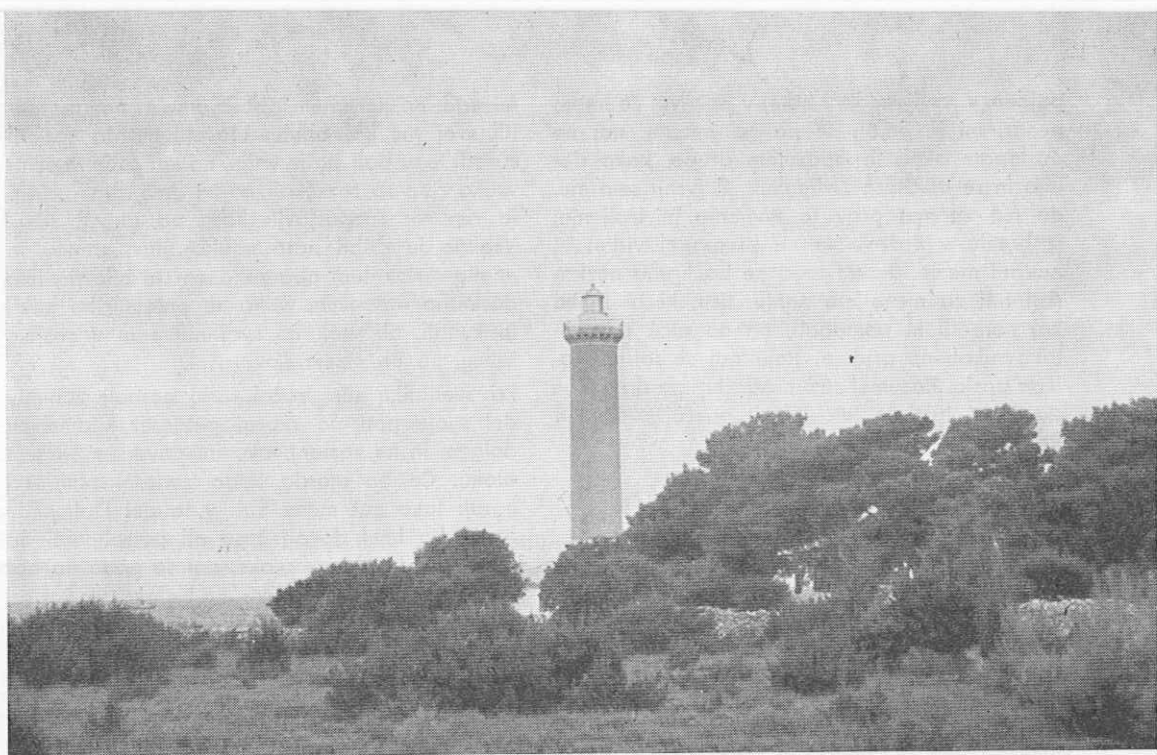
Vrnil sem sposojen umivalnik, ona ženska tudi po odhodu miličnika ni bila kaj bolj zgovorna, nato sem v sosednji hiši shranil nahrbtnik in si jel ogledovati vas in kar je okrog nje. Naselje je prijetno in čisto. Tako kot na Sestrunku so zanimivi še posebno stari iz kamna izklesani portali in senčna dvorišča. Kamor sem se ozrl, povsod so tačas sušili fige, kjer je bilo za pedenj ravnega prostora pod soncem, so razprostrli papir in na njem razporedili meni tako prijeten sadež.

Nadaljeval sem z ogledom otoka. Žverinac je približno tako velik kot Rivanj, le da je po dolžini bolj razpotegnjen. Kmalu sem bil na najvišji točki otoka, na 117 m visokem Klisu. Kako ponosno ime! Z njega je tako kot z vseh vzpetin na otokih lep razgled. Predel okrog Žverinca je zaradi številnih otokov in vmesnih prelivov še posebno zanimiv. Sam Žverinac pa je kamenit, manj poraščen kot Rivanj in Sestrunk, njegova prednost je že omenjeno ravno polje, ki je zelo skrbno obdelano. Zanimivost samega polja je požiralnik v njegovi sredi, ki požira ob deževju velike količine vode in, na škodo otočanov, tudi precej rdeče rodovitne prsti. Človek ne bi mogel verjeti, da prihaja na tako majhnem in kamenitem otočku tudi do težav zaradi preobilice vode.

Ko sem se vrnil v vas, je v cerkvi pravkar odzvonilo poldne. Na vaškem tlaku je sonce vroče pripekalo. Namenil sem se spet v svoj gozdič, da bi malo legel v senco, kar me naenkrat iz hiše sredi vasi pokliče kakih dvanajst let stara deklica: njen starejši brat da me vabi na kosilo. Res nisem vedel, kaj bi, presenetilo me je, zlasti še zato, ker sprejem, ki sem ga doživel včeraj in danes zjutraj, ni bil nič prijazen. Vabilu pa sem se seveda odzval in krivico bi delal ljudem na otoku, če bi jih sodil in opisoval le po svojih prvih občutkih. Človek lahko spozna soljudi le tedaj, ko izgine medsebojno nezaupanje.

Moj gostitelj je bil prijeten fant, ki je pravkar končal srednjo strojno šolo v Splitu, zdaj pa se je pripravljal za nadaljni študij na strojni fakulteti. Za mizo sta sedela še mlajši brat in sestra. Sami so si gospodinjali in gospodarili in priznati sem moral, da je mlada gospodinja tokrat pripravila imenitne ribe v omaki. Tako kosilo pa je bilo namenjeno, to sem kasneje ugotovil, prav meni. Njihova mati je bila v bolnici neozdravljivo bolna, oče na ladji, tedaj nekje na Japonskem; po vse leto ga ni doma, a jim redno pošilja svoj denar. Kako drugače pojmujejo in živijo tu družinsko življenje kot na primer v našem patriarhalnem vaškem okolju, a najbrž njih medsebojna navezanost zaradi tega ni nič manjša. Težko je takšno življenje, a ne tožijo nad njim. Tudi doma je delo, lahko bi kaj pridelali, saj je njih zemlja dobra, a pridelkov nimajo kam prodajati, Zadar je predaleč, turizem pa se pri njih skorajda še ni začel.

Zvedel sem pri kosilu, da vsa vas že ve, kako me je danes navezgodaj iskal miličnik, seveda po krivici. Že včeraj so vedeli, da je v vasi

Svetilnik Veli Rat na Dugem otoku

Foto ing. M. Ciglar

tujec, morda je kdo to sporočil miličnikom v Božavo. Morda pa sem bil komu sumljiv na ladji, saj me je vodja palube kar dvakrat vprašal, če bom ostal v Božavi ali kje drugje. Vedeli so, da prenočujem nekje blizu vasi, to pa je bilo vaščanom sumljivo, morda nameravam ukrasti kak čoln in pobegniti preko morja v Italijo.

Poslovil sem se po prijetnem razgovoru od svojih gostiteljev. Šel sem po svoj nahrbtnik, a tudi tu so me čakali s kosilom. Prav nerodno mi je bilo pri vsem tem, saj toliko pojesti res ne bi mogel. A vseeno sem prisedel v senco in nato je pri dobrem črnem vinu stekel pogovor o življenju na otokih sedaj in nekoč. Stari ljudje vedo, da življenje ni bilo nikoli lahko, celo težje je bilo nekoč, seveda v svojih mejah in tedanjih pogojih. Preteklosti s sedanjostjo ne moremo enostavno primerjati in uporabljati pri tem ista merila.

Tudi sedaj je življenje na otokih povsod trdo, sredi kamenitega sveta je bore malo zaslužka. Skopa zemlja komajda omogoča življenje, pravzaprav životarjenje, ribolov je prepičel, turizem, ki se je ponekod pričel razvijati, sicer prinaša nekaj dohodkov, a ne za vse. Ljudje odhajajo zdoma že od nekaj. Prvi val je odtekel od tod v Ameriko že v prejšnjem stoletju, kasneje je bilo še več takšnih valov. Močno so zamajali

življenje na otokih vojni in povojni časi. Iluzije o tem, kako bo po vojni in v svobodi naenkrat vse dobro in prav, so se kmalu razblinile. Predvsem primanjkuje na otokih plačanega dela, ki je kljub navezanosti na zemljo, ta je morda na Žverincu večja kot na drugih otokih, pogoj za napredek. Mladi ljudje ne morejo biti zadovoljni s tem, kar je nekoč pomenilo osnovo življenju. Razkropili so se po svetu. Odhajali so najprej na naše kopno, a kasneje tudi preko morja in čez mejo. V začetku naskrivaj, oni, za katere je bilo življenje že urejeno, so jih pri tem obsojali, danes pa je seveda drugače in radi vidimo, da si pomaga vsak sam, kakor ve in zna.

Do večera sem imel še čas, lazil sem po skalah okrog pristana, se kopal in opazoval vaško otročad, ki je počenjala v morju svoje vragolije. Na pomolu sem opazil tudi onega moža, ki me je prejšnji večer tako na kratko zavrnil, opraviiti je imel nekaj s starim čolnom. Malo iz kljubovalnosti, nekaj pa tudi iz radovednosti, kaj poreče sedaj, sem pristopil k njegovi barki, ga nekaj časa opazoval pri njegovem početju, nato pa mu dejal, da sem moral prespati to noč pod borovci in se o gostoljubju na Žverincu nisem mogel prepričati. Kazalo je, da je bil ta dan boljše volje, ker mi je vsaj odgovoril. Naj

pojdem v novi sodobni hotel v Božavo, če imam denar, mi je dejal, če pa ga nimam, naj ne postopam okoli in opazujem druge, kako delajo in se mučijo z življenjem. Odvrnil sem mu, da me zanima prav to življenje in trpljenje, iz hotela v Božavi ga ne bi mogel videti... Zavrnil me je, da od tega ne bo kruha ne koristi niti za mene niti zanje, tisti, ki bi lahko kaj naredili in pomagali, pa na otok tako in tako nikoli ne pridejo. Raje naj se lotim svojega posla. Razumel sem moža, ki ima drugačne skrbi kot tujci in letoviščarji onkraj preliva v Božavi.

Na Dugem otoku

Moj stari razmajani znanec je priplul tokrat od Božave sem s precejšnjo zamudo. Ko smo nadaljevali pot okrog rta Barje, se je že docela znočilo. Ko smo pripluli do zadnjega pristanišča na Dugem otoku, do Velega Rata, je bila trda noč, celo oblaki so zaskrbujoče prepregli nebo. Nekako sem se izmotal iz pristana in si poleg vasi poiskal za kamenitim zidom v grmovju primerno mesto za ležišče. Zdelo se mi je, da sem dobro izbral, saj sem se ulegel mehko in udobno, skrbelo me je le, če bo grmičevje nad menoj zadržalo morebiten naliv iz oblačnega neba.

A jutro me je prijetno presenetilo. Ponoči so bili videti oblaki gostejši, zdaj pa je vzhajajoče sonce pravkar raztapljalo na nebu zadnje ovčice, morje pred menoj pa je bilo bolj sinje kot nebo. Dobro sem se naspal in odpočil. K temu je v precejšnji meri pripomoglo moje ležišče, ki je bilo za ped debelo nasuto s posušeniimi ovčjimi bobki. Kako dobro je, če človek včasih ne ve, kaj je izbral.

Svojo pot po Dugem otoku sem hotel začeti prav na njegovem skrajnem rtu Velem Ratu. V slabi uri sem bil že pri našem največjem svetilniku, ki so ga zgradili že leta 1848. Zares je imeniten, stoji v samoti, ob robu prijetnega borovega gozdiča, ki s svojimi krošnjami sega prav do morja in se kar sam ponuja tabornikom. Nekaj sledov v gozdiču je kazalo, da ga ti kdaj pa kdaj le obišejo.

Pod svetilnikom so pravkar pristali z manjšim čolnom svetilničar z ženo in pomočnikom, kot sem ugotovil kasneje. Pravijo, da so svetilničarji zaradi posebnosti in samotnosti svojega poklica sami posebneži. Da bi lahko o tem sodil, nimam dovolj izkušenj, a ti, h katerim sem se sedaj namenil, so bili res nekaj zani-

mivega. Po jutranjem ribolovu so si namreč delili svoj nič kaj obilen ulovek, morda so bili zaradi tega bolj slabe volje, na kaj čuden način: vsako ribo so razsekali na tri dele, glavo, trup in rep ter razpostavili kose na bližnji skali. Vsakdo je dobil nato enako glav, trupov in enako repov, tudi oba zakonca sta bila pri tem dosledno natančna. Kako so potem ribe pekli in kuhali, ali vsak na svoj način in v svojem loncu, pa jih nisem povprašal.

Pri svetilniku sem začel torej najbolj zanimiv del svoje poti po skoraj petdeset kilometrov dolgem in ne zastoj tako imenovanem Dugem otoku. Če bo morda koga zanesel planinski korak tako kot mene tudi v ta del Dalmacije in ne bo imel dovolj časa ali potrpljenja, da bi obšel vse glavne otoke, naj se poda na pot vsaj vzdolž Dugega otoka, ne bo mu žal. Pot od Velega Rata pa do Telaščice, kjer prehaja Dugi otok že v naš najbolj zanimivi in divji predel na Jadranu, v Kornatske otoke, je v pravem pomenu besede planinska. Zdaj teče v senci borovih dreves, se vzpenja po širnih kamnitih planjavah, spet in spet se spušča do morja, zavija v notranjost otoka na široka kraška polja in se povzpne na vrhove, ki se z navpičnimi dvestometrskimi stenami spuščajo v morje. Na vsej poti so imenitni pogledi na vse Zadrse otoke in po širni odprti daljavi Jadrana. Ob posebno jasnih dneh je od tod možno opazovati tudi daljno italijansko obalo.

Od svetilnika na Velem Ratu gre pot sprva okoli zaliva Čune v plitev in peščen zaliv Sakarun s skoraj kilometer dolgo peščeno obalo. Škoda, da je ta proti morju odprta in da prinašajo valovi na njo vedno pogosteje in v večji meri črne oljne odpadke, ki jih brezdušni kapitani motornih ladij spuščajo v morje. Iskanje primerne mesta za kopanje v sicer drobnem in belem pesku ni zato nič prijetno. A dno zaliva blešči, posebno ob pogledu z višjih leg, v smaragdnozeleni in v modro se prelivajoči barvi daleč v odprto morje.

Prešel sem Soline, prijeten pristan z nekaj hišami, nato pa se strmo navzgor povzpnel na preval Božavsko Kapelo (135 m), odkoder sem lahko s pogledom obsegel zelo razčlenjeni svet tega dela Dugega otoka od Velega Rata do rta Barje. Onstran prevala se je razgrnil svet proti Božavi.

Pot navzdol pa mi je bila od tod težka in boleča, tako da sem prvi hip mislil na neprosto voljni konec svojega otoškega popotovanja. Kriv sem si bil sam s svojo docela neprimerno

obutvijo. Vso dosedanjo pot, bralec se bo strinjal z menoj, da ni bila ravno kratka, sem prehodil v navadnih gumijastih copatah. Ostro in od sončne pripeke razbeljeno kamenje jih je močno načelo. Čutil sem vsak kamenček, v levem stopalu pa so me že jeli prijemati krči. Že od Sestrunja sem ni bil moj korak nič kaj gotov, bolečine v nogah so večali še neljubi spotikljaji ob kamenje in skale, ki jih nisem pravi čas opazil. Vendar pa sem na svoje veliko veselje do Božave premagal najhujšo stisko, bolečine v nogi in krči so popustili, tako da sem sklenil pot nadaljevati, kot sem si jo v začetku zamislil. A noge sem prestavljal odslej bolj previdno, upajoč, da me zdaj že docela tenki podplati le prenesejo preko vsega otoka. Za takšno potovanje po kamenitem svetu je nujna bolj čvrsta obutev, kakor pa je bila moja. Božava je prijetno mesto in glavno središče severozahodnega dela otoka. Kaže, da so si tu ljudje iz gospodarskega zastoja ali celo nazadovanja le pomagali s turizmom. Zgradili so sredi borovega gozdiča tik morja lep sodoben hotel, ki je bil tedaj, ko sem šel mimo, docela

poln, predvsem tujih, nemško govorečih gostov, a sobe so jeli na veliko oddajati tudi zasebniki. V mestecu so imeli že elektriko, seveda iz svoje majhne električne centrale, to pa pomeni na otokih zelo, zelo veliko. Po naključju sem tri leta za tem znova obiskal Božavo in presenečen sem bil nad vsestranskim napredkom. Torej je bil oni možak z Žverinca le prevelik črnogled?

Posedel sem malo v hotelskem vrtu in opazoval številne tujce ter tako na svoji poti edinkrat poskusil, kakšne so bolj sodobne gostinske usluge. Bil sem za nazaj, morda pa tudi za naprej edini gost, ki je do sem prišel peš kot popotnik-planinec. No, priznati moram, da sem bil v Božavi kar zadovoljen. Hvalevredno je predvsem to, da so v tako odročnem in oddaljenem kraju dobro zaorali turistično ledino, veliko bolje kot marsikje bliže Zadra ali drugih večjih mest ob obali.

Po tako neplaninskem, a samo enournem oddihu sem po zložni poti, ki se vije ves čas ob morju prispel v zaliv Dumboko, kjer je pristan višje ležečega in od morja neopaznega naselja Dra-

Razgledi z Dugega otoka: zaliv Bokašin in otočka Veliki in Mali planatak, zadaj otok Sestrunj

Foto ing. M. Ciglar

gove. Do tja drži strma, a široka pot. Dragove leže visoko, (kako relativno je vse na svetu!), celih stopetdeset metrov nad morjem, na robu dokaj velikega in obdelanega kraškega polja. Dugi otok je bil, kot domnevajo, naseljen že v ilirskih časih, za rimske čase pričajo nekateri ostanki zgradb in izkopanine, sedanji naseljenci pa so prišli sem s kopnega povečini kasneje, ko so se umikali pred navalom Turkov. Predniki sedanjih Dragovčanov so bili prav iz Bosne.

Naslednji del poti do Brbinja je vprav planinski, saj teče po osrednjem otoškem hrbtu, ves čas v višini kakih dvesto metrov nad morjem. Na obe strani poti so ves čas prelepi razgledi, a skalnat svet pa bolj pritlikava makija mi je vzbujala občutke, kot da hodim po naših z rušjem obraslih planjavah. Seveda je tu sonce drugačno, pa tudi nešteti vonjav južnega grmičevja in nenehnega prepevanja škržatov v naših gorah ni.

Pot se je zlagoma spustila v Brbinj in nato v Savar. Od tod se odpre pogled na osrednji in skrajni jugovzhodni del otoka. Videz tega dela je docela gorski. Najvišji vrh Vela Straža dosega sicer le 338 metrov, a lahko trdim, da ti metri ne pomenijo prave višine. Vzpon od morja na vrh je zaradi težje prehodnosti, pa vročine in seveda ne nazadnje precejšnje odmaknjenosti, saj tudi do sem ne moreš priti naenkrat in brez težav, pravo planinsko dejanje. Jaz sam bi one metre najbrž najprej pomnožil štiri ali petkrat in šele potem delal primerjave.

Steza, glavna otoška magistrala, ki seveda ni markirana, a je edina in je ne moreš zgrešiti, se vije od Savarja najprej nekaj kilometrov tik ob morju. Najlepsi je z nje pogled na otoček Mrtonjak in nato na slikovit in naseljen otok Ravo. V Velem Žalu zapusti stezica obalo in zavije proti Veli Straži. Strm in dolg se mi je zdel vzpon preko njenih pobočij, saj sem imel ta dan za seboj že dolgo pot, pa tudi z nogami ni bilo tako, kot bi se za takšno hojo spodobilo. Večerni žarki so obsijali vrhove na otoku, ko sem po ozki dolini in v podobnem svetu kot v filmih z Divjega Zahoda prispel pri vasi Luka spet k morju. Pričakoval sem, da bom našel zapuščeno in odmaknjeno vasico, a sem se zmotil. Vas je bila vsa polna tučev. Ti seveda niso bili takšni, kot so obiskovalci Opatije ali Dubrovnika, ampak bolj skromni avstrijski delavci, ki so imeli tu svojo počitniško skupnost. Zasedli so kar ves hotel, bolj staro in najbrže ne za namene sodobnega gostinstva zgrajeno stavbo. Stene so v obednici in po hodnikih sami

opremili z napisi na rdečih lepakih in sicer v duhu starega Karla Liebknechta in Rose Luxemburg. Sem prihajajo izmenoma v skupinah.

Prisedel sem k večerji in priznati moram, da je bilo med njimi kar prijetno vzdusje. Navdušeni so bili nad morjem, soncem, našimi ljudmi, pa seveda poceni pijačo. Za svoj denar si doma v Avstriji takšnega letovanja gotovo ne bi mogli privoščiti. Prava posebnost pa je bila njih spremljevalka in posredovalka, naša rojakinja, precej obilna, glasna za vse ostale. Kazalo je, da so se je že navadili, ko jim je kaj govorila v nemščini posebne vrste, kjer so imeli vsi samostalniki spredaj »der«, vsi glagoli pa so se končali na »-en« (»Morgen der frūštik der fiše esen!«) To je bilo edino slovnico pravilo.

Takoj za hotelom je bil prijeten oljčni gaj in tu sem si po večerji »postavil« taborišče poleg dveh italijanskih študentov, ki sta se s svojo jadrnico prevažala od otoka do otoka in ta večer pristala v Luki. Dobesedno stegnil sem se po dolgem in poravnal svoje kosti, počitka sem bil potreben kot še nikdar na svoji poti. Ta dan sem prehodil od ranega jutra do večera gotovo kakih petinštirideset, morda petdeset kilometrov. To pa je kar lepa pot za takšen kamenit in s soncem obsijan svet.

Naslednjega dne zjutraj sem iz Luke odšel spet v notranjost otoka, ki je tu bolj širok kot pri svojem začetku okoli Božave ali v svojem srednjem delu. Sredi hribovitega sveta je več kraških polj, ki so lepo obdelana, povečini pa zasajena z vinsko trto. Vsaka vas ob morju ima tu svoje polje. Ko sem prešel Luško in Žmansko ali Sridnje polje, sem srečaval domačine, ki so se z otovorjenimi osličji vračali domov. Vstali so že ponoči in v prvih jutranjih urah opravili svoje delo, kasneje bi bilo to zaradi sončne pripeke nemogoče.

Sledita si Malo in Veliko Jezero. Že obe imeni kažeta na to, da sta polji ob velikem deževju poplavljeni. Kraška polja obdajajo z vseh strani skalni vrhovi, ki ob brezpotju, grmičju in sončni pripeki vzbujajo kar spoštovanje. Ob boljši obutvi bi se morda na katerega izmed njih le povzpel, tako pa sem moral paziti na svoje copate in svoje noge. Makija je tu že gostejša in nekajkrat me je zadržala trnasta diraka ali Kristusov trn (Paliurus spina Christi). Na vsej svoji dosedanji poti trnastega grmičevja skorajda nisem srečaval. Za spoznanje večja nadmorska višina pa kraška polja, ki imajo značaj mrazišč, vse to vpliva, da rasto tu grmičaste vrste, ki so sicer pogostejše v Hrvaškem Pri-

Prijetna je senca v oljčnem nasadu sredi kamnite puščave nad Telaščico

Foto ing. M. Ciglar

morju in na višinah okoli tristo in več metrov. Posebnost Velikega Jezera so pobočja na njegovi južni in zahodni strani, torej predvsem v osojni legi, ki jih prekriva pravi, pravcati gozd. In to ne umetno zasajen borov gozd, ampak tak, kot ga je zasadila narava sama in je nekoč prekrival večji del naših otokov. Sedaj so takšni gozdovi na naših otokih prava redkost. Tik ob robu Velikega Jezera rastejo v dnu velike kraške kotanje kar precejšnji plutasti bresti, ob skrbnejši negi bi se tod razvil imeniten gozd, na višjih pobočjih pa uspeva zimzeleni črni hrast. Nasprotje med kamenitim in neobraščenim svetom ter takšnim gozdom človeka še bolj prevzame. Naravno okolje je v gozdu docela spremenjeno in čisto drugačno kot zunaj njega. Celo mahovi rastejo po tleh, kar kaže na to, da vlage tod ne manjka. Gozd nad Velikim jezerom zasluži, da bi ravnali z njim kot z naravno znamenitostjo, a žal, kot sem videl, po črnem hrastu strahovito mlatijo. Sem so zgradili celo posebno tovorno pot, po kateri iznašajo z osličji drva, kolje in drug les za domačo porabo. A kaj bi sicer v tem svetu brez elektrike ali drugačne preskrbe z gorivi! Ko bo po vsem otoku zagorela električna luč in ko bo urejena preskrba z gorilnimi olji in plinom, potem se bo stanje gotovo spremenilo.

Da bi do tedaj ostalo vsaj še nekaj pravega, ohranjenega gozda!

Od Velikega jezera sem se po gozdnatem pobočju zlagoma vzpenjal na vrh Gračine. Komaj sem se izmotal iz goste in bodeče makije. Sam vrh je že nad drevjem, zgrajen iz samih kot nož ostrih pečin. Prestopal sem se z največjo previdnostjo. Na drugi, morski strani je svet navpično odsekan. Od tod bi lahko kar skočil v morje, ki valovi kakih dvesto metrov pod menoj. Tu je svet znamenitih klifov Dugega otoka, ki mu ob naši obali skoraj ni primere. Nekoliko trša kamenina kot drugje kljubuje silnim udarcem morja in vetra, tako da so se v teku tisočletij izoblikovale strme, ponekod že previsne stene. Kako imeniten pogled bi bil šele od morja navzgor, morda bi si planinec alpinist lahko iskal tod svojih smeri in zraven oprezoval za ptičjimi prebivalci teh samotnih sten.

Nadaljeval sem pot po grebenu, a ostre skale za hojo niso bile ravno prijetne. Prav počasi sem prišel do naslednjega vrha Mrzlovice, greben sam in navpična stena nad morjem pa se od tod nadaljujeta še nekaj kilometrov do skrajnih delov Dugega otoka nasproti Kornatov. Z vrha je izreden pogled na zelo razčlenjen zaliv Telaščico. Sam ne veš, ali imaš pod seboj mno-

žico jezerc, zalivov, otočkov, polotočkov, tudi ne veš, kje se konča Dugi otok in začenjajo Kornati. Pravi labirint, ki bi se iz njega, če ne poznaš morja, skoraj ne znal izmotati. Kamor seže oko, sama belina neobraslih goličav.

Mimo Čela, skalnega pobočja, sem sestopal proti Telaščici. Pod menoj se je najprej kot oaza sredi skalnega sveta razgrnila zelenica obdana z borovci in porasla z oljkami. Prijeten je počitek v senci. Soncu sem se sicer na svoji poti dodobra privadil, ves čas sem hodil povečini brez srajce in v kratkih hlačah, tako da pripeke sploh nisem več čutil, tu v senci je šlo predvsem za dodatne užitke. Zelenje blagodejno vpliva na počutje, k temu pa sta se še pridružila prijeten občutek in zavest, da mi je skorajda že uspelo napraviti tako edinstveno otoško popotovanje, ki se je že bližalo k svojemu koncu. Ta del Dugega otoka je kar se da zanimiv in bi zaslužil večjo pozornost, a meni žal ni bilo več mogoče ostati, deloma zaradi omejenega časa, moj dopust se je že bližal h koncu, pa tudi zaradi obutve in utrujenih nog.

Kmalu zatem sem bil v sami Telaščici. Postal sem malo na njenem bregu. Morje je bilo tudi od blizu tako modro, kot bi ga izlil sem iz samega neba. Le redki šopi trave in kak polgrmič na strminah nad zalivom so kazali, da je tudi tu možno življenje.

Vstal sem in se poslovil od tega svojkega sveta. Po široki, precej strmi poti sem se počasi dvignil na preval, od koder sem zagledal nedaleč pod seboj mesto Sali, za njim čisto beli otok Lavdaro, v daljavi pa začetek svoje poti, otok Pašman ter njegove vrhove. Krog bo kmalu sklenjen. Nedolgo zatem sem bil že v mestecu. Kar je za začetek Dugega otoka Božava, to je za njegov konec Sali. Dve otoški središči, ki pa sta med seboj docela odrezani, brez vsakih zvez in stikov, loči ju kakih trideset in več kilometrov zračne črte. Prebivalcev je v Saliju blizu dvatisoč, poleg kmetijstva pa se bolj kot drugje bavijo tu z ribištvom. V mestecu je tovarna konserv.

Sali je bil poln tujcev, ki so med njimi seveda prevladovali nemško govoreči. A kljub temu sem našel, za spremembo enkrat, sobo v edinem hotelu. Želel sem si pošteno odpočiti. Preostanek dneva sem si ogledoval prijazno mesto, ki kaže, da skuša ujeti tok časa s pospeševanjem turizma. Mislim pa, da se pri tem z Božavo ne more meriti. Tovarna konserv tik ob

mestnem pristanu s svojimi duhovi ne prispeva k takšnim stremljenjem.

Noč je bila bolj kratka, ne le zato, ker je moja ladja odplula že pred jutranjim svitom, ampak predvsem zaradi »zabave« na hotelskem vrtu tik pod mojim oknom. Tu si je nekaj najbolj prizadevnih domačinov dajalo duška zdaj s petjem, zdaj z vpitjem, za pijačo pa jim je dajal, kot sem lahko kar z okna videl, po zadnji modi napravljen in rahlo osiveli Italijan, ki so sedeli okrog njega.

Otok Iž – konec poti

Zato sem se še napol v spanju vkrcal na parnik, ki me je popeljal na zadnji otok moje poti, na Iž. Še ni bil pravi dan, ko sem se izkrcal v Malem Ižu, potem pa sem pri cerkvi nad vasjo čakal na sončni vzhod. Izza Pašmana je zažarel najprej rdeči rubin, nato pa se dvignila velika oranžnordeča sončna obla. Morje je zatrepetalo le za hip v vijoličastih, zelenih in oranžnih odtenkih in že je bil dan, spet poln sonca, svetlobe in prepevanja škržatov. Pred menoj pa je bila zadnja, zares zadnja in kratka pot, bolj za dodatek k uspešnemu koncu dolgega popotovanja.

Iž je otok oljčnih nasadov, pravzaprav je ves otok en sam velik oljčni nasad. Kamor seže oko, povsod se prelivajo pastelno zelene barve oljk. Iz Iža Malega je v Iž Veli, ki je središče otoka, le pičlo uro hoda. Meni pa se je dalo ta dan bolj postajati in posedati, zato je bilo že skoraj poldne, ko sem prispel v mesto. Prenosišče sem našel kar hitro, a sem moral iti po nakazilo zanj v kmetijsko zadrugo, ki se bavi tu menda z vsemi gospodarskimi dejavnostmi, tudi kmetijstvom, nato pa sem se odpravil ven iz mesteca ter se izročil senci borovcev na obali. Onstran preliva sem opazoval svoj kažipot, trdnjavo Svetega Mihovila na otoku Ugljanu, tako blizu se mi je zdela sedaj, pa kopal in potapljal sem se, vedoč, da je to zares zadnjič v tem letu. Spodobilo bi se, da bi konec svojega popotovanja, ki sem bil slehernega dne nad njim bolj navdušen, zvečer kakorkoli dostojno praznil. A morda utrujenost, najbrž pa neprespana prejšnja noč, sta me kmalu prestavili v posteljo in spal sem, dokler me rano zjutraj ni zbudila domača bujilka.

Hiteti sem moral v pristan, da sem prispel še pravočasno na ladjo. Moja zunanost je bila, kot je kazalo, tudi za Iž nekaj posebnega, mar-

sikak pogled se je zvedavo obrnil za menoj. Tako sem bil edini potnik, ki sem vzbudil pozornost tudi pri miličniku, saj me je, preden sem se vkrcal na ladjo, legitimiral. Zdelo se mi je, da mu je bilo žal, ker nisem bil to, za kar me je imel.

Na ladijski palubi sem po naključju prisedel prav k onemu Italijanu, ki sem ga prejšnji večer videl v Saliju dajati za pijačo. S svojo mlado spremljevalko se je, kot je kazalo, vračal v Zadar. Poleg njega je sedel še starejši možak, iz pogovora sem zaznal, da je doma iz Zadra, Italijan ga je ves čas nazival z »dottore«. Na vse pretege se je trudil, da bi razglasil čim več slabega o naši državi in o vsem, ker je pri nas. Italijan sam ga je vprašal, če se ne boji, da bi ga kdo slišal, in je pri tem pogledal mene. »Dottore« je zamahnil z roko, češ, saj vsak capin ne razume italijansko.

Ob tem sem se spomnil na Amerikanca, domačina s Sestrinja, ki je imel o svoji stari domo-

vini čisto drugačno mnenje, pa na starega ribiča s Pašmana, študenta z Zverinca, na ženico z Rivnja, ki mi je dejala, da na njih otoku ni bilo enega, ki bi se podal in prodal tujcem, spomnil sem se na Sestrice, kjer so streljali med vojno otočane. In potem takle »dottore«. V slabo voljo me je spravil prav za konec poti. Zato sem mu povedal pred Zadrom, tik preden smo se izkrcali, nekaj prav grdega, a premišljenega, ne tjavendan izrečenega, kot je, denimo, mornarska kletvica, bolj potihlo, da me drugi niso slišali. »Dottore« je prebledel in izginil v množici.

Ujel sem avtobus ob pomolu, le s pogledom sem se še utegnil posloviti od Svetega Mihovila in že smo odbrzeli po naši sončni avtocesti domačim krajem nasproti. Kmalu za Zadrom se je že pooblačilo, ob Velebitskem kanalu je že deževalo, tako da so bili v meni pravkar doživeti sončni dnevi še bolj pričujoči in živi. A takšni so pravzaprav po sedmih letih še danes.

Divjina v Telaščici

Foto ing. M. Ciglar

SAMOHODEC V WALKERJU

Alessandro Cogna je 1. in 2. januarja l. 1968 sodeloval z italijansko-švicarsko navezo, ki je prva pozimi preplezala severovzhodno steno Piz Badile. 8. in 9. julija l. 1968 pa je Cogna sam preplezal Cassinovo smer v Pointe Walker. Ob enih zjutraj je stopil iz koč Leschaux, ob 4,45 je vstopil, bivakiral v višini 3600 m, naslednji dan opoldne pa je prišel na vrh. Zvečer je prišel v zavetišče Grandes Jorasses na italijanski strani, naslednji dan pa sestopil v Courmayeur.

CARL J. LUTHER

Svet ga je poznal pod šifro Cil. Izdat je 50 knjig in 30 let urejal revijo »Der Winter«. Posebno je bil popularen med obema svetovnjima vojnoma, ko se je smučarstvo razvilo skoro po vsem kulturnem svetu. Tega smučarskega »booma« si brez Cila ne bi mogli zamisliti.

Rodil se je v Giessnu, izobrazil se je v Švici in 23 let star postal domači učitelj v Rigiju. Bil je umetnostni zgodovinar in arhitekt, vendar se je posvetil napredku smučarstva in kasneje kajakaštvu. Zbral je največjo knjižnico smučarske literature na svetu. L. 1945 so Amerikanci preiskali tudi njegovo hišo v Garmischu in ga aretirali, ker so našli tudi veliko japonske literature. Ko pa so ugotovili, da gre samo za smučarske knjige, so ga takoj izpustili. Posebno veselje je imel z lingvistiko. Do zadnjega, umrl je 85 let star, se je ukvarjal z japonsščino, ruščino, kitajščino in norveščino. Pravijo, da je bil direkten potomec Martina Luthra, velik original, majhen žilav možic, poln duhovitosti, ostrega jezika, do sveta pa nezaupljiv.

Cil je svoj čas preživel. Ko so ga vprašali, kaj misli o zadnjem »kriku« modernega smučanja, je dejal: »Ta šport je bil lepši, ko smo bili revnejši.« Mnogi so danes sicer še revni, vendar do modernega smučanja brez denarja ne morejo.

To je zakon takoimenovane »konsumne družbe«.

PETRARCA O VZPONU NA MT. VENTOUX

L. 1336 je Petrarca stopil na Mt. Ventoux (1912 m) in priznal, da mu je vzpon pomenil nov impulz v pesniškem ustvarjanju. Njegov opis je verjetno prvi planinski opis. Ohranil se je v pismu. Takole piše med drugim: Če nekomu ni težko, da bi v znoju in garanju svoje telo bliže k nebu primaknil, kaj naj bi se potem bala duša, ki je v gorah bliže Bogu . . . , koliko pa bi jih potem še ostalo na tej poti navkreber – v strahu pred napori? . . . Petrarca je s svojim vzponom pokazal resničen pogum in ga v duhu poznega srednjega veka prevedno utemeljil. 50 let potem (1387) je šest duhovnikov hotelo priti na Pilatus pri Luzernu, eno največjih razglednih točk v Švici. Bili so zato vsi obsojeni na več let ječe.

KARL VIII. IN MT. INACCESSIBLE

V Kolumbovem letu 1492 je francoski kralj potoval v Italijo. V Grenoblu so mu pokazali Nepristopnico, nepristopno goro, eno od sedmih čudežev Dauphineje. Kralja je mikalo vedeti, ali je res tako hudo in ali je res, kar so pripovedovali planšarji, da se tam gori pogovarjajo z angelci. Naročil je svojemu komorniku Julienu de Beaupréju, naj poskusi priti na vrh. In 26. junija 1492 je Beaupré z vodniki, vrvmi in drugimi pripomočki zares dosegel vrh. Vojaški duhovnik François de Bosco je o tem vzponu takole pisal: »26. junija 1492 je na povelje kralja Karla VIII. gospod Ant'hoine de Ville, plemeniti Dompjullien de Beaupré itd., stopil na goro, ki jo ljudje imenujejo Egille ali Mont Inaccess-

sible in leži na teritoriju Dauphinéje. Spremljalo ga je mnogo služabnikov..., med drugim tudi jaz, ki sem na gori naslednji dan bral mašo... Zgoraj imenovani so na vrhu obedovali in prenočili, gospod Dompjullien pa je v znamenju svete Trojice prekrstil Mont Inaccessible v Egille forte. Peli smo Te Deum, Salve Regina in mnoge druge molitve. Jaz, François de Bosco, in drugi smo priča za vse to.«

Ostali so na vrhu šest dni. Kurat de Bosco piše, da je bila tam čreda gamsov, ki je niso mogli spraviti s pašišča. Njegova domišljija je bila neverjetna: Videl je čudne ptice operjene kot papige, krokarje z rdečimi kremplji in še kaj. Na vrhu so postavili tri križe in nekakšno zavetišče. De Bosco pravi dalje, da je bil sestop še težji.

Danes se ta gora imenuje Mont Aiguille (2097 m). Ima zares nenavadno obliko, prav tako kot zgodovino. Kakor ogromen geometrično oblikovan lik, na kate-rega je danes »speljanih« mnogo plezalnih smeri, ki so jih naredili med drugim celo taki alpinisti, kot sta Couzy in Desmason. Težavnost smeri se giblje od IV do VI A₂. Pri vstopu v kamin »Cheminée tubulaire« je spominska plošča, ki govori o vzponu Juliena de Beaupré pred 500 leti. Čudna gora je daleč od velike ceste, po kateri danes frče in grme reke avtomobilov k Sredozemskemu morju. Kdor od letoviščarjev, ki hrepene po morju in se vsaj malo razumejo na zgodovino alpinizma in njegovega duha, si goro od blizu ogleda, ima nekaj od tega. Goro so prvi obiskali ljudje **kljub** težavam, danes pa se plezalci preizkušajo na njej prav **zaradi** težav. Vmes je 500 let razvoja.

NAJBOLJŠA SVEDRA NA SVETU

Ta vzdevek sta si prigarala v našem listu že imenovana Mirko Minuzzo in Enrico Mauro v severni steni Velike Cine in južni steni Torre Venezia 2337 m) v Civetti. Ob 3. do 16. junija sta bila pri tem kamnoseškem delu, 238 ur v steni, zavrtila sta 200 »ekspanzijcev« in zabila 100 navadnih klinov. Tri strehe v srednjem delu stene sta opremila z galerijo klinov in smer posvetila umorjenemu predsedniku ZDA Johnu Kennedyju. Oba plezalca sta gorska vodnika v Breuilu, znanem kraju na italijanski strani Matterhorna. Quo vadis, alpinismus, se bo ob tem marsikdo vprašal. Verjetno tudi ob poročilu, da sta oba Messnerja v enem samem dnevu preplezala dve veliki severni steni: 1000 m visoko severno steno Gletscherhorna sta zmogla v 4 1/2 urah (normalno terja 12 do 14 ur), zlezla sta po 1200 m dolgem grebenu na Ebnefluh in od tu sestopila po 900 m visoki severozapadni steni, kar sta opravila v 2 urah (normalno 6 do 8 ur). Tega ne zmore vsak. Dobro naj premisli, kdor misli posnemati!

ČEŠKA KOČA

Naša Češka kočica na Ravneh je pred dvema letoma praznovala jubilej. Skromno, a pristrčno. Takrat smo obvestili bralce, da se češki planinci sem in tja še zanimajo za prelepo postojanko, ki so jo skoro pred 70 leti postavili češki ljubitelji naših gora, zaslužni češki kulturni delavci. V glasilu »Turista« (9/1968) je napisal članek o Češki koči Jidřich Buben, ga opremil s sliko in risano panoramo prelepih gora z jezerske strani. Buben je iskal informacije o koči predvsem na Jezerskem, dobil jih je nekaj v »Alpskem Vestniku«, češkem planinskem glasilu. Iz pisma predsednika PD Jezersko citira, kako Makekova Minka, sedaj Jenkova mama, s ponosom rada pove, kako lepo je bilo v tistih časih iz doline videti češko zastavo, ki je stalno vihrala na Češki koči. Zapisal je tudi nekaj o dokumentih, ki govorijo o ustanoviteljih češke podružnice SPD in graditeljih kočice dr. Karla Chodounskega, dr. St. Práchenskega in Marije Gebauerjeve, ki je zapisala štiri slovenske verze v Makekovem gostišču.

BREZ DRUŽBE NA MT. BLANC

Ciril Praček

B rzel sem z avtom preko Furlanije in opazil ob cesti palec, ki mi je dajal nedvoumno znamenje. Ustavil sem samo zato, ker se je palec nadaljeval v vetrovko in pumparice, ob poti pa je stal prislonjen plezalni oprtnik. Smo pač nekakšna nerazdružljiva bratovščina, mi planinci. Iz enega alpinista, ki sem ga bežno ujel v zorni kot, sta nastali dve alpinistki, obe Slovenki, Manca in Minca. Tako, sedaj ne bom potoval več sam.

»Kam?«

»V Chamonix, in vi?«

»Tudi v Chamonix.«

Bili smo zmenjeni. Imeli sta srečo in jaz tudi; če potuješ sam, se še pričkatati ne moreš z nikomer.

Manca me je vprašala, kaj mislim oblesti v Chamonixu. Imenovala ga je kar na kratko Cham.

Da je vse odvisno od vremena, sem ji odvrnil in da bi rad na Mt. Blanc.

»Si že bil kdaj gori?«

»Še nikoli, popolnoma sem nepoznan po teh gorah.«

»Pa opise imaš s seboj?«

»Nič, prav nič nimam s seboj. Samo cestno karto severne Italije. Drugega nič. Imam to slabo navado, da grem rad v gore kot prvopristopniki. Pridem, si ogledam teren in kjer se mi zdi, da bi se moglo priti na vrh, tam grem. Včasih se enostavno pridružim skupini, ki ima vodnika. Z opisi si ne delam nikoli problemov.« Manca je kar majala z glavo. Takega kalina pa še ne. Popolnoma proti vsem pravilom. Ona se je oborožila z vsemi potrebnimi opisi in zemljevidi, tako kot so jo vzgajali v AO in še jo je skrbelo, kako bo prišla na vrh; ta stari kalin, ki bi moral dajati v vsem tem najboljši zgled, pa nima nič, popolnoma nič s seboj. To svoje začudenje je tudi glasno izrazila, toda mi se ne damo kar tako, in že smo si bili v laseh. To se mi je zdelo tisti čas zelo važno, kajti potovanje čez Padsko nižino je postalo zabavno. Stal sem trdno na svojih pozicijah,

Manca tudi ni odnehala, Minca pa je krotko molčala, da se ne bi komu zamerila.

Avtostrada te počasi, toda zanesljivo izmuči. Pozno v noči, bilo je okoli polnoči, sem le s težavo držal trepalnice iznad oči in to mi je bil memento, naj čimprej ustavim. Zapeljal sem k nekemu skladišču peska. Manca je zaspala v avtomobilu, z Minco sva se ulegla vsak v svojo spalno vrečo na odejo, ki sem jo pogrnil na tla, in mahoma zaspala.

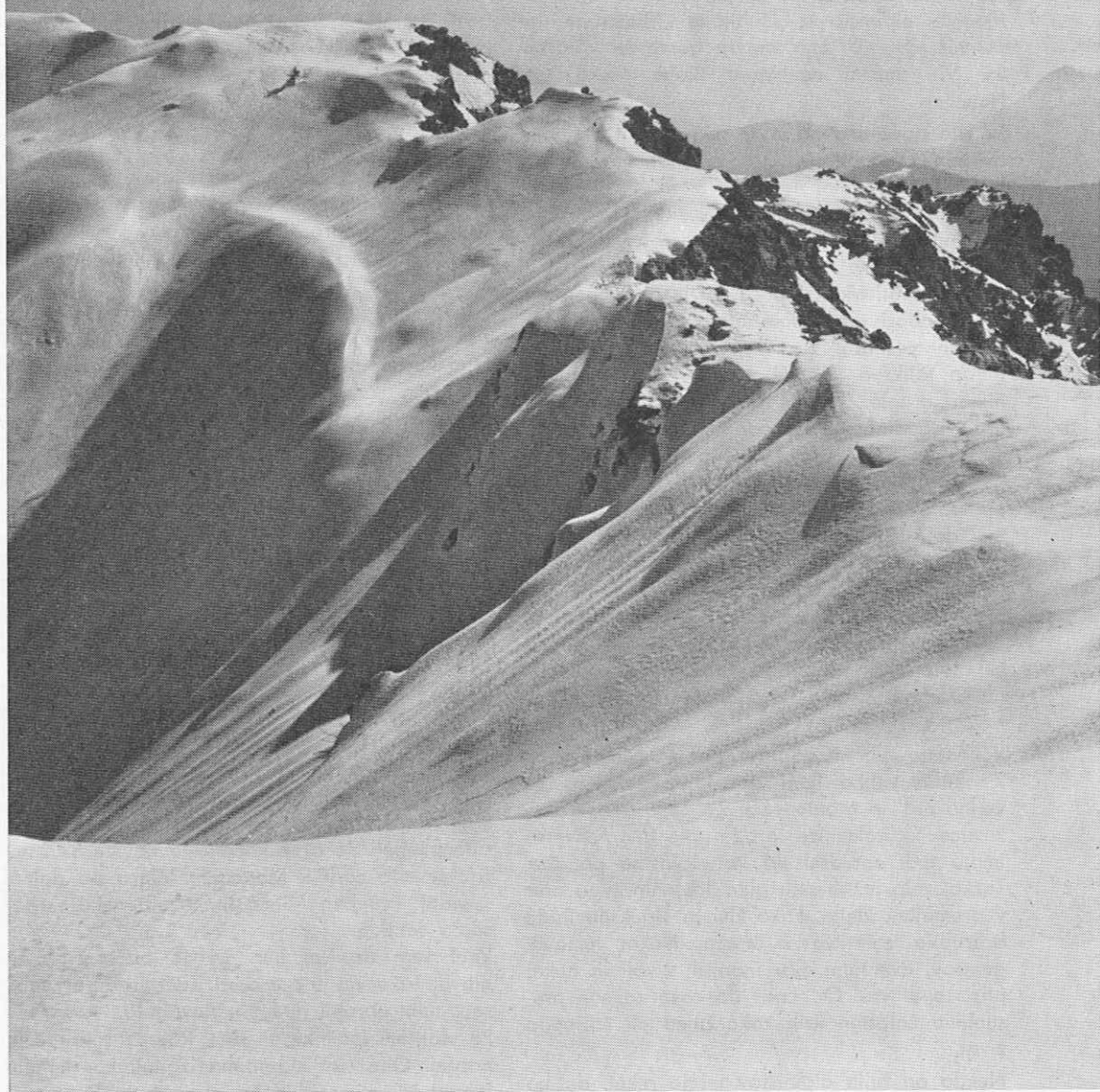
Vodo vozim vedno s seboj in tako smo si zjutraj postregli s čajem, zavretim na kuhalniku. Do Chama je z Jesenic nekaj čez 800 km; petsto sem jih že prevozil in tako se nam ni preveč mudilo naprej.

Pri Santhiji smo zavili z avtostrade proti dolini Aoste. Zanimiva dolina. Še daleč proti Courmayeuru raste grozdje in tipičnemu obmorskemu-dolinskemu grmičju se pridružujejo že tudi smreka in sploh alpska rast. Stari, srednjeveški gradovi, dobro ohranjeni, zalšajo vso dolgo dolino. Dolina se pne vse više proti Courmayeuru, ki je italijansko izhodišče za Mont Blanc in dom znanega italijanskega alpinista Bonattija.

V Courmayeuru opraviš z italijanskimi in francoskimi obmejnimi oblastmi. S prvimi smo bili takoj v redu, Francozi pa so nekaj zasumili, pobrali so nam potne liste in odšli na zelo dolg posvet. Najmanj pol ure se je kuhala naša usoda. Ves ta čas nas je ob strani vneto opazoval policaj. Mislim, da je mož izgubil živce, kajti ta postanek nam je prišel zelo prav, saj sem kar z veseljem zadremal.

Vožnja skozi predor pod Mont Blancom je razmeroma zelo draga, 3000 lir v eno smer ali pol starega dinarja za en meter. Mimogrede sem izračunal, da prepelje dnevno okoli 10 000 avtomobilov skozi predor in da zaslužijo letno brutto 9 milijard starih din. Cesta ima samo dva enosmerna traka, prehitovati ne moreš, voziti moraš v razdalji 100 m, tempo se giblje med 60 in 80 km/h. Moderen predor današnje dobe! S perspektivo v bodočnost si ga predstavljam s štirimi stezami in z dvotirno električno železnico. To bi seveda dosti več stalo, toda če že delaš, naredi tako, da ne bo zastarelo, ko bo zgrajeno.

V Chamu samo oddaš karto in greš naprej. Cham je po izgraditvi predora postal mesto s prometom vele mesta. Prometniki so ob konicah dostikrat popolnoma brez moči. Kolona se ustavi in se ne premakne. Silne in nepopisno lepe gore so pravo nasprotje izpušnih plinov iz tisočev avtomobilov.

Smučarski svet okoli Ratitovca

Foto ing. A. Sušnik

Nekaj tisoč avtomobilov in najmanj 100 avtobusov se ustavi vsak dan v Chamu in pripelje v glavnem alpiniste. Na tisoče se jih porazgubi vsak dan po razsežni okolici. Prava turistična »industrija«.

V soboto, 20. VII., smo prispeli ob desetih dopoldne v Cham. Ločili smo se, Manca in Minca sta odšli peš v taborišče na Monteners, dve uri iznad Chama, na višino 1900 m, kjer so taborili alpinisti iz Ljubljane, Mojstrane in Jesenic. Zmenili smo se, da bomo šli v torek 23. VII. zjutraj na Mont Blanc preko Les Houches.

Še isto popoldne ob štirih je pripeljal v Cham avtobus iz Ljubljane okoli 30 planincev, ki so bili tudi namenjeni na Mont Blanc. Postavili so si šotore takoj za postajo ozkotirne zobate železnice, ki drži na Monteners, kakih 300 m zračne črte, za postajo na gozdnem pobočju v smeri proti Mont Blancu. Tu je divji camping in tu tabori na stotine alpinistov. Francozom moram čestitati, da dopuščajo tik središča mesta tolikšno »liberté«. Take ne bi dopustili nikjer drugje. Imajo tudi urejene campinge, toda popolnoma svobodno dopuščajo alpinistom taborjenje kjerkoli v gozdnih brez raznih taks. Ves teden sem taboril tik mesta popolnoma zastoj, nihče me ni vprašal, odkod in kdo sem, nobenih formularjev in prijav, nobenih taks. V teh taboriščih vlada seveda anarhija, toda zmanjkalo mi ni nikoli nič, čeprav sem bil tudi po tri dni zunaj taborišča. Brenkanje in petje do dveh ponoči, spanje tudi še ob enajstih dopoldne! Nešteto jih spi kar na prostem v samih spalnih vrečah, brez šotorov.

V nedeljo sem se odpravil peš na Monteners. Za čuda veliko ljudi gre kljub železnici še vedno peš na Monteners. Za naše razmere so žičnice in železnice drage. Na Montenersu imajo tudi zoološki vrt kaj žalostne podobe. Težko, zelo težko sem gledal planinskega orla v premajhni kletki, kako živi in širi krila in se brezupno zaletava v mrežo. Nekaj mršavih gamsov, dve lami, par manjših živali in nekaj ptic, to je vse. Od časa do časa zažene presunljivo žalosten krik kaka ptica ali štirinoga žival.

Nekdo od tujih alpinistov mi je rekel, da bo zlezal ponoči na mreže in jih vse porezal, da ne bo prenašal jokanja teh ubogih živali. Le kaj je storil ta ubogi orel, da bo sedel v ječi do smrti, zaradi nekega okrutnega in bedaka, ki ga je ujel in prodal?

Našim fantom vreme ni bilo naklonjeno za njihove načrte. Mitja Košir (Jesenice) in Gričar (Ljubljana), sta vstopila v četrtek 18. VII. v Walkerjev steber v Grand Jorasses in prišla 200 m nad vstopom. Potem se je razbesnela močna nevihta s snegom in sodro in morala sta se vrniti, z njima vred tudi še dve avstrijski navezi in nekaj ur pozneje še japonska naveza. Prejšnji dan je uspelo nekemu Italijanu »solirati« vso steno v lepem vremenu. Na Walkerjev steber so startali, oziroma, imeli namen startati tudi odlični mojstranski plezalci.

Naslednji dan sem šel za aklimatizacijo peš na Plan. del Aiguille de Midi (2500 m) tri ure in dve nazaj.

V torek zjutraj smo se odpeljali z avtom do Les Houches in sicer štirje. Pridružil se nam je še Stane iz Kopra. Imel je namen iti z ljubljansko skupino, toda ušli so mu, zamudil je nekaj ur, ker je prišel s svojim avtom.

Ob osmih zjutraj odpelje prva kabina proti zgornji postaji. Na zobato železnico potem na vrhu nismo dolgo čakali. Za 10 frankov (2530 din) smo se dvignili na 2400 m nad morjem. Pričeli smo z vzponom. Tik pod nami je šla družba švedov s francoskim in švicarskim vodnikom. Stopili smo v njihovo sled in hodili brez skrbi. Seveda sva si bila z Manco takoj v laseh. »Vidiš, čemu vsi opisi in zemljevidi, stopiš lepo za ljudmi, ki so tu doma, in konec besedi.«

Zrastla mi je nekam čez glavo in tako zagostolela kakor strojnica z milijoni dokazov, kot da že sam prej ne bi vedel, da ima ona prav. Toda pričakati se je prijetno, če le najdeš nekoga, ki »potegne«.

Minca je bolj tiha in skromna, povedala je zelo lepo frazo, da je alpinist človek jutranjih zarij. Tako smo se vzpenjali ljudje jutranjih zarij, se potili in strašno hitro vdihavali redki zrak. Kaj kmalu sem začutil višino. Mimogrede smo prispeli do prve kočje Tête Rousse 3200 m. Jaz seveda zadnji, Manca in Minca pa daleč spredaj. Posebno Minca je kazala neko skrito silo v sebi.

Vzel sem aspirin, ker me je pričela boleti glava. Takoj mi je pomagal. Tudi višje gori sem se z njim ubranil hudega glavobola.

Po daljšem počitku v Tête Rousse smo odšli naprej. Obe srni sta nama izginili kar kmalu izpred oči, midva, junaka jutranjih zarij, pa sva klavrno pihala na ves svoj meh proti višini 3800 m na Plan de l'Aiguille de Goûter, kjer stoji moderno zavetišče s približno 50 ležišči. Od 3200 na 3800 m drži nemarkirana steza (šeše proti 2800 m je nekaj več markacij), zelo

strma v lahki plezi navzgor. Občudujem Francoze, ker ne umažejo svojih sten in poti z barvami, kot to delamo mi. Zelo redke so markacije, le na križpotih so table. Od Tête Rousse do Plan de l' Aiguille de GouÛter bi mi zabili par sto klinov. Francozi nimajo niti enega in niti ene žične vrvi. »Če nisi sam sposoben, si vzemi vodnika.« To je drug svet, drug razvoj. S Stanetom sva prišla daleč za dekleti v kočo. Pooblačilo se je in začel je naletavati sneg. Vse silnejše je divjala nevihta in skrbelo nas je, kakšno bo vreme naslednji dan. Ponoči je grmelo, kar je navadno dobro znamenje za spremembo na boljše, toda v sredo je vse dopolne snežilo. Vsi alpinisti so odšli nazaj v dolino, napoved za naprej je bila slaba. Mi pa nismo odjenjali, čakali smo na lepo vreme. Popoldne se je pretrgalo, navezali smo dereze in odšli za aklimatizacijo na Dom du GouÛter (4200 m).

V četrtek ob 3. uri nas je zbudil oskrbnik. Mnogo navez je prišlo v sredo pozno zvečer in tako je bila karavana dolga. Do kočice Vallot (4362 m) je šlo v redu, tu nas je pričakal vihar z mrazom. Po ozkih grebenih od zavetišča Vallot naprej sem se obračal s hrbtom proti viharju, da mi je zmrznil obraz. Amazonki sta šli v svoji navezi, midva s Stanetom v svoji. Vklopil sem svoj meh v prvo prestavo in gnal, kar mi je duša dala, da naju ne bi prehiteli. Imela sva srečo, da je bilo viharno vreme, sicer bi naju gotovo dejali v koč. Višina me ni nič mučila, dve noči na 3800 m sta me zadosti aklimatizirali, vseeno pa sem se med potjo po ozkih grebenih spraševal, kaj imamo ljudje jutranjih zarij od tega, da se tako mučimo.

Nazaj grede sem ga pošteno polomil. V koči Vallot smo se nekaj obirali in 150 m niže sem se spomnil, da sem pozabil nahrbtnik. Na višini 4300 m ima 150 višinskih metrov čisto določen pomen. Minca se je ponudila, da gre ponj. Še danes si ne morem odpustiti, da sem jaz »neugnani, edinstveni, neuničljivi« to dopustil. Počutil sem se človeka večernih zarij, nič več jutranjih. Vedno me bo sram, ko se bom spomnil na to. Prepričan sem, da bi to laže opravil kot ona. Izgubili smo eno uro, zaradi katere smo morali potem peš prav v dolino.

Ob sedmi uri zvečer smo se našli pri postaji zobate železnice in zvedeli, da ne vozi več niti zobata niti žična železnica. Enajst ur smo rabili z vrha Mont Blanca do Les Houches v dolini, kamor smo prikolovratili ob desetih zvečer. Tisti dan smo hodili 18 ur.

»Strašen meh moraš imeti,« je dejal Stane Minci, ona pa se je samo nasmehnila. Naslednji dan, v petek 26. VII., ni bilo do devetih zjutraj nikogar doma, šele ob devetih smo se zbudili kakor iz omedlevice. Dekleti sta odšli po kosilu na Montenvers. Zmenili smo se, da odpotujemo v soboto ob enih.

V soboto se je javila Manca z senzacionalno novico: Klavdij se je odpravil z vsemi svojimi fanti v Walkerjev steber in tudi ena ljubljanska naveza je šla z njimi. Najmanj dve jugoslovanski navezi sta v tej silni steni. Onemel sem od ponosa in na tihem zaželel tem silnim fantom popoln uspeh.

HRAST OPLUTNIK (QUERCUS CRENATA) V REŠKI DOLINI

Tone Wraber

Nišaš bralec Jože Kljun iz Ljubljane nam sporoča, da mu je lani, nekaj dni pred novim letom, domačin iz brkinskega Podgrada pokazal zanimivo drevo. Raste v gozdu blizu Podgrada pri Vremah, nekako na meji med Brkini in Krasom. Posebnost tega drevesa je ta, da je listavec, ki je zelen čez vse leto. Po domačinovem pripovedovanju listi odpadejo šele spomladi, medtem ko poganjajo novi. Drevo je že staro, saj meri pri zemlji 1 m v premeru. Barva in oblika skorje sta podobni hrastovi, medtem ko so listi po obliki nekaj vmesnega med hrastovimi in bukovimi oziroma gabrovimi. Drevo raste le kakih 10 minut od transverzalne poti in bi lahko postalo zelo privlačno za planince. Ker nima nobenega potomca, naj bi ga zavarovali, končuje Jože Kljun in se še zanima za ime drevesa, njegovo domovino, način razmnoževanja in morebitno drugo razširjenost tega drevesa pri nas.

Škoda, da vprašanje ni bila priložena kakšna olistana vejica tega drevesa, ki bi zelo olajšala zanesljivo določitev. Vendar že navedeni opis in zlasti dejstvo, da listi odpadejo tik pred razvojem novih, vodita k sklepu, da gre za

vrsto hrasta, ki jo imenujemo **oplutnik** (*Quercus crenata* Lamk. = *Q. pseudosuber* G. Santi) in ki je pri nas zelo redka.

V botanični literaturi je oplutnik za Slovenijo le malokrat omenjen. Znani botanik **Justin**¹ je leta 1907 v tedanjem vodilnem avstrijskem botaničnem časopisu (letos izhaja njegov 116. letnik) priobčil članek »Poročilo o pojavljanju nekega zimzelenega hrasta na Notranjskem«.² Iz članka izvemo, da so prebivalci Justinu l. 1892 ob njegovem prihodu v Vreme pripovedovali o čudežnem hrastu, ki zadrži liste čez zimo in se zato imenuje »zimzeleni cer«. Naslednjo zimo se je Justin podal na označeni kraj, to je v gozd med Dučevim mlinom na levem bregu Reke in vasjo Barka. Res je našel hrast, ki se je ves olistan imenitno odražal od zasnežene pokrajine in golega drevja. Justin je v njem prepoznal že omenjeni **oplutnik**. Drevo je imelo tri debla, ki so se razvila potem, ko je poprejšnje zaradi starosti propadlo. Prebivalci Barke so še povedali, da je nekoč blizu vasi uspeval tudi mlajši hrast te vrste, ki pa ga je njegov lastnik posekal. Častitljivost in dejstvo, da uspeva na občinskih tleh, sta obvarovala prvo omenjeno drevo. Pri nadaljnjih poizvedovanjih je Justin izvedel in se pričal tudi v naravi, da uspeva oplutnik še na Vremščici in pri Dolnjih Vremah. Zgodnji sneg je že staro drevo na Vremščici sicer podrl, vendar so iz štora pognali mladi poganjki. Primerek iz Dolnjih Vrem pa je bil v času Justinovega poročanja še mlad, star komaj nekaj desetletij. Večje hrastov z vseh omenjenih nahajališč so ohranjene v Justinovem herbariju.

Najbrž se ne motimo, da gre pri Justinovih in Kljunovih navedbah za isto drevesno vrsto, to je za oplutnik. Justinovo nahajališče pod Barko je nedvomno blizu Kljunovega.

Justinov članek je bil ponatisnjen v tedanjem ljubljanskem nemškem dnevniku »Laibacher

Zeitung« (1908, št. 18), omenja pa ga tudi takratni muzejski kustos **Sajovic**³, ki hkrati poroča, da navajata **R. Dolenc** in še neki »opazovalec narave« (»Laibacher Zeitung«, 1908, št. 20 in 25) še nahajališča nad sv. Miklavžem na Nanosu, okrog Loža, na Blokah, pri sv. Vidu nad Cerknico in na Krimu. Ta nahajališča pa niso dokazana s herbarijskim gradivom ter je verjetno, da gre na Nanosu za zamenjavo s črničevjem (*Quercus ilex*), drugod pa z božjim drevcem (*Ilex aquifolium*).

Tako smo po vprašanju J. Kljuna izvedeli, da oplutnik še raste v reški dolini in se povsem strinjamo z njegovim predlogom, da bi ga bilo treba zavarovati. Gre za zelo redko drevo slovenske flore in ne bi bilo odveč, če bi se za njegovo varstvo oz. za varstvo posameznih primerkov zavzel zavod za spomeniško varstvo.

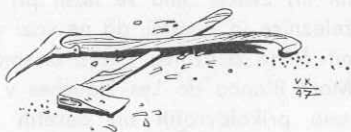
Domovina oplutnika so sredozemske dežele: južna Francija, Italija, Istra, Dalmacija, Črna gora in Albanija. Nahajališča v reški dolini so že zunaj glavnega območja njegove razširjenosti. Morda so preostane iz časov, ko je bilo podnebje na Krasu toplejše, morda je bil tja kdaj tudi umetno prinesen. Iz Justinovih herbarijskih primerkov je razvidno, da oplutnik pri nas normalno cveti in plodi. Plod je želod, ki je splošno značilen za hraste. Najbližji sorodnik oplutnika je zahodnosredozemski hrast plutec, čigar skorja daje plutovino.

Na kraju naj še dodamo, da raste pri nas še ena vrsta zimzelenih hrastov in to že omenjeno črničevje. Črničevje obdrži liste dve leti in je značilno sredozemsko drevo. Pri nas uspeva le kot večji grm in to na krajih, ki imajo krajevno ugodno podnebje, zlasti na južno izpostavljene skalovju, npr. pri razvalini vipavskega gradu, na južnih pobočjih Nanosa in Trnovskega gozda (zlasti pogostno v stenah nad Lijakom), na Sabotinu in na skalovju, ki se kot obzidje dviga nad Rižansko dolino (Osp, Črni kal, Podpeč).

¹ Rajko Justin (1865–1938) je bil učitelj. Poučeval je tudi v Vremah pod Vremščico. Napisal in objavil je seznam rastlin, ki rastejo na Vremščici (1904), medtem ko je podoben seznam za reško dolino, menda zaradi ljubosumnosti tedanjega vodilnega kranjskega botanika, ostal v rokopisu. Po letu 1924 je bil kustos herbarija ljubljanske univerze. Justinov herbarij je eden najpomembnejših, kar jih ima omenjena univerzitetna zbirka, saj je Justin marljivo herbariziral po vseh krajih, v katerih je učiteljeval, hodil pa je tudi na ekurzije v druge predele in živahno zamenjal s tujimi botaniki. Iz Mazičevih »Koledarskih beležk« povzemamo, da je Justin vsak dan pripešalil iz Ljubljane na Šmarno goro, če pa je bil kakšen dan zadržan, je naslednjega dne to pot naredil dvakrat. Smrtno se je ponesrečil 19. VIII. 1938, ko je sestopal z vrha Triglava.

² Justin, R. 1907: Bericht über das Vorkommen einer immergrünen Eichenart in Innerkrain. Österreichische Botanische Zeitschrift 57: 452–453.

³ Sajovic, G. 1908: Eine immergrüne Eichenart in Krain. Carniola 1: 219–220.

JAME ZA SOŠKO FRONTO

Pavel Kunaver

II.

Čprav je bil naš oddelek namenjen v popolnoma jamarsko neraziskano področje med Sv. Goro, Čepovansko dolino in Kanalom, na Banjščico, sem se zelo težko ločil od dosedanjega poveljnika ing. Bocka. Bil mi je kot priznan znanstvenik in mnogo starejši speleolog v Severnih Apneniških Alpah, posebno v Dachsteinskih ledenih jamah, pravi mentor in prijatelj.

Naš novi oddelek pa je bil zelo majhen. Poročnik M., nekdanji planinski in jamarski tovariš, je bil vodja štirih mož, ki niso imeli pojma o krasu. Kot jamar sem mu bil dodeljen še jaz, orodje pa smo dobili od takratnega Jamarskega društva v Ljubljani. Tako smo se 19. aprila 1917 odpeljali iz Ljubljane preko Jesenic novim dogodkom naproti, v eno od najbolj krvavih poletij v človeški zgodovini. Nas pa je čakalo romantično doživljanje podzemskega sveta – in srce trgajoče opazovanje krvavih bitk na zahodnem robu slovenske zemlje. Domačega prebivalstva skoraj ni bilo videti, tem bolj pa je mrgolelo vojaštva vseh vrst, konjskih vpreg in kamionov, ki so dovažali ubojni material, odvažali pa ranjence iz gostih prvih vrst na fronti. Pa zaenkrat je bilo še kar mirno, vrstili so se le lokalni vroči spopadi za važne strateške točke na Krasu na sosednjih hribih in na zahodnih robovih Banjščice. Kamion nas je pripeljal po strmi cesti iz zadnje postaje pred fronto v Čepovanski dol.

Čepovanski dol? Prav malo turistov ga pozna – in vendar spada k največjim zanimivostim naše male Slovenije. V strmih pobočjih reke Idrijce pri vasi Slape, kjer teče Idrijca le še 175 m nad morjem se 380 m višje odpro Vrata, začetek danes suhe, nekdanje prave rečne doline. Le kje je reka? Prav pogrešaj jo, ko stopaš ali se voziš po njenem suhem dnu med razmeroma strmimi bregovi. Ti se na zahodni strani končujejo v visoki planoti Banjščice, na vzhodni pa v še malo višji planoti, v Trnovskem gozdu.

Da pa je ta suha dolina še bolj zanimiva, se od njenega nad Idrijsko dolino visečega 600 m vi-

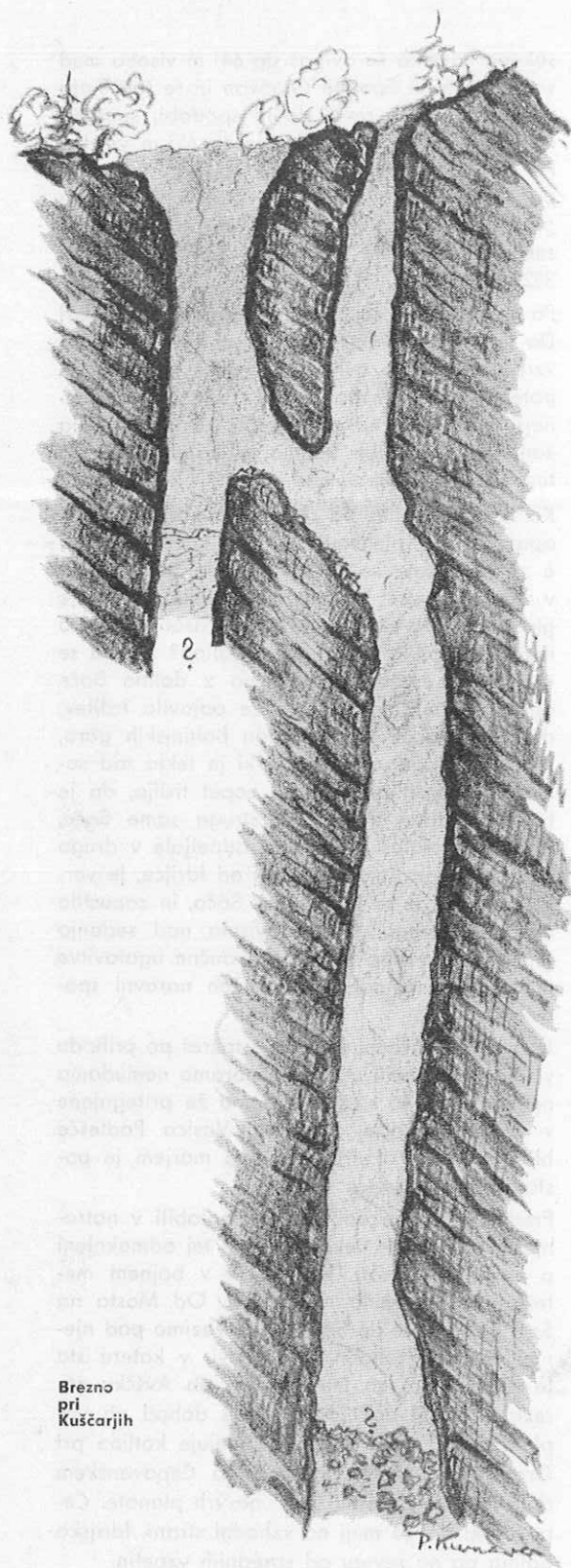
sokega začetka še dvigaš do 641 m visoko med vasema Dol in Spodnji Čepovan in se šele nato začne, kakor se rečni dolini spodobi, spuščati niže in niže do Kala, kjer je še 451 m visoko. Pri Kalu jo nekako preseka rodovitna kotlina pri Grgarju – a se iznova pojavi nad Sveto goro ali Skalnico in Škabrijelom ter obvisi odsekana nad Soško dolino pri Solkanu v višini 332 m.

Pa ne da bi bila ta čudovita dolina vedno taka! Da je pri Čepovanu višja kakor pri Vratih, so vzrok premiki in dviganje zameljskih plasti že potem, ko je bila dolina brez reke. Še mogočnejši premiki pa so jo prekinili, ko je nastajala zanimiva Grgarska kotlina, v kateri najdemo tudi manjšo ponikalnico.

Ko hodimo danes po dnu Čepovanske kotline, opazujemo v njenem dnu tudi kraške vrtače; a zakrasovanje se je začelo šele po tem, ko v dolini ni več tekla nobena reka. In to je glavno in še vedno nerešeno vprašanje, katera reka je izdolbla to zanimivo dolino? Dolina se razprostira malone vzporedno z dolino Soče onstran Banjščice. Tako se je pojavila trditev, da se je nekoč zbirala voda Bohinjskih gora, Idrijce in Bače v eno reko, ki je tekla tod samostojno proti jugu. Drugi zopet trdijo, da je bil Čepovanski dol nekoč struga same Soče, dokler je geološke sile niso odpeljale v drugo strugo. Ker pa je Soča večja od Idrijce, je verjetno, da se je ta pretočila v Sočo, in zapustila nekdanjo strugo, ki je obvisela nad sedanjo globoko zarezano strugo. Dokončne ugotovitve ni, Čepovanski dol pa je važen naravni spomenik.

Iz takih razmišljanj pa nas je takrat po prihodu v Čepovan zbudil ukaz, da moramo nemudoma na Banjščice, ki so bile deloma že pritegnjene v vojno področje, na delo. Vasica Podlešče blizu Lokovca okoli 900 m nad morjem je postala naše izhodišče.

Preden se bomo dobesedno poglobili v notranjost Banjščic, še nekaj besed o tej odmaknjeni a zanimivi planoti, kjer se je v bojnem metžu l. 1917 prelilo toliko krvi. Od Mosta na Soči pa malone do Solkana se vozimo pod njenimi strmimi zahodnimi bregovi, v katere sta le dva potoka za Desklami in ob Avščku zarezala globlji dolinici in sploh dohod na vrh planote. Na južni strani jo omejuje kotlina pri Grgarju, od koder pridemo po Čepovanskem dolu in nato po strmi cesti na vrh planote. Čepovanski dol jo meji na vzhodni strani, Idrijska dolina pa na severu od sosednjih vzpetin.

Brezno
pri
Kuščarjih

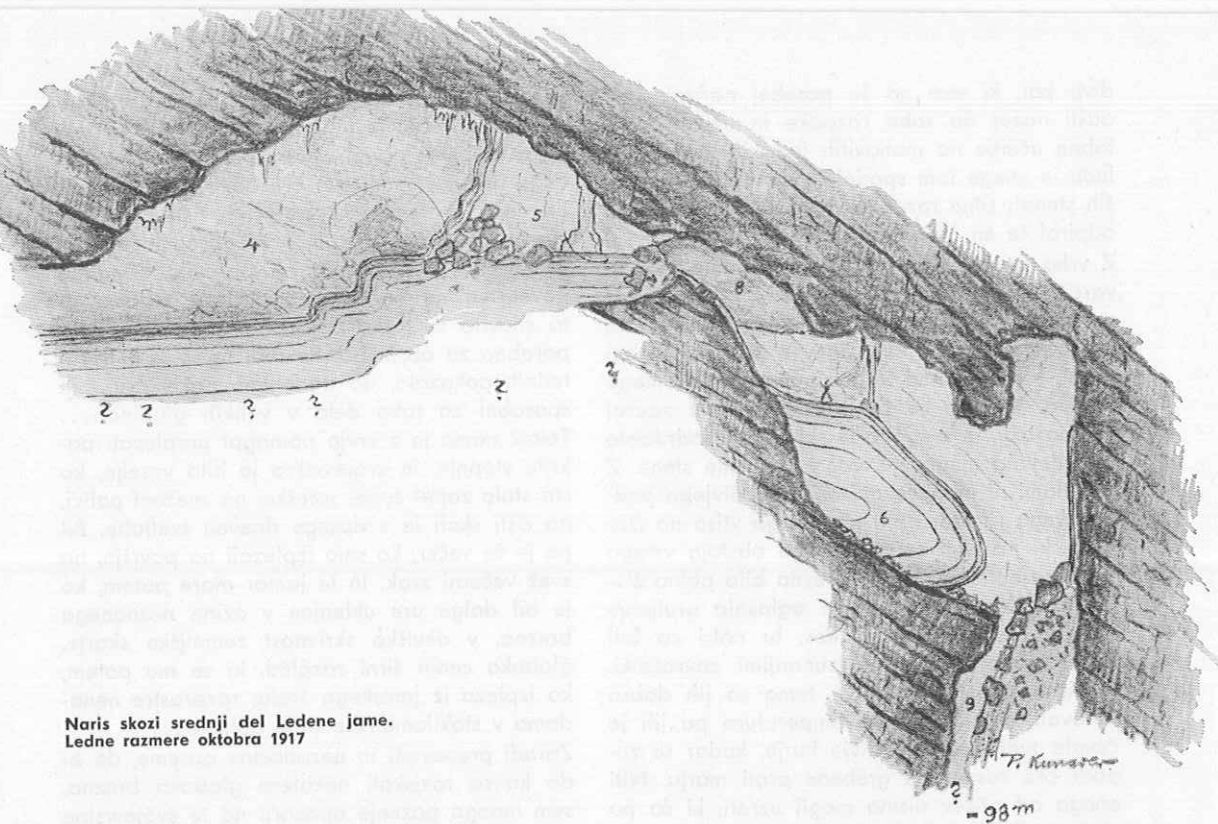
Banjščice so sestavljene iz topljivih krednih in jurskih apnencev, ki gledajo na dan na vzhodni strani. Dalje proti vzhodu pa se pojavljajo mnogo mlajše oceanske kamenine nad apnenci. Zato je Banjska planota tako zanimiva: nad Čepovansko dolino je razjedeni, skaloviti kras z vrhovi, ki segajo deloma nad 1000 m visoko, proti zahodu pa že zeleno valovito površje. V prvem je prav vsa voda izginila globoko v notranjost apneniških plasti in izvotlila deloma velika brezna, na zahodni pa se že pojavijo tu in tam revne vodice, ki pa tudi izginjajo v kraševito notranjost.

Vendar ni bilo vedno tako, v davnini, ko voda še ni našla dovolj potov v notranjost, so tudi po tem površju tekle vode in zapustile svoje sledove v obliki bolj ali manj izoblikovanih dolin, ki jih, čim bližje robovom nad Sočo, bolj in bolj pokriva tudi rodovitna prst, in so tam tudi človeška naselja gostejša, četudi zelo samotna. Naselja so majhna, a nekatera nas s svojimi imeni kakor Bate, Levpa, i. dr. spominjajo, da je človek že zgodaj začel naseljevati ta odročni del naše domovine. Pozneje so nastala še druga naselja Lokovec (najvišje), Vrh, Lom, Podlešče, Kuščarji, Humarji, Madoni, Škrlji i. dr. Kmet je verjetno uničil gozd, da je pridobil zemljo za polje in pašo.

Zato pa je danes, ko človek rad pohiti iz mestnega in dolinskega nemira, Banjska planota po svoje čudovit turistični svet. Na njene najvišje vzpetine se svetijo valovi Jadranskega morja! Proti vzhodu gledamo v zeleno morje gozdov na sosednji Trnovski planoti, najlepši pa je sever in severozahod. Tam stoje velikani Julijskih Alp – in pogledaš jih lahko vse povrsti – in v obliki, ki jih sicer nisi vajen videti. Le Triglav se tako ponosno dvigne nad druge, da ga takoj opaziš! Pa še naprej proti zahodu te iznad Beneške nižine pozdravlja niz nešteti vrhov Karnijskih Alp in celo Dolomitov.

Tiste prve dni, ko smo kot vojaki prišli na Banjščico, že skoraj opuščeno od naših ljudi, a polno v jarke vkopanega vojaštva, se nisem mogel zadosti nagledati vse naravne lepote, ki je od vseh strani sijala na Banjščice. Četudi so se eksplozije največjih granat dvigale sto in več metrov visoko pod silnim nebom, je bilo vse človeško počenjanje majhno in obžalovanja vredno.

Naš prvi večji podvig je bilo brezno pri Kuščarjih. Ukazali so nam, naj se brigamo izključno za jame, ki bi se dale izrabiti v obrambne namene. K sreči pa vnaprej ni bilo mogoče vedeti, kakšna je jama, in zato smo se mogli

Naris skozi srednji del Ledene jame.
Ledne razmere oktobra 1917

spuščati v nekatere jame, ki so bile vojaško neporabne, morfološko pa nadvse zanimive. In tako brezno je bilo prav to pri Kuščarjih. Zakaj so mu rekli tudi »Na Vodicah«, ko je bilo vse tam okoli strahotno zakrašeno in skalovito brez sledu vode, mi je bila vanka.

Te jame kakor tudi večine drugih sami ne bi našli. Tu in tam so bili le še nekateri domačini, ki se niso mogli ločiti od domače grude, četudi so bile njihove domačije že v dometu italijanskih granat. Tako nam je to jamo in še nekatere druge pokazal neki fantič iz Podlešč, mnoge druge tja do vasice Bate pa gruča otrok. Oba vhoda v jamo ležita v višini okoli 800 m v sedlu med dvema velikima vrtačama. Od tam je bil krasen razgled posebno na zahodno stran in na vzpetine, ki jih je imel »sovražnik« že zasedene.

Najini možje so spustili lestvice v nekoliko nižje ležeče široko jamsko žrelo, ki se je hitro zožilo, tako da so lestvice kmalu prosto obvisle. To pa je pri mehkih žičnatih lestvicah zelo pomembno, ker lahko prosto plezaš in se dotikaš sten. Že po 42 m smo stopili na sneg in led – torej ne na pravo dno. Zimski viharji, posebno burja, ki piha z veliko silo čez deloma gole grebene, napiha v široko odprta jamska žrela mnogo snega. Zaradi inverzije pa obleži sneg tudi

v takih jamah, kamor sonce do pozne pomladi in poletja ne more posijati, v plasteh nad prvim dnom, na metre debelih.

Spodnji del jamskih sten je bil izredno slikovit. Deloma jih je pokrival mah, ki je tu doli še uspeval, ker je bilo dno 8 m široko in je dobivalo dovolj svetlobe skozi široko žrelo pri vrhu.

Mah in skale so bile v tem času še pokrite s prozornim ledom. Stena v smeri sosednjega vhoda je bila slikovito preklana – od njenega začetka pa nas je ločila navpična, deloma poledenela skalna stopnja. Tovariš M. pa jo je kljub vsemu preplezal, pritrtil lestvico in jo vrgel dol.

Po njej sva splezala gor najmlajši izmed mož, Madžar Takač in jaz. Obstala sva najprej na zasneženi polici pred presenetljivim prizorom: V steni se je odpiral pravi Dantejev vhod v podzemlje – črna skalna vrata, ki so bila do 30 m visoka in spodaj okoli 8 m široka. Snega je bilo takoj konec, skalovje in grušč sta pokrila pot v neznano temino, kajti divje, strašno rastreskano skalovje se je stisnilo v grozečo sotesko. Dno se je strmo dvignilo proti previsni steni. Z današnjimi sredstvi in plezalno tehniko bi jo morda premagali, tako pa se je tovariš M. zaman trudil. Ko smo izmerili ta zanimivi in

divji kot, ki sem ga še posebej narisal, smo odšli nazaj do roba razpoke in uživali svetlobne učinke na mahovitih jamskih stenah, na ledu in snegu tam spodaj in na vedno temnejših stenah silne razpoke. Toda tam zadaj se je odpiral še en črn vhod v neznano.

Z vrha brezna so nam spustili v jamo še eno varovalno vrv in prestopili smo črni jamski prag. Bilo je lepo presenečenje, kajti visoko nad nami je sijala k nam dnevna svetloba skozi drugi, sosedni vhod tega zanimivega dvojnega brezna. Ker pa je bil ta del brezna zgoraj mnogo ožji, je svetloba le skromno, modrikasto osvetljevala njegove strašno razorane stene. Z besedami ni mogoče opisati tega divjega podzemskega prostora niti njegovega vtisa na človeka, ki privikrat od njegovega obstoja vstopa vanj, posebno še, ker je brezno bilo polno življenja. Z vseh strani se je oglašalo gruljenje neštetihih divjih golobov. Res, tu notri so bili dobro zavarovani pred zunanji sovražniki. Previsne stene in mrak in tema so jih dobro varovali, stalna jamska temperatura pa jih je čuvala tudi mraza in divje burje, kadar se zapodi čez zasnežene grebene proti morju. Niti enega od ptičev nismo mogli uzreti, ki so po svoje orglali visoko v skritih razpokah...

Gruljenju golobov se je kmalu pridružil drug glas in naše plezanje po jami je postajalo povsem drugačno. Dno, pokrito s skalovjem, se je strmo nagnilo; grušč se je začel valiti pod nogami in padati v skokih v temo. Bobnenje je votlo odmevalo po temnem prostoru, ki ga acetilenke niso mogle do konca osvetliti. Temi pa se je pridružil še drug sovražnik – ogaben sovražnik – guano, golobje blato, ki je tu prekrilo vse strme stopnje in kamenje. Skale so se čudno dolgo valile in polagoma in sumljivo utihnile. Nadaljevanje?

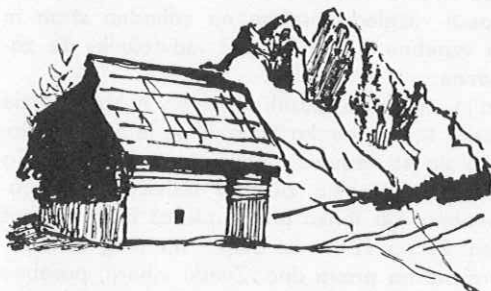
Kljub vsej nevarnosti na opolzkem kamenju sva deloma varovana po Takaču plezala prav previdno navzdol. Kamor si prijel, povsod ptičje blato. Tako sva preplezala sluzasto steno, temno skalovje še okoli 15 m globoko do gruščatega stožca, pod katerim je zijalo črno žrelo. Ni bilo varno, da bi po strmini, s katere so se valili kamni v neznano, šla še dlje, ko je bilo vse tako nejasno in nekam grozotno, pa še opolzko povrhu.

Obstala sva v globini okoli 75 m od vrha, vhoda pa že nisva videla več. Previdno sva v loku zagnala kamen v tem pod nama. Tokrat ni takoj udaril ob steno. Zažvižgal je, globlje ostro udaril – zopet zažvižgal – in nekje v neznani globini udaril ob grušč. Spogledala sva

se... Še nekajkrat sva poizkusila, a z boljšim uspehom. Račun je hitro pokazal približno resnico, še 100 m popolnoma vertikalnega, neznanega brezna. Sedaj sva brezobzirno začela valiti večje skale, da bi zadostila tisti neutešeni strasti po grozljivem in – nedosegljivem. Saj je bilo jasno, da nam po poročilu armadno poveljstvo ne bi dovolilo nadalje raziskovati to silovito in težko dostopno brezno. Ni bilo porabno za obrambo. Pa tudi to se je v nekaj tednih pokazalo, da dodeljeni možje niso bili sposobni za tako delo v velikih globinah... Takač nama je z vrvjo pomagal preplezati pokrite stopnje, in svojevrstno je bilo veselje, ko sta stala zopet zunaj soteske, na sneženi polici, na čisti skali in v dosegu dnevne svetlobe. Bil pa je že večer, ko smo izplezali na površje, na svež večerni zrak. In le jamar more potem, ko je bil dolge ure uklenjen v ožine neznanega brezna, v deviško skrivnost zemeljske skorje, globoko ceniti širni razgled, ki se mu potem, ko izpleza iz jamskega žrela, razprostre nenedoma v stokilometrski sinje daljave...

Zaradi prepovedi in nezadostne opreme, da bi do konca raziskali nekatera globoka brezna, sem mnogo pozneje opozoril na te svojevrstne spomenike naše kraške narave znanega raziskovalca Andreja Perka v Postojni, ki mi je nato sporočil, da so italijanski jamarji prišli v jami pri Kuščarjih ali na Vodicaht nekako nad 170 m globoko...

Brezno samo pa je z drugimi podobnimi prepadi na Banjški planoti lepo ponazorilo, kako odteka deževnica in snežnica v notranjost mesmota do 800 m višje planote, kakor pa je globoko urezana sosedna Soška dolina...

PEKEL POLETNE NOČI

Janez Bizjak

lonel sem na krušljivi pečini izmučen in otopel, ko je noč spreminjala okoliške vrhove v podobe iz pradavnine. Nočna tišina, polna spokojnosti, bi lahko pomirila razburjeno telo in mu povrnila moči za nov dan. Slutil sem, kako se nemirni ples šele začneja. Prve deževne kaplje so padale tipajoče, a vztrajno; pritajeno ropotanje je neprijetno poudarjalo boleče vzdih. Poleg mene je v borni kadunjici ležal ponosrečni soplezalec. Njegovo hropenje je pričalo o bolečinah, ki so v presledkih kradle zavest in prestavljale duha v zlagani svet sonca in zelenja.

V črni praznini pod nogami sem slutil zatrep doline, ta skrivnostni prostor pod steno. Kako pomirjujoč je počitek tam spodaj pri izviru Bistrice! Velika skala je zasidrana blizu križpotja. To je ena najinih najljubših počivališč. Nedoumljiv občutek me je prevzel, kadar sem s tega mesta zrl v labirint grap, zajed, stolpov in polic. Razdalje so prevelike, da bi jih naše oči mogle razumeti. Zato smo vedno nemirni, kadar stojimo pod steno in želimo vanjo. Je to bojazen ali občutek nemoči? Strah ali spoštovanje? Kot tolikokrat poprej sva tudi tokrat posedela na tisti pečini. Jutranji hlad pozne pomladanske nedelje je čez plaznice izpod stene krepila hladna sapica. Bila sva še posebno razigrana, ker se je plezalna sezona tisto leto začela zgodaj; skoraj vsaka nedelja je prinesla novo doživetje. Ko sva se zaganjala po snegu pod zahodnim delom stene, sva bila prepričana, da sva prva. Toda pri vstopu so naju presenetili vriski. Cic in Boro sta se spravljala v »ljublansko«; prva ponovitev. Najin cilj za začetek poletja v Vratih je bila Wissiakova smer. Prvič sva jo dobro spoznala dve leti prej, zato sva hitro napredovala čez znana mesta. Sredi dopoldneva sva že stala na vrhu stolpa, kjer se združita tržaška in Wissiakova smer; težjih raztežajev od tu naprej ni več.

Najini pogledi so obviseli na robu stene, veselila sva se toplega sonca na svežih tratih pod Plemenicami. Pri prvem plezanju sva se na tem pomolu odvezala in vsak po svoje iskala pre-

hod do vrha. Tudi zdaj sva nameravala tako, toda ne vem, kaj naju je zadržalo. Ko sva po malici pogledala navzgor v neroden krušljiv previs, sva sklenila: zdrživa na vrvi še tam čez! Nekaj časa sva lezla oba hkrati, nato pa se je Pavel lotil previsa. Ni težak, ampak zelo krušljiv. Stal sem približno dvajset spodaj in brezskrbno gledal njegovo početje; saj vendar pozna to mesto. Takrat je zamolklo počilo. Pavle je z obema rokama držal ogromno ploščo, toda ta se ni več držala stene. Dve veliki gmoti sta padali proti meni: človek in skala. Trajalo je samo nekaj sekund, a moje dožemanje se je ustavilo. Preveč sva verjela svojim močem. Nisva pomislila, da bi tudi najina pota utegnil presekatiti ta večno spremljajoči, nikoli pričakovani, skoraj nemogoči trenutek. Zdaj sva bila s toliko večjo tesnobo potegnjena v bliskovito dogajanje. Pavlovo telo se je vsakih nekaj metrov v širokih lokih odbijalo od stene. Sleherni udarec je spremljal zamolkel trušč. Najprej mu je odtrgalo nahrbtnik, telo pa je brez glasu padalo mimo mene čez rob v globino. Pogled je bil strahoten, toda moji občutki so ohrneli. Ko sva se pred tem ločila, nikakor nisem mogel najti primernege mesta za varovanje. Zdaj me je refleksno vrglo ob steno, z obema nogama sem se uprl v skalo, močno stiskal vrv in zbegano gledal v zanke, ki so se med kolena zlovešče odvijale ter izginjale. Bom zdržal padec? Kolikim je bilo to vprašanje poslednja beseda? V njej je skrita vsa groza, ves pogum in volja, dvom pred rešitvijo in uničujoče malodušje. Ničesar nisem mislil takrat, dobro sem vedel, da smem pričakovati le eno od dveh absolutnih odločitev. Preživljal sem tisto tolikokrat opisano srečanje z največjo neznanko našega bivanja. Malokdo ostane živ ob takem soočenju. Vsak je doživljal drugače, a vsak isto. Plošče, raztresene po gorah, spominjajo na one, ki ne bodo nikdar mogli opisati zadnjega spoznanja.

Nama je bilo podarjeno življenje. Moral sem vzdržati. Vrv se je sunkovito napela, a ostal sem na svojem mestu. Udarec vrvi mi je ožgal roke, toda bolečin nisem čutil. Pod robom nekje je visel on. Z glasom, ki ga nisem spoznal, sem ga poklical. Ni se odzval. Po dolgem kričanju sem zaslišal slaboten glas. Še živi! Po tako dolgem in strašnem padcu. V podzavesti so roke same delale. Z eno sem držal čez rame nategnjeno vrv, z drugo sem zabil prvi klin. V skrajnih trenutkih najdemo ljudje v sebi silo, ki je prej nismo nikoli poznali! Po pritrjeni vrvi sem se spustil do roba. Pavle je visel na tre-

buhu in z roko držal skalo, vso oblito s krvjo. Ne vem, kje sem jemal moč, ko sem ga vlekel k sebi. Povsod je bil poškodovan in polomljen, najhujše po glavi. Saj to ni bila več glava, samo brezoblična zmes krvi, las in raztrgane srajce. Globoka rana na lobanji je grozila z izkrvavitvijo.

Več let sem na dnu nahrbtnika zastoj nosil obilni komfort prve pomoči. Zdaj sem ga hvaležno izvlekel in se spomnil Marjana Keršiča, kako nas je svojčas ozmerjal v Vratih, ker inštruktorji na plezalnem tečaju nismo nosili na ture te prepotrebne stvari.

Vseh ran ni bilo mogoče poviti, le najnevarnejše. Vsi povoji in srajca skupaj so komaj zastavili krvavitev na glavi. Iz neznatne kadenjice sem zmetal kamenje, položil ponesrečenca vanjo in se prvič oddahnil. Venomer je govoril nerazumljive besede, spraševal čudne stvari, šele čez kakšno uro je prišel k zavesti. Čeprav je bilo do vrha stene še dobrih 200 metrov lahkega sveta, ga nisem upal sam spraviti navzdol. Bal sem se, da ima notranje poškodbe, pa bi bil zanj tak prenos prenevaren.

Pogledal sem v dolino, da bi koga videl in sporočil nesrečo. Nikogar ni bilo; le kdo bi se sredi sončne nedelje vračal z gora! Nekajkrat sem zavpil, samo odmev se je odzval. Zgodaj popoldne sem zagledal prve planince. Zavpil sem, po pravilih, kot je treba. Postali so, prisluhnili, nato vsi skupaj zavriskali in veselo nadaljevali svojo pot. Ko so drobili melišče pod Luknjo, spet ni bilo uspeha. Kakšno razočaranje! Mnogo jih je zatem še privrskalo čez Luknjo. Skoraj sem že obupal, ko je eden le razumel moje glasove. Preostalo nama je samo čakanje. Za vsak avto, ki je ropotal po cesti navzgor, sem mislil, da pelje reševalce. Pavle je zaradi nečloveških bolečin težko hropel, kar je le polnilo tesnobno vzdušje. Nenehno me je spraševal, če že prihajajo. Lagal sem mu, da bodo kmalu pri naju, čeprav sem vedel, da jih ta dan ne bo, ob nedeljah ni nikogar doma. Vendar so proti večeru le prišli do nekdanje karavle. Toda bilo je že prepozno za reševanje. Čakala sva jutra. Z brezizraznim pogledom sem strmел proti Luknji, skozi katero so se zvijali črni nevihtni oblaki in dopolnjevali pošastne oblike noči. Pavle je bil ovit s pelerino, vsaj on naj bi bil varen pred dežjem. Obema je lezel mráz pod mokro obleko. Delal sem vse mogoče gibe, da ne bi drgetal. Pavle se ni mogel premikati, nevarnost prehlada je bila zanj toliko večja. Tresel se je po celem telesu in kadar je drget dosegel usta, sem mu dal

bombon, da se je malo pomiril. Te majhne količine sladkorja so bile edino, kar je lahko spravil v želodec. Sicer pa drugega tudi nisva imela, večji del hrane je ostal v njegovem izginulem nahrbtniku. Deževalo je zmeraj močnejše. Po celi steni so curljali slapovi, a na srečo naju ni nobeden dosegel. Zato pa nama je veter sunkovito, z vedno večjo silo zaganjal pljuske. Kaj bi dal takrat za suho srajco in za požirek vročega čaja pod varno streho? V različnih načinih se odkriva človekov značaj, ko se telo prebija skozi dolge ponočne ure v steni. V začetku sem si dopovedoval, da moram na vsak način ohraniti dobro voljo, zato sem žvižgal in brundal različne melodije. Toda ker sta hlad in dež predolgo vztrajala, je samoprevara kmalu minila. Jezil sem se nase. Nič ni pomagalo! Spet sem si začel žvižgati, iz dolgočasje, nato iz malodušja in jeze. Kmalu me je spet zajel val dobre volje, saj je navsezadnje nekaj enkratnega, pogojeno z mladostno vihavostjo, če se upiraš ponočnemu nalivu visoko v stenah, ki jih večina sme le gledati. Ko pozneje človek doma podoživlja take trenutke, ne more verjeti, da se tako hitro lahko menjata svetloba in tema naše zavesti.

Deževni naliiv ni bil zadosti v tej nesrečni noči. Brez moči sem se otepal tiste veličastne nevarnosti, ki se bliža s trentarske strani. Strele so udarjale vedno bliže, z vsakim gromom svetlejšje. Bila sva idealni cilj tej nedosegljivi energiji; obdajali so naju številni klini, v katere sva bila vpeta. Odpirala so se vrata pekla z močnim zadahom uničenja. Misli so prehitvele druga čez drugo. Strah me je bilo, da Pavle zaradi posledic ne bo več videl jutra. Nisem smel misliti na najhujše! Kako naj najino početje razložim njegovim? Kako naj stopim prednje, kriv vsega, ker sem ga pred leti prvič zvalil v steno in mu zanetil plamen plezalske strasti? Zakaj me bo celo življenje preganjal pečat krivde, čeprav nisem kriv? In če ga bodo srečno pripeljali v dolino, ali se bo popolnoma pozdravil? Ga bodo skozi življenje spremljale težke in vidne posledice ter bo gorska pota obiral le še v spominih? Če bi se zgodilo najhujše, ne bi upal priti med njegove najbližje. Vsi znanci bi gledali za menoj in me z molkom spraševali, če se končno le mislim odpovedati plezanju. Vem, da kaj takega ne bi zmoget. Preveč smo opijanjeni z doživetji tu gori med skalo in nebom, preveč zagledani v to življenje, da nas tudi najbolj boleče nesreče ne bodo mogle odvrniti od omamnega napoja v naših odmaknjenih svetiščih.

Večer pod Škrlatico

Foto Vlastja Simončič

Nenadna svetloba in rezek grom sta pretrgala misli. Udarilo je poleg naju v majav kucelj. Znašla sva se v peklu. Neresne so vse tiste obrabljene storije o naježenih laseh, o cvrčanju cepinov in o skrivanju železnih delov proti takratnemu strahotnemu izživljanju neuničljivosti. Sekalo je tako blizu najine nepomembnosti, da je bila vsaka strela čudežna pomota, ker ni zadela naju. Obroč klinov, s katerimi sva bila pripeta, je bobnel kot orkester glasbenih vilic. Boječe sem zrl v slepilno luč bliskov in čakal na najin konec. Največja nevarnost je naju tipala zdaj, ko sva preživela najhujše in samo

še čakava prijatelje. Telesne poškodbe niso bile dovolj; v tem smrtnem plesu bova še zblaznela in postala duševni ruševini. Kadar sem bil na varnem pred nevihto, sem vedno rad občudoval bliskanje. Se bomo kdaj dokopali do spoznanja, do kod sega navzočnost te nerazumljive neskončnosti? Zakaj energija, ki nas nenehno obdaja, nenadoma ohromi zavest, vid in sluh? Tokrat nisem smel razglabljati o tem. Preveč sva bila sredi pobešnelega neba, da so nama občutki otrpnili, želje izginile; vsaka misel je bila zatrta v kali. Brez izraza, prežeta z grozo, sva živela danost trenutkov. Čas se je ustavil.

Z nezmanjšano silo in z neskončno neodgovornimi vprašanji je vihar zdivil mimo. Preveč sva prestala, da bi lahko občutila svojo prerojenost. Zdela se nama je sama po sebi umevna. Z nobeno besedo ne znam izraziti te noči: Ko sem mislil, da sem postal starec, se je zdanilo. Jutro je nastalo z vso tišino in toploto, nič ni bilo videti na njem najinega prestanega pekla. V tem pomirjenem ozračju sem zaslišal glasove in visoko nad glavo na robu stene zagledal glave. Prišli so!

Reševanje po Bambergovi poti je bilo naporno. Večkrat nas je premočila ploha. Za reševanje je poskrbel dr. Robič, ki nam je prišel nasproti, Pavletu z injekcijo pomiril bolečine, nam pa ponudil tropinovca.

V Vrata smo prišli pozno zvečer. Zadihal sem ponočni hlad, noge so mi zaživele, a občutil sem pomirjenje. Pavle je bil v varnih rokah – v jeseniški bolnišnici.

Pripis: Napisano v skromno zahvalo vsem srčnim fantom iz Mojstrane, Jesenic in Ljubljane, dr. Andreju Robiču pa še posebej, ker so tistega čudnega 6. junija 1966 prihiteli v triglavsko steno in rešili Pavleta pred najhujšim. Ko smo ponoči zapuščali Aljažev dom, sem bil tako zmeden, da sem verjetno pozabil celo na suhoparni »hvala«.

DNEVNIK SLOVENSKE ODPRAVE V GORSKI KOTAR

Katja Toplak

poznati Gorski Kotar sem si vedno želela, vendar so bila to le sanjarjenja. Nena doma so se mi sanje uresničile. Grogca in Amadej sta me povabila, naj ju spremljam na njuni poti. Imela sta lepe načrte, kako bosta lezla v stenah Kleka, v Belih in Samarskih stenah. Še nikoli nisem plezala, zato sem se jima ponudila za kuharico. Z veseljem sta sprejela moj predlog in mi obljubila, da me bosta vzela tudi v steno.

Priprave za našo »odpravo« v Gorski Kotar so se pričele že januarja. Finančna in organizacijska plat sta bili prepuščeni nam samim, zato smo se znašli, kot smo vedeli in znali. Pri AAO in raznih dobrih ljudeh (nikar ne mislite, da so že izumrli, iz izkušenj pa vam povem, da so že zelo redki) smo si sposodili opremo, sestrična, po sorodstvenih odnosih le enemu seveda, nam je posodila prevozno sredstvo.

Petek 16. II. 1968: Do Skrada

Kljub poročilom vremenarjev, ki so napovedovali sneg in dež, smo se ob dveh popoldne odpravili iz Ljubljane. Fičotu so se šibila kolesa pod težo nas treh in seveda pod težo naše opreme. Že na Dolenjski cesti se je vremensko poročilo uresničilo, pričelo je deževati. Od Kočevja naprej smo se vozili po nepoznani pokrajini, zaradi dežja in megle pa smo videli le malo. Rdečerjave goličave, porasle z brezami in leskami, so bile kopne, le tu in tam so bile po kotanjah krpe snega. Vasice ob cesti so bile majhne, le nekaj hiš prilepljenih na strme bregove je pričalo, da tu žive ljudje. Ko smo se spustili v dolino, smo v vasi Fara zagledali mogočno gotsko cerkev. Prijazni mežnar nam je povedal, da je bila cerkev zgrajena v 16. stoletju, čeprav je zelo spominjala na psevdogotsko. Amadej jo je takoj ubral na kor, ogromno cerkveno ladjo so napolnili zvoki orgel. Iz Broda na Kolpi, ki je že na hrvaški strani, smo se po vijugasti cesti dvigali vedno više. Snega je bilo vedno več, počasi se je že mračilo. Vsi trije smo si predstavljali, da so Delnice bolj v dolini, zato smo bili nemalo presenečeni, ko smo zagledali tablo z napisom. Bili smo na nadmorski višini 750 m. Dež je prešel v sneg, dobro razpoloženje našega šoferja pa je vidno kopnelo. Skrbelo ga je, saj nismo imeli niti anti-friza niti zimskih gum niti pravih verig.

V planinskem domu Zeleni vir v Skradu so nam odprli tri omare in potegnili iz njih postelje. Precej neprijetne občutke smo imeli, ko smo spali z gornjim delom telesa v lesenih škatlah, noge pa smo imeli na prostem. Vreme se je še poslabšalo. Amadeja je resno skrbelo, kaj bo z vodo v hladilniku avtomobila. Na zunanjo okensko polico je postavil skodelico vode. Še dobro, da smo imeli med našo opremo tudi budilko. Le kako bi drugače vsaki dve uri kontrolirali agregatno stanje vode v posodici.

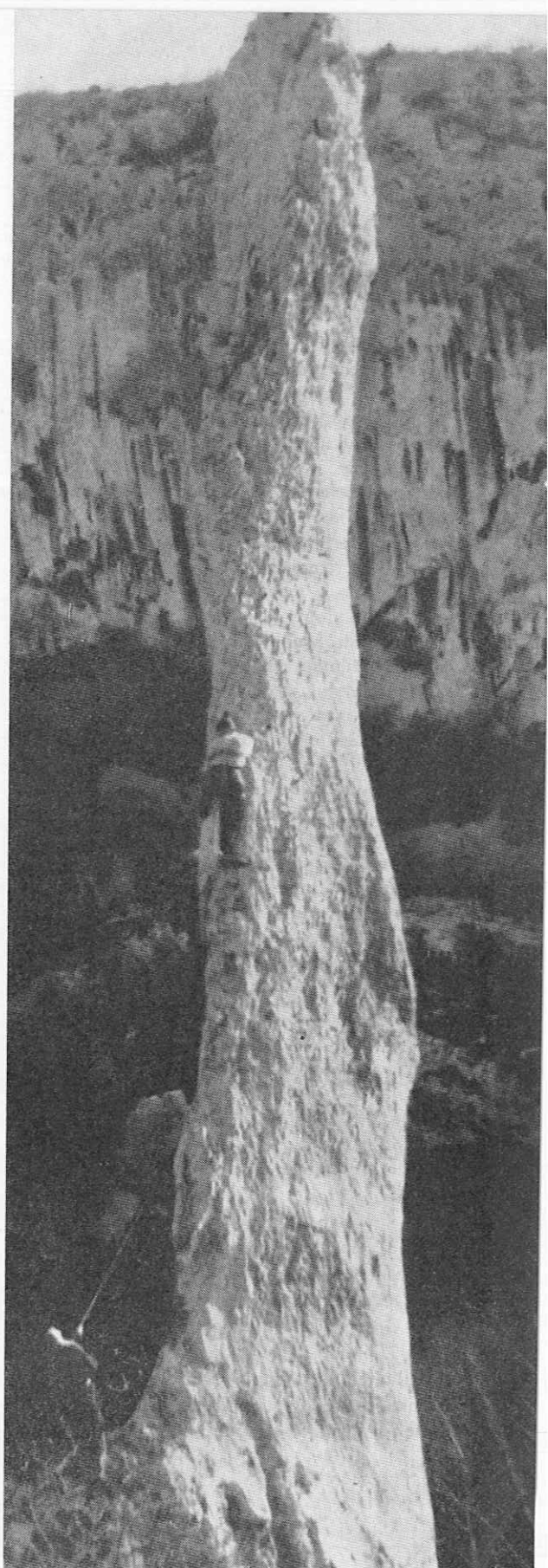
Sobota 17. II.: Vranjska draga

Še vedno je na drobno snežilo. Pobrali smo šila in kopita in jo mahnili proti morju. Naš cilj je bila Vranjska draga pod Učko. Na sedlu pod Učko smo se razgledali po bleščeči morski planjavi Kvarnerskega zaliva, vendar nas je močna burja kmalu nagnala nazaj v avtomobil. Cesta se je strmo prevalila na nasprotno stran sedla. Vranjska draga je globoka erozijska dolina, kamor razen domačinov zaidejo le redki. Zaljšajo jo strme stene in posamezni do 50 m visoki stebri: Palec, Rukavica, Comicijev steber, Duizov steber. Med kamenjem v melišču smo opazili fosilne numulite in okamenele školjke, dokaz, da je bilo tu nekoč morje. Ob pogledu na mogočne stebre me je stresla groza, saj sta fanta delala divje načrte, kje bomo vse plezali. Ker sta poznala moje sposobnosti, sta se odločila za lažjo smer Duiz-Lenac (III) v Psetancah. Pogoji za plezanje so bili vse prej kot ugodni; pihala je močna burja in živo srebro v termometru se je skrčilo. Skala je bila zelo krušljiva, tako da je Grogca odmetal precej kamenja, da bi očistil pot. Sončni zahod je obetal lepo vreme za prihodnji dan. V duhu smo se že videli na vrhovih vseh stebrov v Vranjski dragi.

Nedelja 18. II.: Stebri v dragi

Preden sta bila zajtrk in priprava opreme končana, so posijali na naš taborni prostor sončni žarki, ki so imeli kljub februarju že precejšnjo moč. Pot do Vranjske drage smo si skušali skrajšati za nekaj minut, zato smo ji mahnili skozi petsto metrov dolg železniški predor na lokalni progi Lupoglav-Raša. Predor pa je bil zavit. Dokler je bilo kaj svetlobe, smo napredovali hitro. Čim globlje pa smo bili, tem gostejša je bila tema. Noge so slepo tipale za železniškimi pragovi. Kadar so bili presledki med njimi enaki, je bilo lahko, vsake toliko časa pa sta bila po dva bliže skupaj. Spotiku je sledil dolg stok ali kak »lepši« vzklik. Sreča, da so imeli na tej progi v nedeljo prosto, ker bi bilo izogibanje precej težavno. Danes smo se odločili za smer Dalmartello-Mandruzzato-Rippa (IV) v Palcu. Grogca je plezal prvi, Amadej zadnji, sama sem bila v sredini. Pre-

Vranjska Draga
Duizov steber

penjanje vrvi v vponkah mi je delalo težave. Od spodaj in zgoraj so prihajale tolažilne in vzpodbudne besede, da se to dogaja vsakemu začetniku. Skala je bila zelo krušljiva in grme-nje kamenja v dolino mi je paralo živce. Pogled navzgor in postalo mi je jasno, da bodo glavne težave šele prišle. Pred nami je bilo prečenje kot nož ostrega grebena in vzpon na vrh stebra, kjer je bilo prostora komaj za pol-drugo osebo. Presenetljivo, da sem le v teh stenah opazila posebno vrsto sladke kore-ninice, čeprav sem jo iskala že včeraj. Ko sta prilezla na poličko Amadej in njegova torba s fotoaparati, je nastala stiska s prostorom. Precej težav smo imeli, da smo razvozlati obe vrvi. Gregor je brez težav prečil greben in nama sporočil, da naju čaka na vrhu lep klin za spust. Vrsta je bila na meni, da se pre-maknem. Zbrala sem vse sile in moči ter se poskušala premakniti. Ni šlo. Kot bi se neka neznan sila v meni uprla! Poslušala sem nav-svete obeh fantov in ju poskušala ubogati. Končno sem greben le prejahala. To pa je imelo neprijetne posledice za moje hlače, ki so mi obetale za večer precej dela. Zadnje tri metre pred vrhom sem se odločno uprla, da bi šla še naprej. Sledilo je spuščanje. Huj-šega kot to, da sem rinila skozi brinje, ki mi z iglicami ni prizaneslo, ni bilo. Moj vzpon se je tako končal, začelo se je fotoreportersko delo. Nekajkrat sem ovekovečila spust obeh fantov z elegantnega stebra. Po tihem sem se smejala njuni nečimrnosti, saj sta za fotogra-firanje obula pisane dokolenke. Med jedjo so nam oči neprestano uhajale k vitkemu, pri-bližno štirideset metrov visokemu stebri

Gregor se je zagrizel v steno. Prvi metri so šli hitro, oprimki so bili dobri in v steni je bilo že nekaj klinov. V zgornjem delu so se pojavile težave, zmanjkalo mu je klinov in prusikovih zank. Spodaj smo imeli še dva klina, malo zvita sicer. Z Amadejem sva jih nekajkrat brez-uspešno zagnala v višino. Končno se je Gre-gorju zablistalo v glavi, vrgel je vrv in poteg-nil klina navzgor. Z vrha je začel dajati Ama-deju navodila. Navdušenje, s katerim se je pognal v steno, je bilo tolikšno, da se je šele po desetih metrih spomnil na kladivo. Tudi na vrhu tega stolpa je bil zabit klin za spust ob vrvi. Gregor se je počasi spuščal in sprti iz-bijal kline. Pred odhodom smo ugotovili, da to ni bil Palac, ampak Duizov steber in smer Comici-Duiz (IV, V). »Del odprave« je osvojil najtanjši in najelegantnejši steber v vsej dolini.

Ponedeljek 19. II.: Na Bitoraj (1385 m)

Danes smo zapustili prijetni tabor. Gregorju se je strahotno mudilo nazaj v Gorski Kotar. Škoda, saj nismo bili niti na koncu doline pri slapu. Ta dolina nam bo svojo divjo lepoto, nedotaknjenostjo in mirom ostala v spominu kot eno najlepših doživetij. V Kraljevici smo zopet zavili proti Gorskemu Kotarju. Pred nami so se razprostirali neizmerni jelkovi gozdovi, za nami pa sivkasto zimsko morje. Cesta je bila usekana v globoke zamete.

Avto smo pustili pri prijaznem železniškem čuvaju v vasi Vrata, sami pa smo se odpravili na Bitoraj (1385 m). Snega je bilo veliko, hoja je bila prijetna, ker se ni udiralo. V nižini so bili čisti sestoji jelke, čim višje smo bili, več je bilo vmes bukev. Na vrhu je bilo toliko snega, da smo hodili pod krošnjami dreves. Svet, ki nas je obdajal, je bil tipično kraški, kot pri nas v Trnovskem gozdu. Bitoraj nima izrazitega vrha, ampak je kup belih, lepo oblikovanih skalnih sten, med njimi pa so globoke vrtače. Kraški pojavi v svoji najbolj tipični obliki! Pogled proti morju so zakrivale čudne svetlo-rožnate meglice, ki jih nismo bili nič veseli. Premišljevali smo, kaj neki nam bodo skuhale za jutri. Na jugu se je dvigala pred nami temnozelena kopasta Viševica (1428 m). V vasi je bila naša prva skrb, da si najdemo pre-nočišče v kakem seniku. Skušali smo vdreti v senik, pa nas je pes z lajanjem divje prestrašil. Njegov lajež ni zbudil gospodarja, kot smo pričakovali, ampak sosede, pse seveda. Ob pasjem koncertu smo se s spalnimi vrečami vračali k avtomobilu.

Torek 20. II.: V Zelenem viru

V Delnicah je divjal snežni vihar. Težka odlo-čitev je bila pred nami. Naj se vrnemo domov ali naj kljub težkim pogojem nadaljujemo pot? Vremenska napoved je bila dvoumna kot vedno. Poskušali smo montirati verige, pa ni šlo. Amadej se je globoko zamislil. Zdajci je zgrabil za volan in že smo drveli proti Skradu. Naša »odprava« ne bo propadla. Po strmi poti smo se spustili v sotesko Zeleni vir. Hipoma se je vreme zmeščalo, sneg se je spremenil v dež. Soteska Zeleni vir se nadaljuje v še ožjo so-tesko Vražji prolaz, na koncu katere je jama Muževa koča. O njej so krožile govornice, da je dolga več kilometrov in da so v njej člo-veške ribice. Po 150 m smo prišli v manjšo dvorano z jezercem. Na vseh koncih smo iskali

nov rov, pa ga ni bilo. Gregor je postal žrtev naših raziskav. Sezul je čevlje in zabredel v mrzlo blatno vodo, da bi ugotovil, ali se rov nadaljuje na drugi strani jezera. Vdiralo se mu je vedno globlje, odnehal pa ni. Ko je bil moker skoro do pasu, nam je sporočil, da je jame konec. Razočaranja nismo mogli skriti, saj se je naše »jamarstvo« hitro končalo.

Naslednji cilj je bil Ogulin. Asphalt je izginil kot sneg spomladi, cesta je bila ledena. Prvi človek, na katerega smo v Ogulinu naleteli, je bil predsednik planinskega društva. Dal nam je ključ planinske kočice na Kleku. Poskrbeli smo še za kruh in že smo na cesti proti Kleku gazili blato, s fičkom seveda. Klek se nam je kazal v vsej svoji lepoti. V vasi Bjelsko smo pustili avto pri znanem kmetu-planincu. Ko smo ga vprašali, kako bo z vremenom, je samo odkimal. Res je z morske strani veter nosil težke deževne oblake. Še dobre tričetrt ure in že smo se grelji ob štedilniku v koči.

Sreda 21. II.: Na vrh Kleka in v Medvednico

Divje zavijanje vetra še ni prenehalo. Plezanje je spet odpadlo. Na vrh Kleka smo se povzpeli po nadelani poti. Čeprav ima komaj 1182 m, dela vtis mogočne gore. Iz travnatih in gozdnatih pobočij rastejo 150 m visoke strme stene. Ni čudno, da je ta divjina burila domišljivo okoliških prebivalcev, ki so v teh stenah videli prebivališča coprnic. Coprnic ni več, pač pa sem zahajajo zagrebški in reški alpinisti, preden se odpravijo v Alpe.

Vrnili smo se v Ogulin. Reke so v mehki apnenec izdolble ogromne hodnike in dvorane, tako da je teren pod mestom čisto izvotljen. Domačini so o jamah vedeli le malo, čeprav so vsi trije vhodi v središču mesta; eden pri ponoru reke Dobre, drugi za Frankopanskim gradom in tretji blizu železniške postaje. Prizor pred vhomom Medvednice nas je osupnil. Globok jarek, po katerem teče ob močnejšem deževju voda, je bil poln odpadkov. Zaradi vlage in dežja je bilo vse razmočeno in spolzko. V nas so zijale kravje in svinjske lobanje, pod nogami so nam škripale lopatice in stegenice, rjaste konzerve, stari lonci. Poginule mačke so širile okrog sebe svoje duhove. Dokler niso zajezili reke Dobre, je verjetno del vode tekkel v jamo in sproti odnašal umazanijo. Prvih dvajset metrov smo se v strmeh rovu še prebijali med ostanki »civilizacije«. Zdajci se je pred nami pojavila ozka črna luknja, ki je držala nav-

pično navzdol v črno temo. Gregor si je privezal vrv okoli pasu in izginil v globino. Začela sem premišljevat, kaj bo z nami, če se zgubimo v teh jamah, kjer nas ne bo nihče iskal. Še preden sem se mogla upreti, da ne gremo več naprej, sem bila že navezana na vrvi in treba je bilo splezati navzdol. Skala je bila ilovnata in gladka. Na koncu kamina je bila nekaj metrov dolga, strmo nagnjena plošča, po kateri je curljala voda. Pristala sem pri Gregorjevih nogah. Hodnik se je nekoliko razširil, še vedno je bil strm, še vedno blaten in še vedno smo srečavali ostanke »civilizacije«. Spustili smo se v prvo dvorano. Jama je bila pretočna, v njej ni bilo kapnikov, tudi sigaste tvorbe so bile redke. Ob jesenskih in pomladanskih deževjih se med temi skalami še vedno peni narasla voda. Pogled po stenah in tleh nam je povedal, da je tudi v tej večni temi in vlagi nekaj življenja. Tu žive le živali, ki so se prilagodile posebnim življenjskim pogojem v jamah. Večinoma so slepe, npr. slepi jamski mrhar ali pa brez pigmenta kot jamska mokrica. Mokrica je po obliki podobna navadnemu prašičku, ki živi po kletih, le da je popolnoma bela in slepa. Med ostanki gnijočega lesa je bilo mnogo površinskih oblik hroščev, ki tudi zaidejo v jame. Brez pincete loviti živali je bilo zamudno. Tlačili smo jih v škatlico od vžigalic, pa so nam uhajale ven. Rov pod nami je bil hipoma poln vode. Treba je bilo sezuti čevlje. Hodili smo iz ene dvorane v drugo in se čudili mogočnosti umetnin, ki jih je ustvarila narava. Grmenje življenja nad nami se je slišalo tudi v te globine. Sklepali smo, da smo pod železniško progo. Našo pozornost je pritegnilo močno šumenje. Iz ozke skalne razpoke je tekla belo razpenjena voda. Pred nami je bilo več hodnikov, ki so držali na vse strani. Prijela nas je raziskovalna strast. Pozabili smo na čas.

V jami smo bili šest ur. V naskoku smo zavzeli mestni vodnjak in pričela se je »velika žehta«. Naslednji dan smo hoteli preplezati Kuželjsko steno v dolini reke Kolpe. Žalostni smo se ozirali v temno nebo brez zvezd.

Četrtek 22. II. 1968

Zadnji dan našega potovanja. Vsi trije smo se tega dobro zavedali in se nismo hoteli premakniti iz naših senenih lukenj. Zakaj bi se tudi, zunaj je še vedno deževalo. Vsi smo dobro vedeli, da s plezanjem ne bo nič. Če

pa pomislimo, smo imeli res velikansko srečo, da nismo kje obtičali. Bili smo kot kmet, ki mu je na asfaltu zrasel najdebelejši krompir. V dolini reke Kolpe je bila že pomlad. Bregovi so bili posuti z zvončki in kronicami, leskove mačice so bingljale sem in tja v rahlem vetru. Vasice ob reki so se zbirale okrog svojih cerkvic. S skodlami krite strehe so pričale o častitljivi starosti. Čim višje smo se vozili po dolini, tem ožja je postajala Kolpa, bolj divja in bolj zelena. Le čez most še in že smo bili doma.

PLANINSKI PLES POD PIRENEJI

Andrino Kopinšek

Prekoračili smo visoki pirenejski greben iz Francije v Španijo in ko je bil najvišji vrh Mont Perdu 3353 m (El Monte Perdido) za nami, smo sklenili počivati pod kanjonom Cotatuero vsaj en dan. Sivi pastir Pedro nas je radevolje sprejel pod svojo skromno streho. To bajto smo pozneje krstili za »los prepihos«. Utrujeni smo zgodaj legli, toda kmalu nas je pastir zbudil. Priporočal nam je, naj gremo v dolino do potoka, kjer bodo danes zvečer potujoči cigani zaplesali fandango. Rekel je, naj tega nikar ne zamudimo, ker je to edinstvena priložnost. Bili smo kar zato, saj do tega planinskega plesa v naravi ni bilo daleč hoditi. Tako je prišlo do tega, da smo zvečer dobesedno gazili po planikah in drugi alpski flori. Kar na slepo se spuščamo po strmini proti jugu. V mraku jo ubiramo skozi znamenito dolino Val Arazas, ki ji ni enake v Pirenejih. To je ogromna soteska, njeni skalnati prepadi so čudovito rdeči, rumeni, beli in zeleni. Ta prelepa dolina se zaključuje s kanjonom Cotatuero.

Kaj smo o Španiji vedeli prej? Kaj smo se učili v šoli? Granada, Barcelona, Andaluzija, Katalonija, Sevilla? Morda se človeku še kaj sanja o Guadalquiviru in Kastiliji, pa se ne spominja prav, ali so to imena rek, bregov, mest ali torerov.

Na poti smo srečali starega gluhonemega cigana, ki je najbrž tudi bil namenjen na privedev svojih tovarišev. Njegovi črni dolgi lasje so bili na čelu povezani s širokim rdečim trakom. Dali smo mu nekaj cigaret in vodil nas je v dolino. Z ravnodušnim izrazom na obrazu je stopal pred nami skozi že temni gozd. Ne moreš uganiti, kaj neki misli tak cigan.

Ko smo končno dospeli do male gozdne livade, nas je pozdravil ob tabornem ognju stasit cigan. »Adios, gospoda moja! Izvolite, prosim, naprej. Nocoj vam bomo zaplesali fandango, pravi pristni stari fandango, najlepši ples sveta!« Priklonil se je do tal in izginil med kostanji. Fandango? Za nas prava »španska vas«. Sedli smo v travo med številno publiko, ki je že čakala na predstavo. Z veseljem so nam razlagali vse, kar so vedeli o tem prastarem narodnem plesu v tričetrtinskem taktu. Izvedeli smo, da iz tega plesa izvirajo vsi moderni plesi. To naj bi bil najbolj erotičen ples, imamo izredno srečo, da ga bomo lahko videli. Plešejo ga samo še redko kdaj, čeprav so ga včasih plesali povsod. Sam kralj Filip IV., vojvoda lermški, in strogi sodniki inkvizicije so se kaj radi vrteli ob zvokih kitare v fandangu. Najhujši moralisti so postali ob pogledu na ta ples – in še bolj ob pogledu na plesalke – kot naelektrizirani in so naposled še sami zaplesali. Theodor Gautier pravi, da je v zgodnjem srednjem veku papež oglašil ta ples za hudičevo iznajdbo in ga prepovedal. Torej zopet nekaj za nas. Zlasti, ker so nam zagotavljali, da so kitare – tako imenujejo mlade ciganke – lepe.

Mesečina se v smaragdno zeleni luči razliva na glavne vrhove osrednjih Pirenejev. Visoki vrhovi mečejo sence na strme ledenike. Pred nama ležita divji dolini rek Arazas in Cotatuero. Za njimi se šopiri širokopleči El Pico De Tabacor. V daljavi točno razločujemo Mont Perdu. Na njegovem vrhu smo včeraj stali in vriskali... Nismo bili edini gostje. Plapolajoči ciganski ogenj je razsvetljeval precej pisano množico: kmete iz okolja, cigane in letoviščarje iz Saragose, ki so tu v gorah preživljali počitnice. Med njimi so bili tudi Angleži, ki so stanovali v hotelu spodaj ob jezeru. Vsi so se počutili tako dobro, kot da bi sedeli v domači operi pred kakšno premiero. Cigani, ki živijo v siromašnih šotorih, so hodili ponosno in zadovoljno v svojih cunjah po »razprodani hiši«. Njihova reklama ni bila zaman. Prišli so celo pastirji iz planin, saj je takšen divji afriški ples tudi v Španiji izreden dogodek. Sivolasi gospod poleg nas je

ameriški novinar. Smotka, tolsta kot kranjska klobasa, se mu neprestano premika iz enega kota ust v drugega. Nervozno tipka na majhen pisalni stroj, ki ga ima na kolenih.

Cigan vzame gorečo trsko iz ognja in teče z njo enkrat okoli tabora. To naj bo znamenje za začetek predstave. Gosli in kitare pričnejo igrati, mladi kmečki fantje se kakor opice spenjajo na galerijo – na visoka drevesa. Sive Angležinje si natikajo lornjone...

V Parizu na kolonialni razstavi sem videl najrazličnejše plesе vseh narodov in dežel. Plesalske iz Kambodže, Indokine, Konga, Alžira, plesoče svečenice iz svetišč v Angkoru, zamorke iz Sudana in Kitajke iz Šanghaja. Bili so to eksotični plesi, ki so jih spremljale tuje, nam Evropejcem nerazumljive melodije. Videl sem plesoče dervise v ekstazi. Pet kontinentov je tekmovalo tam v svoji umetnosti. V pariški veliki operi smo videli najznamenitejši balet iz Rusije, v orjaški veronski areni virtuozne baletke milanske skale. In končno poznamo prav dobro tudi našo pestro balkansko folkloro.

Takrat smo mislili, da višje plesne umetnosti ni. Vendar nas je ta španska noč prepričala, da smo se zmotili. Bedne, raztrgane ciganke so nam zaplesale fandango. Kakor bajka, kakor čudež se nam je zdel ritem tega vročega afriškega plesa. Zdaj tudi razumemo, kar nam je prej razlagal ameriški novinar: Afrika je na tem ozemlju skozi osemsto let razgrinjala svoja čuda in Evropa v zadnjih treh stoletjih ni mogla izriniti Afrike. Leto 1492 ji je prineslo odkritje Amerike in je bilo hkrati začetek propada Španije. Izabela in Ferdinand sta pregnala Mavre – ciganom pa nista mogla do živega. Stodvajsetišoč ciganov živi še danes v Španiji in se jim prav dobro godi. Kakor nekoč še danes poležavajo na soncu in se brigajo kvečjemu za svoj ples in za – tatvine. V tem so mojstri in umetniki. Njihove temne oči se pomilovalno ozirajo na nas Evropejce...

Rdeče rože ima Anita v svojih modro-črnih laseh. Lakti male Carmen se kakor kače ovijajo

okrog trepetajočega telesa. Zeleno krilo plapolja okrog vitkih ledij in divje teptajo boste noge rosno travo. S telesa zleti rdeča mantilja v grmovje – Anita pleše skoro naga. Viva la gracia!

Udarja s kastanjetami v taktu prestissimo teh divjih zvokov. Ne moti je več peketanje pisalnega stroja, ne vzkliki tovarišic, ne pezete, ki jih gledalci hvaležno mečejo prednjo. Anita pleše, ta ples postaja doživetje. Nad njo zvezdnato nebo Aragonije, za njo lesketajoči se ledeniki Pirenejev, kakor bajna dekoracija iz naravnih kulis. Na drevesih in pred šotori ploskajo cigani in drugi z rokami v taktu godbe.

Sproščeni v vetru, kakor črni gadi, plapolajo lasje po golih ramenih. Oči ima napol zaprte, na ustnicah poigrava plesalki izzivajoč spogledljiv smehlaj. Vedno bolj fanatičen postaja trepet mladega telesa. Vsak erotičen gib, vsaka čutna kretnja kaže na vzhodno domovino tega plesa. To je prastara igra svatovanja, bega ženske, radostne vrnitve in strastne združitve. Anita, dete sonca, pleše, pleše ples ljubezni. Ognjevita kri njenih šestnajstih let valovi po njenem vitkem telesu. Sive Angležinje, ki se zdijo pod pezo svoje starosti skoraj mlade sredi tega starega plesa, navdušeno mahajo s svojimi lornjoni. Kakor začarani gledamo na to deklco, poslušamo divje melodije, kakor da prihajajo iz daljave, in mečemo naše zadnje pezete v travo. Publika navdušeno ploska in kliče v znamenje priznanja: »lovely«, »épatant«, »bravissima«, »wundervoll!« Medtem ko se Anita izčrpana in onemogla zgrudi, tulijo cigani svoj »Fortuna – Fortuna!«

Bila je to naša zadnja noč v Španiji. Spremljamo Američana vse do razpotja pri Castanas. Tam mu izročim kovček s pisalnim strojem. Obeta, da nam bo poslal razglednice iz Tokia, mi mu obljubimo razglednice iz Logarske doline. Adios!

Z vrha gledamo še enkrat na ciganske ognje, ki globoko pod nami počasi ugašajo. Ko se kasneje zarinem v seno, slišimo še samo napol, kako nam Pedro vošči »buenas noches!« –

DRUŠTVENE NOVICE

IZLET MARIBORSKIH PLANINCEV NA DURMITOR LETA 1933

Dne 22. februarja tega leta je po daljši zahrbtni bolezni umrla v Mariboru izrazita prijateljica narave Ančka Premužak, hčerka čeških staršev Nekovačevih v 59. letu starosti. Na nočni omari bolniške postelje je ležala zadnja številka Planinskega Vestnika, ki ga je prejemale kot svoje najljubše čtivo vsa povojna leta. Ko že ni mogla več sama na ljubljeno zeleno Pohorje, je vsaj v duhu spremljala življenje v naradi kot dolgoletna članica delavskega društva »Prijateljela prirode«, ki je imelo svoj glavni sedež v Sarajevu.

Ta delavska planinska organizacija je imela v Mariboru svojo agilno podružnico »Prijateljela prirode« in bila vedno v prijateljskih stikih s sarajevskimi planinci. Mariborski »Prijateljela prirode« je imel močno četo navdušenih planincev, ki so teden za tednom hodili na bližnje Pohorje, pa tudi na daljše ture. Tako so odhajali iz mesta tudi ob drugi uri zjutraj in se vračali zvečer. Bila je skoro sama mladina delavskih družin, posebno iz železničarskih kolonij, ki je pritegovala tudi odrasle starše in jim odpirala lepoto bližnjih planin in daljnih gora Slovenije. Mnogi so se šele v tem okolju – poslovenili. Pokojna Ančka Premužak-Nekovačeva je večkrat obujala spomine na »veliki« letni izlet »Prijateljela prirode« v bosanske planine leta 1933, katerega se je udeležila z Mariborčanoma Rezko Krištofovo in takratnim duševnim vodjo delavskih turistov, Hubertom Pelikanom ter zastopniki »Naturfreundov« iz bližnjega Gradca, z deželnim poslancem Hansom Leichinom na čelu.

Ančka Krištofova je bila uslužbena v upravi delavskih časnikov in pozneje v Ljudski tiskarni. Delovala je tudi v krogu delavskega društva »Detoljuba« pri izletih najmlajših na Pohorje in Prijateljela prirode, da je bila vsa delavska rodbina ob nedeljah na nogah.

Zdelo se mi je vredno, da se ob smrti tako vnete planinke spominimo 35-letnice vsedravnega delavskega planinskega izleta z večdnevnim potovanjem po bosanskih planinah in gorah. Naprosil sem za točnejše podatke udeleženca izleta, Pera Rajkoviča, takratnega odbornika v Sarajevu, ki mi je radevolje poslal zanimiv kratek opis s sli. Zbrali smo se 22. julija 1933 na postaji Sarajevo. Bilo nas je 19 članov in gostov iz Sarajeva, Osijeka, Maribora, Beograda, Zagreba in Gradca, vsi člani »Prijateljela prirode«. Prirejali smo vsako leto večji izlet za razne člane iz raznih krajev države. Z vlakom smo se odpeljali do Priboja, od tam peš do Plevlja, nato v Žabljak. Hrano in šotore so nosili gorski konjički. Z nami je bil tudi zdravnik dr. Zon iz Sarajeva. Tura je bila resna, naporna, posebno ko smo prečkali reko Taro čez stari, leseni most. Imeli smo zelo strm vzpon, ki so ga imenovali »guzni put«. Napredovali smo, kolikor smo pač mogli, dokler nas ni ustavil mrak. Tedaj smo razpeli šotore, nabrali drva in kuhali. Jedilni list je sestavil zdravnik dr. Zon. Pot smo si določali s specialkami in s kompasom.

V Žabljaku nas je presenetil dež, da smo morali čakati dva dni. Spali smo po kmečkih hišah na slami. Žabljak je še dandanes majhen kraj, takrat je bil še manjši. Spominjam se, da je v dveh dneh zmanjkalo v selu vina in rakije, vse so potrošili izletniki. Tretji dan smo krenili na Črno jezero, in se tam okopali in oprali perilo. Ogledali smo si še neka druga jezera in isti dan šli dalje proti Durmitoru.

Vso pot je hodil pokojni Valdeta Biblija iz Sarajeva v opankah. Odskakoval je kakor koza. Tako je gazil tudi preko Albanije. Ustaši so ga ubili takoj v začetku leta 1941. Bil je šef borze dela v Sarajevu.

Z vrha Durmitora smo se spuščali na Zeleno jezero in se skopali. Na vrhu Durmitora je bil sneg in led. Šli smo naprej preko Zelen gore, čez Maglič v

vasico Kalinovik. Pešačili smo skupno deset dni.

Od Žabljaka naprej, v teh desetih dneh, nismo nikjer prišli v kako naselje, temveč samo mimo pastirskih kolib s pastirji in ovcami. Kakor hitro so zvedeli, da je med nami zdravnik, so takoj prosili, da jih pregleda. Zdravnik je našel hude primere, tudi sifilis. Hodili smo čez zelena, cvetoča polja in pašnike v višini čez 1200 m.

Večdnevna hoja po črnogorskem skalovju nas je utrujala. Čim smo prešli mejo in prišli v Bosno, je bilo vse pestrejšje, da smo čutili potrebo po duševnem oddihu. Najraje bi bili poljubili bosansko zemljico, saj smo se nasitili kamenja. Iz Kalinovika smo se vrnili v Sarajevo s kamionom. Potovanje nam je ostalo nepozabno. Samo Fljašer iz Osijeka ni vzdržal, da se je moral že iz Žabljaka vrniti, ker je bolehal na hemeroidih.

Mariborčani so nas imenitno zabalavali, zlasti veseli sta bili družabnici Ančka in Rezika.

Zdelo se mi je umestno, da ohranim ta lepi spomin na delavske organizatorje »Prijateljela prirode«, ki je sedaj v Gradcu zopet navezal tovariške stike z našimi planinci, kakor je na nedavnem svojem lepem predavanju omenil vodja kobanskega PD profesor Vogelink.

Mariborska udeleženka izleta, Rezka Krištof, bivša knjižničarka Delavske zbornice, še živi v Mariboru, Hubert Pelikan, dolga leta knjigovodja v Beogradu, pa uživa počitek v Gradcu in rad prihaja na Pohorje.

Dr. Avgust Reisman

S SLOVENSKIMI PLANINCI PO KOROŠKIH GORAH

(14. do 17. sept. 1968)

Komisija za stike s tujino PZS je že drugič organizirala izlet po koroških gorah. Dopolnjen je bil z obiskom večera slovenske besede v Celovcu in obiskom prve slovenske planinske kočje zunaj meja Jugoslavije. Izlet so vodili tov. Mirko Fetih, načelnik komisije, dr. Branko Šalamun, idejni oče tega izleta, in tov. Luka Kočar. V naslednjem podajanju nekaj vtisov: Prav kmalu ugotovimo vsi, da smo prijetna družčina, ki jo ne

more motiti niti vreme, ki zlovesče preti za deževnimi oblaki. Postanek v Trbižu je rezerviran za družabni »kofetek« in že se avtobus vzpenja na malo znani prelaz Mokrine (1552 m) med Italijo in Avstrijo. Zgodovinar dr. Grafenauer nam opisuje Koroško, njeno zgodovino, običaje in pokrajinske znamenitosti. Obmejne formalnosti pri dveh naših državnih sosedih so hitro mimo in v dolgi koloni se odpravimo na Krniške skale (2195 metrov). Vrh je v megli. Večina je za ogled slikovitega kanjona (Krnice), čeprav je pot dolga 4–5 ur. V dolgi vrsti gremo v gozdnato sotesko. Neučakani ubirajo bližnjice, ostali pa po varnejših poteh vse do kanjona. Vstop v kanjon pride iznenada. Ne veš, ali naj občuduješ strme peči nad seboj ali odlično z vrhovo zavarovano in s skalo vklesano pot ali pa bučeče vode pod seboj. Za vsakim ovinkom odkriješ kaj novega. Dobri dve uri hodimo po kanjonu. Njegov skalnati obraz je raznolik. Ko pridemo iz kanjona, nas že čaka avtobus. Z nastopajočim mrakom se odpeljemo na Bilčo vras na večerjo in počitek.

Naslednji dan je na programu izlet na Dobrač (2166 m). Deževni zastori pokrivajo koroško pokrajino. Za Beljakom nas povede v strmine lepo izpeljana asfaltna kača. Skozi okna občudujemo Bloudkovo mojstrvino, smučarsko skakalnico, katere iztek leži daleč spodaj v dolini. Presenečajo nas parkirni prostori, enajst po številu. Pri najvišjem se ustavimo in se skozi dež prebijamo do spodnje žičnice na Dobrač, kjer v gostoljubnem okolju najdemo zavetje. Samo nekaj najhrabrejših gre v dežju in megli na vrh Dobrača. Popoldan, ko zapuščamo Dobrač in mu obljubljam o svidenje prihodnje leto, je na programu ogled »štehvnanja«. V Zahomcu že stojte domači fantje pod košato lipo, nekaj rdečeličnih fantov pa miri hrskajoče konje. Ljudje, od blizu in daleč, delajo špalir. Na kolu je že poveznjen čebriček, ki bo čez nekaj trenutkov postal tarča krepkih zamahljajev. Nenadoma se oglasi fantovska pesem izpod lipe. Po pesmi zapeketajo konjska kopita in prvi konjenik krepko zamahne s kratkim mečem po čebričku, za njim drugi, tretji

in tako naprej. Od čebrička ostanejo samo trske. Zmagovalec, ki ga sklati, dobi venček. Nato sledi ples, rej. Mi obiščemo slovenske koroške planince, ki grade koč na Bleščeči planini pod Kepo.

Po programu naj bi tretji dan imeli s Kostanja najlepši razgled po Koroški. Žal nimamo te sreče. V zamenjavo nam je obisk razglednega stolpa na Jedbrovci. Petdeset metrov visok betonski stolp z razglednimi ploščadmi nudi čudovito panoramo. Pod nami se razprostira Vrbsko jezero. V daljavi leži Celovec, ob obalah lepe koroške vasi in zaselja. Občudujem, kaj vse stori Koroška za turistični razvoj. Izpod razglednega stolpa se odpeljemo v Celovec in nato k vojvodskemu prestolu na Gospe Sveti. Zvečer smo gostje na literarnem večeru slovenske besede v celovski koncertni stavbi. Nastopijo Ciril Kosmač, dr. Stanko Cajnar, Edvard Kocbek, Potrč, Božidar Pahor in Alojz Rebula. Dvorana je nabito polna. Tišina razodeva zavzetost in pozornost, s katero se poslušča slovenska beseda. In kar je najbolj razveseljivo, med poslušalci je največ mladih.

Šele zadnji dan so nam gore poklonile jasen dan. Na Obir (2142 m) smo bili namenjeni. Ustavimo se v Selah na Koroškem. Kraj še trdno razodeva slovensko narodnost. Sonce in mir sta prevzela ta prelestni kot koroške zemlje pod ostenjem Košute. Manjša skupina planincev se je odločila za izlet do planinske kočice pod Košutnikovim turnom, glavnina pa za izlet na Obir. Do vasice Trhelj smo se peljali z lastnim avtobusom, nato nas je vodil Miha Kočar. Štiri ure hoda je na Obir, pa smo hodili manj. V daljavi so vabili modrikasti obrisi Kamniških Alp in Košute. Šele nad gozdno mejo se je pokazal vrh. V jasnem vremenu je Obir čudovit razglednik. Ostali bi na vrhu, če se nam ne bi mudilo v Železno Kaplo, kjer nas je spet čakal avtobus in nas potegnil čez mejo domov.

Vzpon na Obir in uspešen zaključek izleta po Koroški sta prebudila razpoloženje in petje, ki niti na meji ni ugasnilo. Tako razpoložene nas je sprejela tudi domovina.

T. Strojín

PD BOHOR-SENOVO

Društvo šteje 159 članov, 20 mladincev in 235 pionirjev, skupaj 414 članov, PD Lisco, PD Brežice in PD Runolist iz Zagreba. Društvo se je izkazalo tudi kot organizator planinskega orientacijskega tekmovanja na Bohorju, pri pohodu po poteh XIV. divizije in zlasti pri mladinskih akcijah. Mladinski odsek je sodeloval na pohodu ob žici okupirane Ljubljane, pri razviti pionirskega planinskega tabora, letnem taboru in vodniškem tečaju v Vratih, na dveh planinskih kulturnih večerih in pri izdaji mladinskega glasila »Bohorski odmevi«. Propaganda je organizirala dvoje predavanj, nabavila več 100 barvnih razglednic planinske flore, predvajala planinske filme in organizirala več izletov, tako na Čaven, na množično prvomajsko obiskovanje kočice in partizanske bolnice na Bohorju, na planinski shod na Jančah, na Okrešelj in še na tradicionalno koštanjevo nedeljo ter na sankanje v Kranjsko goro in Kravec. Markacisti so obnovili smerne table v Senovem in Brestanici in nanovo nadelali pot Koča-partizanska bolnica v Traven Lazu ter namestili smerne puščice k »Petrovi skali« in »Bolnišnici«.

PD VRHNIKA

To planinsko društvo združuje blizu 600 članov. Naročnikov na Planinski Vestnik je 48. V koči na Planini so bila opremljena ležišča v sobah, društvo pa je pridobilo svoje prostore v starem domu JLA za zmerne najemnine. Proslave 75-letnice slovenskega planinstva v Hali Tivoli so se udeležili s 50 člani. Uspel je tudi društveni izlet iz Bovca skozi Rabelj in Trbiž na Dobrač. Izredno agilen je bil mladinski odsek s štirimi predavanji, petimi številkami »Markacij« – (glasilo odseka), z organizacijo osnovne planinske šole, kresovi ob praznikih, s taborom mladinskega odseka v Martuljku, s pisanjem planinskih nalog v solah ter z izletom na Nanos in smučarskim tečajem na Planini. Alpinistična sekcija Vrhnika je delovala pod okriljem AAO, v kateri je delalo 12 članov. V maju in septembru

je bila v pečevju Močilnika plezalna šola in tabor na Kamniškem sedlu. Skupno je bilo opravljenih 37 vzponov in 3 zimski pristopi.

PD POLJČANE

Upravni odbor društva se je v l. 1967 boril s kadrovskimi težavami in prezaposlenostjo odbornikov. Veliko skrbi jim je zadržala nesolidnost oskrbnikov, odročnost postojanke na Boču, visoki režijski stroški in pomanjkanje vode. Koča na Boču je oddana v zakup, najemnina pa komaj zadostuje za odplačilo investicijskih kreditov za adaptacijo postojanke. Tako ostane le del članarine edini dohodek planinskega društva, zato PD ni v stanju poravnati obveznosti do GRŠ in do sklada PVP ter bo prosila banko za odlog polletne anuitete, ki znaša 5000,00 din. Dela pri izkopu vodovoda so bila izvršena z udarniškim delom, za preostalo pa bo potrebno najeti strokovno moč. Mladinski odsek je priredil naslednje izlete: Kopitnik-Gore (21 mladincev), Pohorje (16), Vršič-Jalovec-Trenta (18) in po transverzali od Luč do Slovenj Gradca. Organizirali so troje predavanj, imeli osem sestankov, pripravili kres za 1. maj in za 1. november uredili grob pa-

dlim borcem na Boču. V ostalem so sodelovali na orientacijskih tekmovanjih in zavzemali vidna mesta.

PD ORMOŽ

Planinsko društvo je slavilo sedmo leto obstoja. Devetčlanski upravni odbor je na šestih sejah obravnaval problematiko društva, ki šteje 94 članov, od tega 43 odraslih in 51 mladincev in pionirjev. Število članov se je v preteklem letu povečalo za 51%. Pri pobiranju članarine imajo težave zaradi velikega območja, kjer prebivajo člani društva. Članarina je glavni dohodek društva, saj društvo že četrto leto ne prejme nobenih dotacij. Odbor ima registriranih 29 večdnevniških izletov v Julijske Alpe, Savinjske Alpe, Zasavje, Pohorje, Peco itd. Po slovenski transverzali hodi 16 članov društva. Dva mladinceva sta obiskovala letni in zimski tečaj za mladinske vodnike v Vratih in na Vršiču. Formira se tudi odsek Gorske straže. Propagandni odsek je skrbel za ureditev oglasne omarice in za organizacijo predavanj. Število naročnikov na Planinski Vestnik je ostalo pri številki 22. Čeprav PD nima svoje postojanke, je v preteklem letu pozitivno finančno poslovalo.

T. S.

PRIMUM NIL NOCERE

Predvsem ne škodovati, se glasi Hipokratova prisega, veljavna za zdravnike od nekdaj pa do danes. Na to zapoved so z javnim pismom v Avstriji opomnili dr. Kiesewetterja, letalskega zdravnika pri Austrian Air lines. Ta je namreč na seji zdravnikov 12 evropskih civilnih letalskih družb izjavil, da je učinek hrušča in vibracij pri nadzvočni hitrosti za potnike nenevaren. Pismo pravi, da je »grom« (krall, boom), ki nastane pri preletu reaktivnih letal, vendarle škodljiv za ljudi in živali, preko katerih gre in vleče za seboj svojo »preproga«. Srednja Evropa je majhna in gosto naseljena. Niti ona, kaj šele Avstrija sama, ne predstavlja dovolj prostora za take gromovite polete. Svoboda obstaja tudi v tem, da ima človek pravico do nekaj tišine. Razvoj reaktivnega letalstva to pravico še bolj ogroža in jemlje vrednost krajem, kjer se delovni človek obnavlja svoje moči. Dr. Kiesewetter, pravi pismo, mislite tudi na Hipokratovo prisego in na to, da ste nameščenec ene od letalskih družb!

VARSTVO PITNE VODE

Mesto Dunaj namerava čimbolj zavarovati pitno vodo s področja Rax-Scheealpen in bo zato onemogočilo, da bi vozila težja vozila do »Binderwirta« (Hinternasswald). Vedno bolj naraščajoči motorni promet na tem torišču ogroža gorske studence, posebno studenec Reissstal, z oljem in bencinom. Dunaj se je pri ukrepu oprl na predpise, ki veljajo za varstvo narave.

NARAVNI PARK GERAS

Na Nižjem Avstrijskem so odprli l. 1968 naravni park Geras pri Retzu. Otvoritev so združili z razstavo dragocenosti samostana Prämuntstratten iz 17. in 18. stoletja, ki so bile doslej v klavzuri. Naravni park meri 142 ha. 132 ha je ograjenih. Za ogrado živi divjad: vepri, uharice, muf-loni, gamsi, kozorogi, srne itd.) 10 ha pa je neograjnih. Park je za javnost odprt in nudi razvedrilo, obenem pa uči: Skozenj gre gozdarska steza, ki ponazarja najrazličnejše gozdarske metode.

VARSTVO NARAVE

LETOŠNJE GEOLOŠKE EKSKURZIJE

Slovensko geološko društvo je pripravilo program letošnjih ekskurzij po zanimivih delih naše domovine. To je že četrto leto rednih mesečnih izletov, ki privabljajo vedno širši krog ljubiteljev narave.

V letu 1969 bodo naslednje ekskurzije:

30. marec: Cerknjsko jezero

20. april: Vrhnika-Bistra

1. do 3. maja: Ljubljana-Delnice-Rijeka-Stari grad-čez Velebit-Gospic-Plitvice-Ljubljana.

15. junij: paleolitske postaje v Pivški kotlini

20. in 21. september: Kum
19. oktober: Pikel pri Borovnici
9. november: Šmarna gora.

Ekskurzije bodo vodili geologi, ki posamezne kraje dobro poznajo. Z njimi bodo še drugi strokovnjaki, ki bodo med potjo opozarjali na botanične, geomorfološke, arheološke in druge zanimivosti.

Podrobnosti o ekskurzijah kakor tudi morebitne spremembe bomo pravočasno sporočili v časopisu »Delo«.

Odbor

(Dr. Rajko Pavlovec)
Ljubljana, Trubarjeva 14

GORSKA ZNAMKA. Ob stoletnici Canade so izdali tudi znamko z gorato pokrajino, planinsko znamko, ki predstavlja gore ob jezeru Bylot, 650 km nad polarnim krogom, 800 km od zapadne obale Grönlandije, severovzhodno od otoka Baffin. Samotna, še neprehojena gorska veriga, daleč od ljudi.

STARINE V ANDIH. Cerro Mercedario (6770 m) je eden argentinskih vrhov, ki skrivajo dragocene arheološke spomenike, razvaline indijskih grobov, ki jih je pred leti odkrival alpinist Tirolec Hias Rebitsch na Cerro Gallanu. Zdaj sta na Cerro Mercedario odšla Švicar prof. Juan Schobinger iz Mendoza in argentinski Nemec Erich Groch. Raziskujeta grobove v višini 5200 m.

TRI VASI, KI JIM JE TURIZEM SPREMENIL OBRAZ. Lauterbrunnen, Wengen in Mürren so vasi, ki jih zdaj – po zaslugi televizije – poznajo tudi taki, ki ne prebirajo športnih rubrik. Lauterbrunnen spada med največje občine v Švici, njena topografija pa med najbolj divje, saj njen relief »skače« od 820 m na 4166 m, kolikor se je pognala v višino Jungfrau. Kmetje iz vasi Mürren in drugih imajo svoje parcele tudi v dolinah, zato je promet čez hrib in dol tu nekaj navadnega. Imajo globoke korenine, od nekdaj so živeli kot samopreskrbniki »avtarkično«. Verjetno je bilo tu tudi včasih tako, ko so tu iskali zatočišče preminula ljudstva Kelti, Cimbri, Alemani. Dolga desetletja je bilo za vse enako delo, premoženje vseh skromno, socialna diferenciacija nebitvena. Ob nedeljah vsi v cerkev, proščenja, prazniki, svatbe, vsi so se med seboj poznali, živeli skrito, vzajemno življenje, kakor nekoč skoro vsaka odmaknjena gorska dolina. L. 1811 v Mürrenu še ni bilo nobene gostilne.

Promet pa je stik s svetom olajšal in hribovci so postajali vedno bolj odvisni od tega, kar je prihajalo k njim iz sveta. Komaj 30 % občinske površine je plodne. Do srede 19. stoletja je bila občina revna. Kave ljudje niso poznali, kruh je bil luksus, saj so hodili ponj v Interlaken. Iskali so kruha tudi v tujih vojskah.

Danes doteka 90 % vsega davka iz turizma. Turizem zdaj tu pomeni vse. Pred nekaj leti je občina poravnala svoj zadnji dolg. Zdaj so prišli problemi: treba je vzdrževati pet šol, vodovod od Schielthona (3000 metrov) do vasi Lauterbrunnen (700m), treba je narediti tri moderna smetišča, urejati hudournike, postavljati plazolome, graditi ceste. Občina sama mora imeti veliko prostora, kajti iz petih revnih hribovskih vasi je nastalo pet klimatičnih zdravilišč, ki jih pozna ves svet. Industrije tu ni, zanjo ni pogojev, pravzaprav pa – za turistično indu-

strijo je pogojev dovolj in preveč. Do srede 19. stoletja je bila živinoreja vse. Zdaj je samo toliko, kolikor je potrebuje turizem in kolikor je še možna. Vse mora biti lepo, hlevi, skednji, parne in kašte, vodnjaki in dvorišča. Kmet pa ni samo več kmet, za kmetijo mu ostane malo časa, saj dela v hotelu, v smučarski šoli, pri vzpenjači, na liftu, na železnici, kot gorski vodnik.

Od srede 19. stoletja je preteklo več kot sto let. Današnji Mürren, Wengen in ostale vasi v občini Lauterbrunnen niso nastale čez noč.

ALPINISTIČNE NOVICE

NA HOCHSCHWABU

Vodstvo T. V. Naturfreunde iz Gradca je povabilo naše alpiniste in planince na skupen izlet in plezalne vzpone na Hochschwabu, z najvišjim vrhom 2278 m.

Ne čudim se, če je znana alpinistka in oboževalka Hochschwaba napisala, da ni lepšega potovanja, kot je potovanje čez most spominov v deželo preteklosti. In zares, na teh divjih kamenitih tleh je dežela preteklosti; nespremenjena v svoji prvobitnosti, takšna kot je bila pred tisoč in tisoč leti. Pa tudi dežela sedanosti, ki živi in diha sicer z nami, vendar tako, kot je živela in dihala v pradavnini.

Je pravi eldorado za plezalce, pa tudi za planince in ostale ljubitelje gora.

Na Hochschwabu primanjkuje vode, ker se zbirajo vse vode Hochschwaba v vodovodne zbiralnike, ki odvajajo to kristalno čisto in mrzlo gorsko vodo – nikamor drugam – kot v avstrijsko prestolnico – Dunaj. Vrli Dunajčani pijejo pristno, bistro gorsko vodo z višav Hochschwaba. Tehnika današnjih dni, ki posega tudi v gorske višave.

Vabilo smo imeli, tudi navdušenje in voljo, potrebni denar pa so alpinisti AO Kozjak za-

služili z uspešno dekoracijo XIII. planinskega plesa, ki je bila pripravljena v počastitev 75-letnice PZS.

V soboto, dne 18. maja 1968 so se z dopoldanskim avtobusom odpeljali v Gradec Slavko Kojc, Emil Weller, Franci Gselman, Tomaž Klasinc, Borut Jerabek, Inko Bajde, Marjan Koren in Jasna Princ. Takoj po prihodu so se javili v sekretariatu Naturfreunde (NF), kjer so odložili nahrbtnike, nato pa odšli na sprehod po mestu.

Ob 14.00 uri se je ustavil pred sekretariatom NF avtobus, v katerem so vstopili avstrijski udeleženci izleta in jugoslovanski gostje, ki jih je pozdravil Kurt Gigl, naš znanec iz prejšnjih stikov z NF.

Lepa vožnja je hitro minila, avtobus se je ustavil pred modernim hotelom. Bili smo v letoviškem kraju Seewiesen, ki nas je s svojo gotško cerkvico spomnil na Heiligenblut pod Grossglocknerjem. Zares prekrasna pokrajina s še lepšo okolico! Na desni Dürsee z Rotsohl-Sattel (1431) in v ozadju proti severovzhodu z Veitsch Alpami (1982), proti severu pa Aflenzer Staritzen, za njimi Zeller Staritzen s Kasten-Riegglom, proti zahodu pa se je na horizontu širilo mogočno pogorje Hochschwaba. Kmalu je ostala za nami lepa pokrajina okoli Seewiesen, pa-

gled na zožujočo se in v gorovje prehajajočo dolino pa nas je »zagrabil« zaradi svoje neverjetne podobnosti z Zg. Krmo in njenimi Draškimi vrhovi, Toscem in Vernarjem. Spreletel nas je prijeten občutek in še bolj smo ljubili svojo domovino. Po precej dolgi poti smo prišli na sedlo Höll-kampl v bližini Hölmayer z ledeniško jamo. Preko tega se je za časa Napoleonovih vojaških podvigov pomikala francoska vojska. V spomin na avstrijsko zmago so postavili na tem mestu železen križ

z vencem in spominsko ploščo. Kmalu nato smo prispeli do Voisthalerhütte (1660) – našega cilja tega dne, kjer so nas pričakali in pozdravili naši stari znanci in gorski tovariši s Kleka: Urban Egger, Rudi Prassel, Herbert Simonics in Karli Hönigschnabel. Bili so mož-beseda in so držali obljubo, dano ob povratku s Kleka na mariborskem kolodvoru: »Na svidenje na Hochschwabu!«
Nedelja 19. maja. Megleno jutro. Pogled iz koč: zasnežena in oblačna pokrajina.

Naveze so takoj odšle preko Fölzalm in nato v stene Schartenspitze, ostali pa smo odšli po »Voisthaler-Gasse« proti Fölzkoglu (2023) in Fölzsteinu (1950). Med potjo smo se ustavili na slikovitih Hinterwiesen, v bližini katerih je odcep poti za Eismayer in nato proti Schiestlhausu, poslednji postojanki pod vrhom Hochschwaba (2278).

S Fölzkogla smo se nato napotili proti Fölzsteinu (1950) in se po krajšem postanku strmo spustili preko Fölzklamma, Fölzriegla in Fölzbodna k Fölzalmhütte.

Naši plezalci so seveda ubirali druga pota.

Pod vodstvom himalajca Kurta Gigla in Urbana Eggerja so se podale naveze v stene Schartenspitze in Winkelkogla.

Avstrijsko-jugoslovanske naveze so preplezale naslednje smeri: Urban Egger – Slavko Kojc: severno steno Schartenspitze, IV +, mestoma VI in Franci Gselman – Emil Weller: direktno smer v Schartenspitze in rob severne stene, VI.

Ostale naveze:

Tomaž Klasinc – Prassel Rudi, Jerabek Borut – Herbert Simonics, Kurt Gigl – Bajde Inko, Lobe Fritz – Franci Gselman, Hans Mautner – Emil Weller, Karli Hönigschnabel – Marjan Koren pa so preplezale južni greben Schartenspitze, III.

Vreme je bilo kar ugodno, teren pa precej kršljiv. Sestop: prosto plezanje in spuščanje.

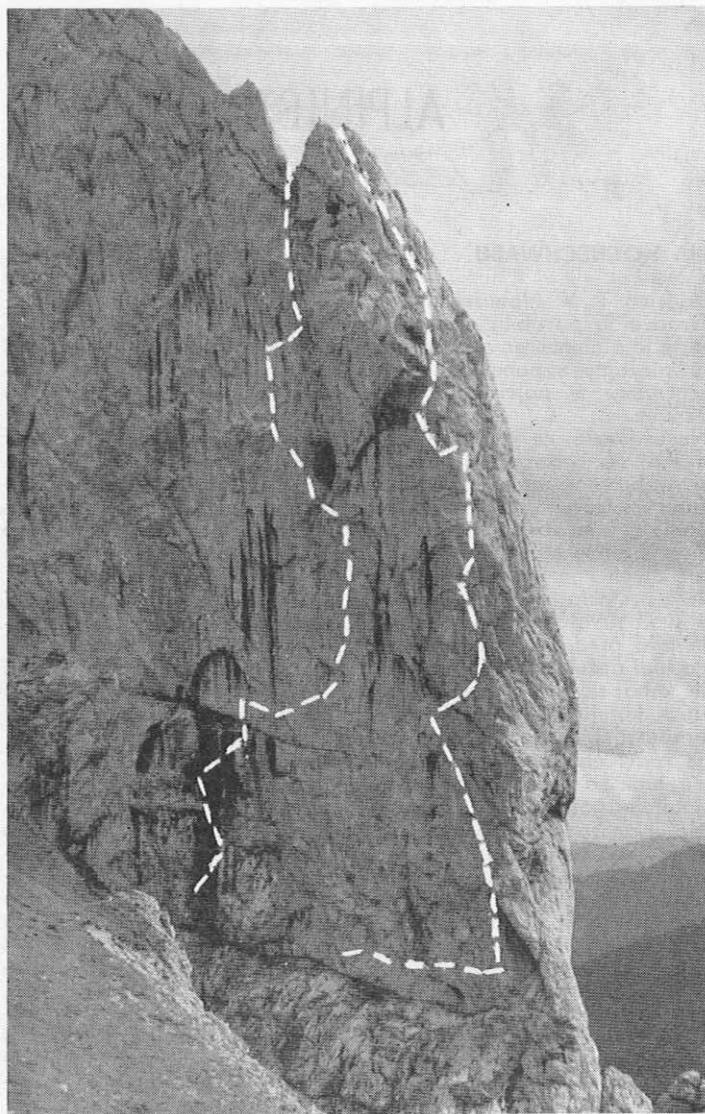
Dan se je že nagibal in treba je bilo misliti na odhod. Egger nas je porazdelil tako, da smo odšli v različne smeri – vendar v spremstvu »prevoznikov«, ki so imeli svoje avtomobile v dolini.

Nekaj naših je tako odšlo do Seewiesen, drugi pa skozi slikovit Fölzgergraben, ki se je zaključil z zanimivo in prelepo kanjansko stezo.

Ob glavni cesti so nas že čakali odrejeni vozniki, ki so nas peljali do vasi Thörl.

Kmalu je bilo konec prijetnega zaključka dneva in razšli smo se vsak na svojo stran. Naši prijatelji s Kleka proti Leobnu, ostali pa proti Gradcu, kjer nam je vodstvo NF ponudilo kombi, ki nas je v dobri uri pripeljal v naročje naše drage domovine.

Jasna Princ

Fölzalm, Schartenspitze

IZ PLANINSKE LITERATURE

ANGELOS BAŠ: »GOZDNI IN ŽAGARSKI DELAVCI NA JUŽNEM POHORJU V DOBI KAPITALISTIČNE IZRABE GOZDOV«. Založba Obzorja, Maribor 1967, str. 312, 79 fot. in topografska karta v prilogi.

Nekdanje nekmetijske gospodarske dejavnosti na Pohorju, ki so v pokrajinski fiziognomiji zapustile svojstvene sledi, privabljajo k preučevanju znanstvenike različnih strok. Eno izmed zadnjih del, ki obravnava gozdarsko in lesno predelovalno dejavnost na Pohorju, je etnološka študija o gozdnih in žagarskih delavcih v dobi kapitalistične izrabe gozdov. Dr. A. Baš je v svojo študijo zajel Attemsova, Thurnova in Windischgrätzova gozdna območja, ki so se razprostirala po južnih pobočjih Pohorja. Na teh veleposestniških gozdnatih področjih so se v zadnji četrtini minulega stoletja izoblikovala posamezna delavska naselja (Rakovec, Lukanja, Močnik, Kurja vas idr.), ki so kar najbolj neposreden odmev začetkov velikopoteznega izrabljanja lesnega bogastva pohorskih gozdov. Nastale naselbine gozdnih in žagarskih delavcev so se ponavadi kar vrasle v dano naseljitveno izročilo, saj so skoraj vse nastale na krajih, ki so bili poseljeni vsaj že v prvi polovici minulega stoletja. Na Rakovcu pa je ugotovljena že srednjeveška naseljenost, kateri so se v 18. stol. pridružili domovi pohorskih steklarjev.

V prvih dveh desetletjih druge polovice 19. stoletja, ko so železniški pragovi ob gradnji železnic na Slovenskem dobili izredno visoko ceno, so se pričeli tudi na Pohorju redčiti sestoji bukovih gozdov. V marsikaterem letu tega obdobja je delalo v njih tudi po 1000 sezonskih delavcev, ki so prišli iz Gorenjske in drugih zahodnih predelov Slovenije, iz Hrvaške in celo iz Italije. Temu obdobju ekstenzivnega izrabljanja lesnega bogastva sledi v naslednjih desetletjih čas vse bolj

preudarnega in gospodarnega poseganja v veleposestniške gozdove. In prav iz tega obdobja zajema dr. A. Baš gradivo za svojo etnološko razpravo. Kadarkoli hodimo po Pohorju, ki je še v današnjosti obdarjeno z vsem bogastvom gozdov, nas nehote zamikajo

zanimivosti njegove minulosti. Ni se nam treba ozirati nazaj v daljno preteklost, temveč je dovolj, da se zazremo le v polpretekli čas, ko je tudi na tem koščku naše zemlje vznikla nova neagrarna dejavnost – gozdarstvo z žagarstvom, ki je nudila obilo dobrega kruha številnim družinam. V knjigi nam avtor razkriva vse podrobnosti njihovega vsakdanjega delavniškega življenja, kakor nam tudi prikazuje številne posebnosti njihovega prazničnega razpoloženja. Z njegovimi opi-

Motiv iz Hochschwaba

si pred nami zažive samotna naselja gozdnih in žagarskih delavcev, njihov nastanek in razvoj, različne oblike dela posameznega družinskega člana v različnih letnih časih, pa za služki, ki so ob trdem garanju največ pripomogli k njihovemu ugledu in veljavnosti, ki sta slovela daleč naokrog. Mnoge značilnosti okolja obravnava-nega sloja našega delavstva so se odražale še v stanovanjskih stavbah in v njihovi preprosti notranji opremi, pa v močni, a enolični prehrani. Njihova vsakdanja noša je še prenekateri-krat spominjala na starejša obdobja prevlade avtarkičnega gospodarstva, medtem ko je bilo mogoče v praznični že za-znati navade in modne vplive podeželskih tržnih središč pod Pohorjem. Skratka, z Baševo razpravo zaznamo vsakdanji življenjski utrip nekmečkih ljudi po sončnih pobočjih Pohorja, katerim so tamkajšnji gozdovi vtisnili tudi nezbledljive sledi. Dandanašnji, ko je tudi to pod-ročje Pohorja na gosto prepre-ženo z dobrimi gozdarskimi ce-stami, pušča sodobna urbanizacijska civilizacija tudi v teh predelih številne sledove. Zato je kar prav, da moremo spoznati nedavno preteklost in go-spodarsko strukturo teh območij, saj le tako zaznamo močan in vsestranski napredek, ki ga tudi tem predelom prinaša novi čas.

M. Natek

FILM O EIGERJU

Hollywood se je, tako pravijo časnikarji, odločil, da napravi daljši film o Eigerju. Znana je že vsota, ki bi jo filmska družba tvegala za to: 5 milijonov dolarjev. Preračunajmo v dinarje in primerjajmo z našimi sredstvi za povprečen film! Kam bo krenil film o Eigerju, nič ne pišejo, nič se ne ve o scenariju in ne o režiserju. Res je, da so Amerikanci s Spencerjem Tracyem pred leti dosegli v planinskem filmu več kakor vsa evropska produkcija, ki ji po vojni ne more pomagati ne Fanckova ne Trenkerjeva tradicija. Zadnje čase omenjajo med najpomembnejšimi filmarji s planinsko tematiko Lotharja Brandlerja, plezalca saške smeri v Cini iz leta

1958. Lani so vrteli njegov film »Da lacht Tirol«, veselo zgodbo o zmagi nad velikim previsom v Wilder Kaiser. Vsekakor bo film o Eigerju mar-sikoga spravil v slabo voljo.

to

PETER HABIČ: »KRAŠKI SVET MED IDRILJO IN VIPAVO«*

Pred nami je doktorska diserta-cija Petra Habiča, zna-nega slovenskega speleologa in geografa, ki je izšla v knjižni izdaji pri SAZU v letošnjem letu. V roke jo vzamemo s toliko večjo radostjo, saj je to tudi prva obsežnejša geomor-fološka monografija hribovskega in gorskega sveta med Idrijo in Vipavsko dolino. Nam-reč, vse to obsežno hribovsko področje s prostranimi uravnava-mi in planotami, na površju katerih prevladujejo mezozojski apnenci in dolomiti, je posejano skoraj z vsemi najbolj tipičnimi kraškimi pojavi na Slovenskem. Osnovna misel Habičevega dela je v poglobljanju v nadvse zapleteno problema-tiko o nastajanju kraškega površja v tem predelu slovenske zemlje.

Kraški svet med Idrijo in Vi-pavo je skrajni severozahodni izrastek Dinarskega krasa, ki sega že globoko v naš pred-alpski svet. Obravnavano pod-ročje, ki ga imenujemo tudi Visoki kras, je sicer zaokrožena prirodno geografska enota in predstavlja pravi prehod pred-alpskega v primorski svet Slo-venije. Zato spoznavamo na vsem tem območju talikšne pre-hode pa različne višine planot in uravnnav in podolij med nji-mi, razlike v vegetacijski odeji ter v množini padavin tako danes kakor tudi v nedavnih – preteklih geoloških obdobjih. Vse to je neposredno učinko-valo, da so se v različnih petro-grafskih pogojih razvile svojevrstne oblike kraškega reliefa. Ob podrobnem in sistematič-nem podajanju in naštevanju najrazličnejšega kamninskega materiala pa ob prikazovanju

* P. Habič: Kraški svet med Idrijo in Vipavo. Prispevek k poznavanju razvoja kraškega reliefa. SAZU, Inštitut za geo-grafijo, Dela 11, Ljubljana 1968, str. 244, 90 fotogr. in skic ter 5 kart v pri-logi.

M. N.

nastanka posameznih kraških površinskih (kakor tudi podze-meljskih) oblik, prihaja avtor do sklepov, da je za razvoj krasa izredno pomembna pre-oblikovalna sposobnost kraške vode, tj. njena korozijska in erozijska moč.

Visoki kraški svet obravnava-nega področja obsega različne morfološke in orografske enote (Nanos, Hrušica z Zagoro, Javornik in Križna gora, Črno-vrška planota, Trnovski gozd, Voglarska planota, Lokovec, Banjščice, Čepovanski dol z Gr-garjem, Vojskarska planota in Idrijski kras), ki pa se med se-boj razlikujejo še po zasnovi kot tudi po samih značilnostih kraškega reliefa. Po oblikovi-tosti površja smemo sklepati na postopno zniževanje osrednjega dinarsko usmerjenega hrbta Vi-sokega krasa proti nepropust-nemu obrobju, kar se je dogajalo pod vplivom erozijsko-de-nudacijskih in kraških procesov. Kajti navedeni procesi so bili pod neposrednim vplivom mor-fološkega razvoja v sosedstvu in jih v glavnem omogoča tudi klima. Avtor ugotavlja, da je planotasto površje v različnih višinah nastajalo tudi v različ-nih obdobjih. V tistih najvišjih kraških predelih, ki so bili v višku pleistocenske ledene dobe prekriti s trajno snežno ali le-deno odejo, so nastale tudi pose-bne oblike krasa (npr. glo-boke kraške konte).

S Habičevim pričevanjem in razglabljanjem v naši zavesti in v naših predstavah polno zaživi kraški svet med Idrijo in Vipavo. Predstavijo se nam številne skupne pa tudi svoj-stvene poteze, ki so tako značilne za Nanos ali za Hrušico, za Javornik in Križno goro, Črnovrško planoto pa za Trnov-ski gozd. Pred nami oživijo razprostranjeni ledeniki in sne-žišča pleistocenske dobe, pa domnevna višina takratne gozd-ne meje kakor tudi vse značilne oblike pleistocenskega reliefa. Toda še z večjo vnemo sledimo današnjemu preoblikovanju kraškega sveta pa neštetim oblik-am na njem, suhim podoljem, ledeniškim jamam (ponekod je mogoče led v jamah zaslediti tudi do 600 m pod gozdno mejo), vegetacijskemu obratu (npr. v Smrekovi dragi) idr. In ob vsem tem sistematično na-

nizanem gradivu in prikazu današnjih površinskih oblik nam avtor v delu še spregovori o gospodarskem pomenu posameznega območja (tudi o tem, kje so nekoč pasli, sadili in trebili); najbolj puste goljave so pač tam, kjer so bili skupni vaški pašniki.

Habičevo knjigo bo vzel z veseljem v roke vsak, ki ga zanima nastanek in površinska izoblikovanost sveta med ldriico in Vipavo, kakor tudi planinski popotnik, ki srečuje kraški svet na svojih poteh. Kar najbolj koristno pa bo služila našim in tujim krasoslovcem, saj je globoko prežeta s svežimi mislimi, spoznanji in obogatena z dragocenimi dognanji. Vse to pa ji daje vrednost, zato je hkrati tudi naš pomemben prispevek k sodobni znanosti o krasu.

Milan Natek

THE HIMALAYAS s podnaslovom A Journey to Nepal, besedilo napisal in posnetke zbral Japonec Takehida Kazami (zbirka This Beautiful World, izdaja Kodanska International, Tokyo - Japan and Palo Alto, Calif. U. S. A. 1968).

Knjižica je žepnega formata, pisana v angleščini, pohlevne zunanosti in bogate vsebine. Avtor je alpinist, fotograf in spreten pisec. Te tri lastnosti so mu omogočile delo, ki je plod velikih naporov in potrpežljivosti, ne da bi podobne napore in potrpežljivost zahteval tudi od bralca. V svojem opisu preskoči včasih kar po nekaj dni, ko je v hudem vremenu, po slabo prehodnih predelih izgubil smer in se pehal docela v prazno in »nezanimivo«.

Knjiga je potopisna, ne gorniška. Avtorja privlači čudežna lepota in grozljiva veličastnost tega edinstvenega gorovja. S tankim ušesom prisluhne utripu življenja domačinov. Med njimi je prebil dolge mesece. To so »njegovi« ljudje. Mongoli kot on sam, le da je on že »preveč« civiliziran. Ne idealizira in ne stereotipizira: njegovi nosači so predvsem ljudje: v borbi za vsakdanji kruh, v vdanosti strastem, in hrepenenju po sreči in ljubezni, vključeni v okove praznoverja in krivičnosti družbenih

kast. Med njimi so slavni šerpe, a tu nastopajo predvsem kot zanimivi ljudje v svojem vsakdanjem okolju, približno tako kot je Kugy popisoval svoje vodnike. Avtor se je »sprehajal« po Nepal s skupino nosačev, s katerimi je, čeravno so mu dostikrat zgrešili pot, prodiral globoko v samotne doline in na visoke prelaze in na razgledne točke v območju večnega ledu. Obkrožil je skupino Annapurne ter pogledal še sem in tja. Rezultat je petdeset strani nadvse zanimivega branja, čustveno, psihološko in zgodovinsko bogatega, kjer ne pozabi s posebno toplino poudariti japonskih uspehov v Himalaji, ter sto deset prekrasnih slik, ki (žal na majhnem formatu) prikazujejo nenadkriljivo veličastnost himalajskih vrhov. Včasih - kot pravi spremna beseda - je za en sam posnetek čakal cele dni na neudobnih in izpostavljenih mestih, da so za hip predahnili snežni viharji, ki nenehno ovijajo zasnežene orjake. Očitno velja torej tudi danes prav tako kot nekoč, da mora znati veliko potrpeti, kdor se hoče spustiti z lepoto v intimne globine in posneti ljudem vest o njenem veličastju. Zanimivosti in lepote pa je v tej knjigi, ki daje svojemu avtorju nesporno čast, na pretek.

Stanko Klinar

SPELEOLOG, XII-XIII/1964-65. Glasilo speleološkega odsjeka Planinarskega društva »Željeznica«, Zagreb.

Po nekajletnem premoru je pred nami zopet zvezek revije, ki je bila v letih pred izhajanjem slovenskih »Naših jam«, prva in edina strokovna speleološka revija v Jugoslaviji. Prekinitev so izzvale težave pri izdajanju, saj je tisk take revije za amatersko društvo in skupino velika obremenitev, posebej če za to ne dobiva nikakršnih podpor. Pričujoči zveščič je po vsebini pester ter tudi tehnično v okviru možnosti v redu. Za to gre zasluga uredniku geologu S. Božičeviću. V tem zvezku so podane sprva geološke in hidrogeološke ter speleološke razmere območja izvira Bistrice v Livnu. Tu je bilo preiskanih 6 doslej še nepreučeni jam.

V nadaljevanju je podrobno poročilo o IV. mednarodnem speleološkem kongresu v Ljubljani in prispevku hrvaških jamarjev pri njihovi organizaciji in strokovnem delu.

Nadalje je opisan zanimiv kraški objekt v južnem Velebitu, jama Puhaljka, jama z dihalnikom, kot jih poznamo precej tudi z našega krasa. Iz goratega dela Slavonije je opisana 74 m dolga jama Grižina.

H. Malinar opisuje v nadaljevanju nekaj variant spuščanja in dviganja iz brezen z vravno tehniko, z varianto Prusikovih zank in zaviranjem z uporabo. To so primeri, ki so uporabni le pri manjših vertikalah ali pa v primeru sile. Take metode pa seveda niso samostojne pri raziskovanju in jih ni priporočati.

Slede novice iz speleoloških sekcij in knjižne novosti in podobno. Med njimi so opisani nekateri primeri nesreč, ki so se zgodile v hrvaških jamah. Ta opozorila so zelo pomembna, saj se je takoimenovano »divje« jamarstvo zelo razširilo med našo mladino. Številne, deloma celo smrtne nesreče se bodo še pomnožile, če to delo ne bo organizirano in s tem strokovno vodeno. Tako kot alpinizem tudi jamarstvo ni lahek šport brez nevarnosti. Marsikak tak izlet se lahko tragično konča.

Upamo, da bo Zagrebčanom uspelo obdržati kontinuiteto revije.

D. N.

DRAGO ULAGA, JANEZ TOME, ŠPORT ZA MLADE

(Cankarjeva založba 1968)

V zbirki »Knjižnica za mlade« sta strokovnjaka za telesno vzgojo izdala zbirko poslastic, ki vsaka zase vabi mladino k zdravemu, polnemu življenju, ki vse skupaj podajajo osnovno znanje o telesni vzgoji in športu. »Kdor se bo po teh naukih ravnal, si bo pridobil tudi vse tiste športne navade, ki so pomembne za zdrav način življenja.«

Knjižica govori o starih in novih glesih, po katerih se je uveljavila telesna vzgoja v različnih oblikah, o skladno razvitemu telesu, o naravni drži, o treningu, o raznih športih, med katerimi

posebej poudarja hojo, plavanje in smučanje. Planinstvo obravnava v poglavju »Športnikljubitelji gora«. V njem na kratko označi slovensko planinsko organizacijo in navaja mladino, naj bi se naučila »brati iz najlepše knjige – iz knjige narave«. Zelo posrečena so poglavja o razvojnih stopnjah in gibalnih potrebah v mladosti, o tekmovalnem športu in športni specializaciji, o rekordih in ogrevanju.

Avtorja sta knjižico namenila mladini. Prav pa bi prišla tudi vsem tistim, ki so odgovorni za pravilno vzgojo mladine, saj obravnava telesno vzgojo in šport kot nujnost, kot sestavni del vzgoje in izobraževanja, kot podlago za zdravje, delovno sposobnost in dolgo, srečno življenje.

V »Knjižnici za mlade« so doslej izšli še naslednji zvezki: Žlebnik, Vajino ljubezensko zorenje; Tekavčič, Mladostnik in spolnost; Neuman, Od želje do odločitve pri izbiri poklica; Makarovič, Kako naj se dekle v življenju uveljavi; Bohanec, Potujmo v svet lepega; Kerševan, Religija in sodobni človek.

to

ČEŠKA PLANINSKA KNJIGA V ŠVICI

Najuspešnejša češka planinska knjiga je še vedno »Deset velikých sten«, ki jo je napisal Rádovan Kuchár. O njej smo pred leti obširno poročali, saj je bila literarni dokument o nenavadnem razmahu povojnega češkega alpinizma. Orell-Füssli v Zürichu jo je pred kratkim izdal, istočasno pa je izšel tudi nemški prevod v Vzhodni Nemčiji.

to

ARNO PUSKAŠ, VYSOKÉ TATRY

(IV. del, Bratislava 1967)

O vodnikih, ki jih piše Arno Puskas, smo pred leti že poročali in jih stavili nam za zgled, ko smo zbirali moralno moč in sredstva za »Naš alpinizem«, ki zdaj nastaja. Arno Puskas je bil po vojni prvi slovaški plezalec, ki je uveljavljal nekdanj cvetoči češki alpinizem zunaj meja

ČSSR. Bil je v Tatrah oskrbnik kočec, gorski vodnik, gorski reševalec, deloval pa je tudi kot publicist, ilustrator in urednik lista »Vysoké Tatry«. Napisal je več knjig, največje delo pa je

monografija o Tatrah, ki izhaja od l. 1957 (1957, 1960, 1967). V delu ima Puskas že peti zvezek. Na Puskasovo monografijo o Tatrah so v ČSSR v resnici lahko ponosni.

to

DIETRICH HASSE o direttissimi: Pod »direktno« smerjo razume smer, ki poleg neke starejše drži proti vrhu v idealnejši črti, ne da bi imela namen biti direttissima, ki jo označujejo kot linijo »padajoče kaplje«. Hasse pravi, da se mu smer Comici-Dimai iz l. 1933, njegovega rojstnega leta, ni zdela vredna želja in je zato sanjaril o idealnejši še v Dresdenu, ko pa je prišel čez mejo, je dvakrat preplezal severno steno Velike Cine, da bi se mu iz »nemogočega« prikazalo »možno«. L. 1957 je zaupal svoje načrte Voigtu in Christlu iz Dresdene in naletel na nerazumevanje. Ko so ogleovali »nemogoče« iz žabje perspektive, so ugledali kline cortinskih »veveric«, ki so Hassejevo idejo skušali uresničiti, pa so se umaknili iz previsov. Zanj je bila stena desno od Comicijeve smeri idealna stena in je zato terjala idealno smer, zato mu je direttissima v Veliki Cini pojem za direttissimo nasploh. Več ugank je strašilo pred poskusom: Kako bi bilo z umikom iz stene, 150 m pomožne vrvi jih ne bi rešilo. Kako z bivaki v zankah? Koliko takih bivakov bi prenesli po celodnevem »težkem« delu? Kako bi bilo z reševanjem, če bi kdo »odletel«? Vsekakor bi morali vstopiti štirje. In tako sta prišla v poštev Jörg Lehne in Liegfried Löw, nato še Lothar Brandler. Poskus l. 1957 je zaradi slabega vremena propadel. L. 1958 so vzeli s seboj 300 m pomožne vrvi premera 6 mm, dovolj za zvezo od rumenega dela stene do prodišča. Za eventualno reševanje je bila pri roki jeklena vrv z vitlom, za oskrbo nylonska vrv, za bivač onstran vertikale »netopirski bivač«. Štiri dni in pol so mislili samo na idealno linijo,

štiri dni so bili dobesedno med nebom in zemljo, nad globino. Ko so sedeli na vrhu, notranja napetost ni takoj popustila. »Bolj smo pripadali steni kot vrhu.«

Kakor je znano, ima severna stena Velike Cine 6 smeri. Prva od leve proti desni ima ime po Camilottu Pellissieru, narejena l. 1967 v desetih dneh s 340 sredovci, 8 zagozdami in 50 normalnimi klini. V gornji tretjini uide iz severne stene. Sledi poskus »veveric« iz l. 1957, nato direttissima iz l. 1958 in superdirettissima iz l. 1963, ki ima seveda idealnejšo linijo, nato klasična smer Comici-Dimai iz l. 1933, ki je ni treba biti prav nič sram, na skrajni desni pa smer Abram-Schrott. Varianta v gornji tretjini je povezala Comicijevo in Abramovo smer.

Dietrich Hasse se je – razumljivo – zavzel za Lehneja zoper kritiko dr. K. Emsa o knjigi, v kateri je Lehne popisal direttissimo v Eigerju l. 1967, češ da mu recenzent dela krivico, da Lehne ni sebičen in nečimrni, marveč dober tovariš v navezi in da je to izpričal tudi s svojim pisanjem o Eigerju.

TORRE ARMENA v skupini Pala je manj znana, čeprav ima severni raz, ki je visok 1500 m. Avgusta 1967 sta Italijana Marco Dal Bianco in Carlo Claus preplezala ta raz, zabila 100 normalnih klinov, 3 sredovce in 20 lesenih zagozd. Raz sta ocenila s VI.

NAJVEČJA NESREČA AMERIŠKIH ALPINISTOV. Ameriška plezalska skupina 12 mož je 10. julija odšla na Mt. Mc. Kinley. Vsi so bili dobri alpinisti, saj oblasti slabih v nacionalni park Mt. Mc. Kinley sploh ne puste.

Gora ne zahteva posebnega znanja, vsaj na normalnem pristopu ne. Nevarni so le nenadni orkani. Vodil jih je Joe Wilcox, 24 let star, ki je te nevarnosti dobro poznal. Višinsko taborišče je postavil v višini 5500 m in med južnim in severnim vrhom. Jerry Lewis, Schlichter in Snyder so z Wilcoxom 15. julija stopili na južni vrh, najvišjo vzpetino na Mt. Mc. Kinleyu. Ko so se vrnili, so v slabšem vremenu odšli na isto pot še Luchterband, Mc Langhlin, Clerk, Janes, Taylor in Russel. Stephen Taylor je ostal v višinskem taborišču, Wilcox pa je s tovariši sestopil, da prinese hrano. Medtem se je orkan razbesnel. Postaja v nacionalnem parku je imela en dan radijsko zvezo z onimi, ki so odšli proti vrhu, in z Wilcoxom. Potem je vihar onemogočil vsako zvezo. Wilcox je tvegal sestop, da poišče pomoč. Neurje se je pomirilo šele po 10 dneh. Ko je prišla reševalna ekipa, je našla Taylorja mrtvega v šotoru, 200 m stran še dva mrtva, o ostalih štirih ni bilo sledu. Brad fort Washburn, znameniti ameriški alpinist, pravi, da je to najhujša nesreča ameriškega alpinizma. Na Mt. Mc. Kinley je bilo doslej 100 ljudi, od l. 1903 do l. 1967 so se ponesrečili štirje.

POLJAKI IN NEMCI V TURČIJI – Gö1-Dag (3160 m) v Cilo-Dagu ima 800 m visok severni steber. Avgusta 1967 sta ga preplezala Poljaka Andrzej Kus in Andrzej Mroz. V ostenju je še veliko možnosti za nove smeri. Doslej sta tu samo dve. Poljaka sta svojo ocenila s V. Plezala sta tudi veliko zajedu v Geliasinu, ki se imenuje tudi Reško (4170 m). Smer sta ocenila s VA₂.

PAKISTANSKI BERCHTESGADEN – Čital v Pakistanu primerjajo Nemci Berchtesgadenu, glede na vlogo, ki jo ima v primitivnem pakistanskem turizmu. Država si prizadeva, da bi spravila v promet naravne lepote. Še ceste in energetske vire mora dati deželi, pa bo Pakistan med najmikavnejšimi azijskimi deželami. Ekspedicije morajo plačati precejšnje takse za dovoljenja. Brez dovoljenja skoraj ni hoje po gorah, preveč nemira je v Aziji. Tudi fotografiranje

mostov je prepovedano. Ljudje v deželi večjega denarja, kot je ena rupija, ne poznajo. Večjega plačila ne vzamejo. Tujci smejo uvoziti 80 rupij, izvoziti 20. Oblasti so do tujcev pozorne – v vsakem pogledu. Spričo položaja na mejah so oči in ušesa odprte za morebitne špijone. Vse, kar je v zvezi s potnimi listi, gre oblastem silno počasi od rok.

Ker je ekspedicij za Hindukuš vedno več, bo najbrž tudi pozornost vedno večja.

NEMEC IZ SOVJETSKE ZVEZE – Dr. Henry Lewenstein živi v Sovjetski zvezi v Mari, med Gorkim in Kazanom, je sovjetski državljani in velik planinski aktivist, stalni sodelavec vzhodnonemškega glasila »Der Tourist«. Januarja letos je predaval v Dresdenu, kamor ga je povabil DDWB (Deutscher Wanderer und Bergsteigerverband). Ni prišel kot uradni zastopnik sovjetske planinske federacije, pač pa kot navdušen ljubitelj gora. Poslušalcem je govoril o Kamčatki, o polarnem Uralu, o Tien-Šanu in Pamiru. Dresdenski alpinisti in široka publika so bili zadovoljni tudi z njegovimi diapozitivi. Po predavanju je bil prost razgovor. Veliko vprašanj je bilo, kakšne so možnosti za obisk sovjetskih gora. Kronist je zapisal, da dr. Lewenstein z odgovorom ni zadovoljil poslušalcev.

BONATTI – SVETOVNI POPOTNIK – Walter Bonatti je predsedal iz alpinizma v žurnalizem. Zlobni jeziki vedo povedati, da mu to ni bilo težko, saj je bil ves čas svoje alpinistične kariere tudi mojster žurnalizma. Zdaj sodeluje pri znani reviji »Epoca«. Bil je šest mesecev na potovanju po Peruju, Venezueli in Braziliji. To je že njegovo drugo potovanje za magazin, na prvem je spoznaval Alasko.

AMERIKANCI V ANDIH – Ca-shan Oeste (5701 m) je vrh v Cordillera Blanca. 4. julija 1967 je prišel na ta vrh Adams Carter s svojimi možmi. Tabore so postavili v višini 4400 m in 5200 m, nato pa po strmih grebenih, polnem opasti, dosegli vrh. 250 m pod vrhom jim je ledeni prag zastavil pot. Morali so v severozapadno steno in

tam postaviti taborišče III. Od tu ni bilo težko priti na zapadni vrh. V ekspediciji ZDA je bil tudi sin Adama Carterja. Z zapadnega vrha pa jih je do pravega vrha čakala še preizkušnja: 400 m grebena, ki so ga premagali večji del jahaje. Tik pod vrhom so morali preplezati še 65° nagnjen prag.

AIAZZI POZIMI V »SMERI SLOGE« – Via della Concordia je v vzhodni steni Cime d'Ambiez. Plezali so jo l. 1955 Aiazzi, Ovgioni, Aste in Miorandi. Januarja 1968 je prišlo do prvega zimskega vzpona po tej dokaj slavni smeri. Preplezali so jo Pizzoccolo, Arcari in Aiazzi. Aiazzi ni več mlad po letih, v dejanjih pa se meri z mladimi.

NASVETI ZA EIGER – Fritz von Almen, šef hotela na Kleine Scheidegg, obenem visok oficir, je velik strokovnjak za razmere v severni steni Eigerja. Vsemu svetu je znano, da rad svetuje. V Eiger je treba iti pripravljen in še to ni dovolj. Treba ga je poznati, če ne iz lastne izkušnje, pa po skušnjih tistih, ki so mu bliže. Ker tudi sestop nekaj zahteva od človeka, je pametno, če prej spoznaš greben Mittellegi v pristopu, v sestopu pa normalno pot na Eiger ali gor ali dol po normalni poti. To je še boljše, posebno če te kasneje pri izstopu iz severne stene ujame nevihta. Nadaljnji nasvet: Ne zaupaj klinom in vrvm, ki jih je v Eigerju vedno več.

NEMCI V ANDIH – Cordillera Central, skupina Jarumario je bila cilj Münchenske akademske sekcije DAV maja 1967. Člani ekspedicije so iz Nemčije leteli z brazilskim letalom »Varig« v Rio de Janeiro, odtod pa v Limo, kjer jim je vojaški geografski inštitut določil področje. Šest tednov so nato taborili ob jezeru Azulcochas (4450 m). Obrali so 25 vrhov od 5000 do 7000 m višine, na 17 kot prvi, na petih kot drugi. Nato so v Boliviji stopili še na južni vrh Illimani.

JAPANSKO-AVSTRIJSKA NAVAZA – Kazuo Kotima in Tuguo Saotome iz Tokija sta se poleti l. 1967 spoznala z Avstrijci, ki so križarili po Spitzbergih. Japonca sta se tam pripravljala

na Grönlandijo, ki jo nameravata prečiti južno od slavne poti Fr. Nensena. Poznanstvo je imelo za avstrijski alpinizem prijetne posledice. Tuguo Saotome, dopisnik japonske RTV in član japonskega akademskega alpskega kluba, je prišel jeseni 1967 v Graz in več mesecev treniral skupaj z avstrijskimi alpinisti. Strokovnjak Hans Gsellmann, eden prvih, če ne prvi Avstrijec, ki je po vojni navezoval stike z našo planinsko zvezo in specialist za Grönlandijo, je Saotomu ponudil svoje usluge, OAV pa je Japonca vpisal med svoje člane.

SMUČARSKI METODIKI MED SEBOJ – Smučarski učitelji v Avstriji pomenijo pomemben poklic. Mnogo ljudi ima od te stroke kruh, tisti, ki ga imajo, pa lahko veliko pomenijo pri vzgoji in izobrazbi smučarskih množic. Ker jih je v Avstriji veliko, ni čuda, če je prišlo med njimi do trenja, in to med Tirolci in Štajerci.

Štajercem se zdi tirolska metoda pri pouku smučanja pretoga. Zdi se jim, da je važno, če učitelj svoje učence čim prej nauči uporabljati smuči, ne glede na smučarske učne metode in predpisano metodiko. Nesmisel je stremeti za enotnostjo pouka in pospeševati eno, zatirati pa drugo. Važno je, da je učenec zadovoljen, da čim prej »spelje« in to tako, da se nauči z veseljem, ne pa z muko. Vse kaže, da je stvar vroča in da vzhod (Graz) zapadu (Innsbrucku) ne bo popustil.

SMUČARSKES NESREČE V LUČI EKONOMIKE – Kaprunski razgovor 1967 je sklicala salzburska zbornica za delavce in nameščence. Navzoči so razpravljali o nesrečah na žičnicah in o pravnih problemih v zvezi z nesrečami v gorah in posebej ob žičnicah. V Avstriji, je dejal dr. Viktor Czepl, strokovnjak za zavarovalništvo, je letno 80 000 smučarskih nesreč, kar obremenjuje socialno zavarovanje za 430 milij. aS, več kot 20 milijard S din. Celotna škoda za nacionalno ekonomiko pa znaša po mednarodni formuli ca. 1 milijardo aS direktnih in indirektnih stroškov. V Avstriji je število gorskih nesreč in smrtnih primerov mladih ljudi (15 do 20 let)

tolikšno, da imajo svoj družbenopolitični pomen in da bi družba morala poskrbeti za tako zavarovanje, kot je pri delu. Dr. Klimpt in dr. Rabofsky sta menila, da je stvar treba studiozno raziskati. Rabofsky trdi, da stvar zakona ni samo ugotoviti, kdo je kriv in kdo bo plačal stroške. Potrebna je vsestranska raziskava nesreče, da bi prišli do objektivnih prognoz glede nesreč in do učinkovite preventive. Ni dovolj iskati predpise in zapovedi, njihova veljava je nekaj vredna, če predpise in zakone populariziramo preko šol, društev in množičnih medijev. Zastopnik ministrstva za pravosodje dr. Pichler je dejal, da bi moralo priti v tem pogledu do sodelovanja med alpskimi deželami. Potrebni je še več zapovedi, da bi se izognili nesrečam, pa tudi obtožnicam. Za studiozno raziskavo vsega gradiva se je izrekel tudi ing. F. Moravec in je s tem izpovedal stališče Naturfeunda.

JAPONCI POZIMI V CIVETI – Japonski plezalci Hatori Jošino, Masatoši Tešima in Mituo Fakuća so letos tri tedne oblegali Civetto, da bi pozimi preplezali Sollederjevo smer. Prišli so do začetnih težav in morali odnehati.

NAHRBTNIK IZ UMETNE SNOVI – Supranyl je imenična snov, ki posega zdaj po starih, dobrih nahrbtnikih in jih modernizira. Iz supranyla so zelo lahki (270 g), pa zelo odporni. Impregnirani so s silikonom in so nepropustni, vzdržljivi, zoper temperaturne spremembe in zoper vlago. Firma Salewa iz Münchena pa ponuja nahrbtnike iz nylona, na trgu je še nahrbtnik Mont Blanc in model Monte Rosa, oba iz nylona. Seveda ima tudi nylonski nahrbtnik svoje slabe strani.

CENE NA NAPRAVAH ZA VERTIKALNI PROMET – Dolomitske cene za vožnjo v vertikalnem prometu so od lani na letos poskočile za 20 do 35 %, poskočile so tudi cene za penzion in za pijače. Za prav toliko se je podražil vertikalni promet v Švici. Dnevnih in tedenskih kart skoraj ni več, razen morda v januarju, kot ptice vabnice za slabo frekventirane mesece. Ni

čuda, če je obisk padel, posebno oni iz Nemčije. Italijanska vlada je prišla na dan z velikim načrtom. Do l. 1972 bo v turizem investirala 380 milijard lir.

PSI ZA SMUČI – psi, kože za smuči še niso za v staro šaro. Lani je firma, ki oskrbuje trg s kožami znamke »Trima«, prodala 27 440 parov teh psov, ki so tako potrebni za vzpone s smučmi. In turno smučanje ni tako pokopano, da ne bi bilo treba z njim računati. Čim večja bo gneča, okoli »vrtiljakov« na smučkih centrih, tem večja bo potreba po samostojnih gazeih in smučinah.

GSELLMANN ŠE VEDNO NA DELU – Hans Gsellmann, dolgo časa na glasu kot najboljši smučarski učitelj na Štajerskem, globe-trotter in sijajen plezalec, je vodil več ekspedicij na Spitzberge in na Grönlandijo. Zdaj je na ekspediciji nekje med Alasko in Grönlandijo z namenom, da ujame redko favno. V Afriko mu je bila pot odsvetovana, češ da tam »ni prostora za divje zveri«.

AIGUILLES DE CHAMONIX so 20 km dolg greben v severovzhodni smeri od Mt. Blanca z 18 vrhovi. Do l. 1950 so bili v njih glavni vzponi odpravljeni. Herman Buhl in Kuno Rainer sta jih to leto prečila od Grands Charmoz do Aiguille du Plan. To orjaško prečenje sta ponovila šele l. 1958 Peter Diener in Walter Philipp. Peter Arigoni in Erich Friedli sta prečenje nadaljevala vse do Mt. Blanca. V verigi so slavni vrhovi po slavni smerih: Aiguille de la République, Grans Charmoz, Aiguille de Blaitière, Aiguille du Plan, Aiguille du Midi; Dent du Requin, Grépon s slovito vzhodno steno. Peter Arigoni je doma iz Chura v Vzhodni Švici, v gore je začel hoditi v letu Dienerjevega prečenja. Stari Peter Arigoni je bil v Rätikonu pojem že l. 1925, mladi pa se ni zadovoljil z domačimi gorami in je s 26 leti med najboljšimi švicarskimi alpinisti. Po poklicu je stavbni ključavničar.

S turnega pohoda na Kanjavec. Sonce pod vrhom

Foto ing. A. Sušnik

TEŽAVE S KITAJSKIM HIMALAIZMOM – Kitajska akademija znanosti je, tako poročajo iz Pekinga, zadnja leta organizirala več ekspediciij, med drugim tudi China's allround Scientific Expedition to the Himalaya od marca do avgusta 1966 in od avgusta do decembra 1967. 100 kitajskih znanstvenikov je delalo na 30 študijskih področjih med dolino Chumba in Kathmandujem, to je med Yatungom in Kyirongom, v bistvu torej na severni strani Everesta (kitajska Jolmo Lungma), 50 000 km² naj bi raziskali (to je več kot površina Švice). O dosežkih ni kaj slišati. Govore o ihtiosauru (formacija Jura) in o 400 milijonov let starih kameninah. Kitajski vzpon na Everest iz l. 1960 »China Features« omenjajo zelo na kratko. Ke Sueh pravi o tem vzponu: Raziskovanje je močno ovirala revizionistična linija, v bistvu neustvarjalna, pridanič, ki jo je vrnil Hruščev v znanstvene in tehnološke kroge. – Proti komu je naperil kopje Ke Sueh? Imen ne pove. Njegova izjava sama potrjuje, da s tistim kitajskim Everestom le ni vse v redu. O ekspedicijah v l. 1966 in 1967 pravijo China's Features, da je bila dosežena kota nad 7000 m, a niti besede, kje ta kota stoji. Druga kitajska ekspedicija na Everest se je tragično končala. Od 26 mož sta se vrnila samo dva, o ostalih ne vemo nič. Nobene uradne izjave, nobenega demantija.

GLEDE KITAJSKEGA VZPONA NA EVEREST je zapisal himalajski papež G. O. Dyhrenfurth: »Studij sončnega žarčenja na Everestu ne more prinesiti kaj prida novega, važna je le neutrudno vedno nanovo zapeta himna velikemu vodji Mao-tse-tungu, ki se mu imajo revolucionarni kitajski znanstveniki zahvaliti za vse. Priprave za nova raziskovanja na Jolmo Lungmi so se začele l. 1965, pri tem pa so bile teze velikega Maa stanovitven vir inspiracije. Marca l. 1966 je velika raziskovalna ekspedicija postavila svojo bazo blizu jezika ledenika Rongpu, blizu tam, kjer so bili tudi Angleži. Slike, ki so jih Kitajci posneli v višini 6400 m, so skoraj povsem nerazločne. Proti Čang-La, pravijo Kitajci, ali Severnemu sedlu, ki mu oni prisojajo

Franci Ekar nam je v opombo »našega« Pamira poslal to-le ponazoritev naših uspehov na strehi sveta: ▲ taborišče s potmi, po katerih so se povzpeli in sestopili naši plezalci na Pik Lenina l. 1967 (gl. PV 1968/5) Foto z vrha Petrovskega Franci Ekar

7029 m, na stereofotogrametrični karti »Khumbu Himal« pa je kotirano s 6990, gre 55° strma vesina, ki se konča z ledeno steno.« V resnici je to normalna pot na Everest že od l. 1921, pravi Dyhrenfurth, po kateri je šlo vsaj 15 ekspediciij. Vse so jo opisale in fotografirale. »Videti je, da so te znane stvari za 700 milijonov Kitajcev take malenkosti, da gredo preko njih.« In se najdejo zapadne agenture, ki takih junaštev kitajske ekspedicije ne razširjajo po svetu. »Oborožen z mislimi Mao-tse-tunga se je kitajski narod zmagovito boril v smeri proti Severnemu sedlu.« Na sedlu so postavili tabor 5. »Znanstveniki imperialističnih dežel in razne buržoazne avtoritete so izjavljale, da človek v višini 6000 ne bi mogel več delati. Kitajski znanstveniki pa so v taboru 4 in 5 delali ves teden.« »Imeli smo rdeče sonce v prsih, to nam je dajalo moč in toploto.« Ke Sueh v »China Features« v svojem članku »Studying Solar Radiation on the earth's pinnacle« taji uspeh ameriške ekspedicije iz l. 1963 (AMEE 1963), češ da so Amerikanci prišli samo do višine 5700 m in da so prišli do mnogo skromnejših rezultatov kot Kitajci. – Dyhrenfurth na to: »Spričo take neumnosti je vsaka kritična beseda odveč.« Kakor vemo, so Amerikanci l. 1963 prišli na Everest trikrat in so odprli še novo pot

Sedlo Krilenko 5900

Pik XIX Kongresa

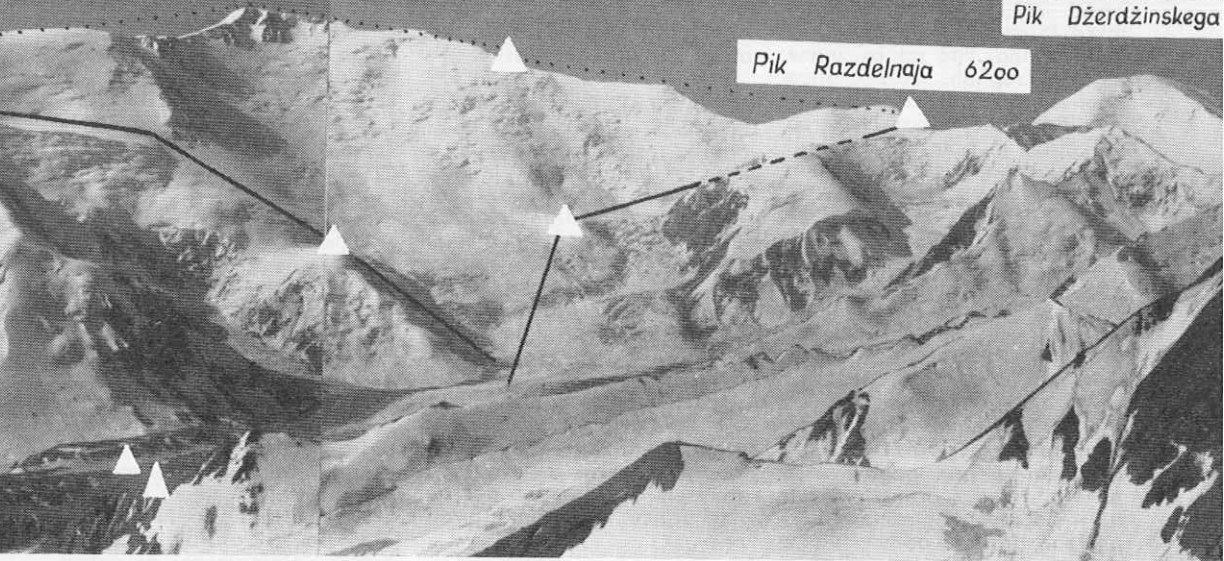

po zapadno jugovzhodnem grebenu. Uradno pa je zdaj znano, da je kitajska ekspedicija iz l. 1966 prišla samo do Severnega sedla (6990 m).

Sapient! Res ni vredna besede taka propaganda, čeprav je morda v duhu kake teorije o psihologiji mas.

POT ZERMATTSKEGA VODNIKA – Walter Perren je konec leta 1967 umrl v 54. letu starosti. Bil je tehnični direktor GRS v nacionalnem parku v Zapadni Kanadi. Rodil se je l. 1914 v Zermattu in postal gorski vodnik. L. 1948 ga je kanadska pacifiška železnica povabila, naj gre za gorskega oskrbnika v hotel ob Lake Louise v nacionalnem parku Banff. Bil je zadnji švicarski vodnik, ki ga je najela Canadian Pacific Railroad. Po l. 1955 je bilo to mesto odpravljeno in Perren je vstopil v službo nacionalnega parka kot gorski reševalec. Bil je svetovalec za smučarske in lavinske zadeve.

JOSEF VRZAK je češki alpinist, ki je po prvi svetovni vojni pripadal krogu dunajskih alpinistov Zdarskega, Lammerja je poznal osebno, tudi Reya in Gosa. Februarja letos je umrl 67 let star. Spada med pionirje češkega alpinizma. L. 1947 je izdal knjigo »Čez ledenike in pečine«. Bil je sotrudnik mnogih

inozemskih revij in iskan predavatelj. Še l. 1965 je bil na Elbrusu, leto nato je bil z ženo na Olimpu, nekaj mesecev pred smrtjo je stopil še na Etno.

NESREČE V ITALIJANSKIH ALPAH – Italijanska GRS (Soccorso alpino) je l. 1967 imela 242 akcij, pri 21 je sodeloval helikopter. Skupno se je ponesrečilo 399 oseb, 71 smrtno, 9 jih pogrešajo, 79 je bilo težko poškodovanih. Do 15 let starih je bilo ponesrečenecv 4,14 %, do 20 let 18,71 %, do 25 let 19,91 %, do 40 let 17,41 %, do 50 let 14,91 %, do 60 let 4,57 %. Največ je bilo Italijanov (73 %), Nemcev (19,39 %), Avstrijcev (2,48 %), Švicarjev (1,81 %), Francozov (1 %). Razumljivo je, da je bilo največ nesreč v lahkem svetu (I–II), 73 %, v III–VI pa 20,2 %.

KANGČENDZONGA bo l. 1969 cilj velike nemške ekspedicije, »če bo Nepal sedanje obmejne odredbe lahko omilil«, kakor je izjavil nepalski kralj Mahendra. Zapadni vrh Kangčendzonge še ni kotiran, stoji pa še na nepalskih tleh. Prisojajo mu višino ca. 8420 m. Glavnemu vrhu so izmerili nedavno 8598 m, južnemu 8474 m. Glavni in južni sta na meji med Nepalom in Sikkimom. Sikkimski kralj Palden Thondup pa je prepovedal vsako ekspedicijo in njeno dejavnost, njegova

mala dežela se mu zdi preveč ogrožena. Nepal je medtem spet »odprl« Himalajo.

OSTANKI DOLOMITOV – Cinque Torri so zanimiv cilj – zapadno od Cortine d'Ampezzo, poldrug kilometer južno od ceste, ki veže Cortino s prelazom Falzarego, 3 km južno od Tofana di Rozes. Vstope v smeri, ki jih imajo ti »ostanki« Dolomitov, doseže motorizirani alpinist iz Cortine v 40 minutah. Torre Grande ima 160 m visoko smer šeste stopnje, zelo našpikano, poleg te pa je še cela vrsta smeri. V bližini je tudi koča Cinque Torri.

PLANINSTVO OSVAJA SVET – Mehikanski alpinizem se zadnja leta vedno bolj razvija. Pod alpinizmom razumejo Mehikanci tri stvari: »alta montaña«, »roca« in »escursionismo«, visokogorstvo, plezalstvo in izletništvo. Alta montaña se za Mehikance začne pri 3800 m, torej nad drevesno mejo. V glavnem gre pri tem za tri petisočake: Ixlaccihuatl (5326 m), Popocatepetl (5450 m) in Pico de Orizaba (5700 m), ki se po azteško imenuje Ciltlaltepètl. Ker je ta bolj od rok, se Mehikanci posvečajo bolj prvima dvema. V bližini obeh so speljali cesto do prelaza Cortes (ca. 3600 m), tako da je na oba moč priti za weekend. Po nor-

malni poti ni nobenih tehničnih težav. Najlaže sta pristopna od novembra do januarja, ko je dosti snega. Po snežišču je lažje kot po pepelu in ledu. Le gorska bolezen lahko stopi na pot. Plezalec si lahko izbere severno steno Mrtve device (ali Bele žene – Ixtaccihuatl). – Tudi niže v dolini Alcala je nekaj pečin, ki nudijo težko plezanje. Za plezalne šole, ki pomenijo delovanje v »roca«, je v deželi več po 150 m visokih sten, tudi v bližini glavnega mesta, in 100 km oddaljena Sierra Pachuca, imenovana po mestecu istega imena. V bližini Ciudad Mexica so šolske stene »Chiquite«, ki jih imajo plezalci zelo radi, ker so suhe in dobrih oprimkov. Ostale v bližini metropole so vlažne in algaste. V Sierrri Pachuca se Mehikanci urijo tudi v moderni akrobatski tehniki. Tu so čisto gladke stene, ki jim brez svedrovcev ne more biti nikdo kos. Vzhodni del Pachuca je proglašen za nacionalni park.

NEPAL je že leta 1968 izdal nekaj »permitov« za ekspedicije in jih zagotovil za l. 1969. Prošnje se morajo nasloviti na ambasade v Nepal, ne neposredno na nepalsko vlado. Vendar ostanejo zaprti še nekateri obmejni vrhovi, med njimi tudi Gauri-Shankar, Everest pa bo izjema. Za vrhove

izpod 7620 m je bila doslej taksa 75 angleških funtov, nova še ni znana. Pač pa so znane tarife v rupijah: zvezni oficir dobi za en mesec 320 rupij, sirdar 15 dnevno, kuhar 11, šerpa 8 (oskrba in obleka nista vračunani), lokalni nosači v Kathmanduju 9 brez oskrbe.

ZENSKÉ NA ANTARKTIKI – Južna Georgija je otok na Antarktiki, težko dostopen, zato še neraziskan. Celo polarni psi za ekspedicijo ne pridejo v poštev. Kljub temu so se na otok namenile Angležinje, šest po številu. Guverner Falklandskih otokov je izjavil, da jim bo dovoljenje za vstop na neznani otok dal le pod pogojem, če bo v bližini zasidrana reševalna ladja. Dve Angležinji sta izprašani gorski vodnici, vodja ekspedicije bo Molly Porter. Govore, da hočejo pogumne Albionke zlesti celo na ledeni vrh Three Brothers (2350 m).

VELIKA NAKLJUČJA – Pogačnikov neprostovoljni skok s triglavskega ledenika v snežišče severne triglavske stene, o kateri je svetu poročal France Avčin v jugoslovanski številki »Alpinismus« (1968/4), menda ni najgloblji doskok s smučmi (90 m). V Kemptenu živi domačin, ki je pozimi l. 1927/28 s smučmi na nogah padel 300 m globoko na Schneegrube v Riesengebirge in se ni bistveno poškodoval. Natančnejših podatkov poročevalec ni navedel.

AIGUILLE DE BLAITIÈRE – Zapadno steno Blaitière v skupini Mt. Blanc sta leta 1954 preplezala Joe Brown in Don Whillans. Ocenila sta skoraj vse raztežaje s VI. Od 27. do 30. marca l. 1968 sta jo preplezala Japonca Kazuo Minamikava in Hisajoši Noguki po štirih biviakih.

ANIČA KUK NAD STARIM GRADOM V PAKLENICI – Aniča Kuk (714 m), ki smo ga lani v našem glasilu močno popularizirali, je letos našel svoje mesto na prvih straneh »Alpinismus«. Opis »Klina« je

posredoval Stanislav Gilić, sliko pa H. Lukatela, oba tudi sotrudnika našega glasila.

MRTVAŠKI PRT V GRANDES JORASSES – Pierre Desailoud, vodniški aspirant iz Les Houches pri Chamonixu, je lani izjavljal, da je preplezal Linceul v Grandes Jorasses in to sam. Ker ima laž kratke noge in ker včasih tudi krade, kdor laže, je za Desailoudom pogledala policija in ugotovila, da je Desailoud olajšal za 10 000 frankov nekega hotelirja v Les Houches in vodniške aspirante v ENSA, prisvojil pa si je tudi avtomobil župana iz Arêches. Pri zaslišanju je prosto dušno izjavil: »Kadar sem rabil denar, sem vedno posegel v denarnice vodniških aspirantov.«

INTERSKI – Prof. Stephan Kruckenhausner je bil več let predsednik mednarodnega kongresa smučarskih učiteljev. Letos je bil kongres v Aspenu in ustanovitelj avstrijske smučarske šole Kruckenhausner je odložil predsedniško funkcijo v roke direktorja ENSA v Chamonixu Jeanu Francu. V Aspenu, največjem smučarskem centru ZDA, je bilo zastopanih 16 držav. Prihodnji »Interski« bo v Münchenu l. 1971. Jean Franco je po svoji funkciji in ugledu še močnejši od izumitelja »ritomigniškega« smučanja. Za seboj ima dva velika vzpona: južni steber Barre des Ecnins (1944) in Makalu (1955). Sicer pa vse kaže, da je razločka med posameznimi šolami vedno manj. Celo Nemci so v Aspenu izjavili: »Avstrijskega vpliva smo se osvobodili, v bodoče bomo imeli tudi mi besedo pri razvoju tehnike nog.«

INDIJA RAZUME POMEN TURIZMA – Indija pospešuje turizem, zato je ukinila marsikakšno prepoved tudi v obmejnem predelu ali pa jo je vsaj omilila. Navang Gombu – edini človek, ki je dvakrat stopil na vrh Everesta – je pred kratkim potoval s Kumarjem po Evropi. V Rimu so mu dali olimpijsko

zlato medaljo, mali šerpa pa je delil pijačo »rakši«. Za turistično propagando bo Indija nedvomno uporabljala tudi muzej »Everest« v Dardžilingu.

ZENSKI RENDEZ-VOUS V ŠVICI – Rendez-vous Hautes Montagnes v Engelbergu, ki ga je pripravila publicistica baronica Felicitas von Reznicek, je poteklo v enem samem slovesnem vzdušju. Zbrale so se v resnici najboljše alpinistke iz vseh krajev sveta, povabljeni so bili tudi možje in prijatelji, program je bil pester in mikaven. Tudi Jugoslavija je bila dobro zastopana: Barbka Lipovšek, naša pamirka je tam slovela kot prva ženska, ki je ponovila severno steno Velike Cine, smer Brandler-Hasse, za Nadjo Fajdigo pa so zapisali, da je za bralce »Alpinismus« že pojem. Bila je tu tudi Christine de Colombel z Jacom Sangnier, Zibrinova, Černikova, Francova, Metzeltinova in druge.

NAJLEPŠI RAZI – 750 odgovorov je dobila redakcija »Alpinismus« na svojo anketo o najlepšem razu. Pričakovali so odgovor samo od 2% do 3% bralcev, 750 pa je 5%. 320 odgovorov je bilo brezpredmetnih, najbrž so jih poslali taki, ki še niso plezali nobenega raza. Med prvih deset so po teh odgovorih prišle naslednje smeri po razih: Severozahodni raz Cima della Madona (2733 m) v skupini Pala (znan močno pod imenom Schleierkante); severni raz Roggalspitze (2674 m) v Lechtalskih Alpah; jugozahodni raz Delagovega stolpa (2790 m) v Catinacciu (Rosengarten); severni raz Piz Badile (3308 m); severozapadni Dibonin, raz v Veliki Cini (2999 m); južni raz Male Cine (2856 m); Spigolo Giallo; vzhodni raz v Däumlingu (2322 m), Dachstein, Gossaukamm; jugovzhodni raz Christaturma (2170 m) v Wilder Kaiser; severni raz v Angéru (2872 m); v skupini Pala. Razume se, da bi se o vrstnem redu moglo govoriti, pa tudi še o marsikakšnem razu, ki bi sodil v to družčino.

Koteks Tabus

import - export
LJUBLJANA

odkupi vse vrste kož, tudi divjadi!

Obiščite našo trgovino visoke mode
»BOUTIQUE«

v poslovni stavbi Miklošičeva c. 5

Pekatete

tradicijska

TESTENINE

kvaliteta

ZITO
LJUBLJANA

S

Z
A
V
A
R
O
V
A
L
N
I
C
A
S
A
V
A

Poslovne enote:

CELJE
ČAKOVEC
JESENICE
KOPER
KOPRIVNICA
KRANJ
KRŠKO
LJUBLJANA
MARIBOR
MENGEŠ
MURSKA SOBOTA
NOVA GORICA
NOVO MESTO
POSTOJNA
TRBOVLJE

Poslovalnici:

ZAGREB
RIJEKA

Planinci – gorniki

TUDI NA PLANINAH IN GORAH
NESREČA NE POČIVA

Brezskrbnejše boste uživali čudovite lepote gorskega sveta, če se boste popred zavarovali proti nezgodam pri

Zavarovalnici Sava

Ugodni pogoji
Nizke premije

ZAHTEVAJTE PONUDBE IN PROSPEKTE!

Na voljo tudi vse druge vrste zavarovanj oseb in premoženja

ŽELEZARNA JESENICE

proizvaja

JEKLA:

konstrukcijska
konstrukcijska s povečano trdnostjo
za globoki vlek
za elektroindustrijo
za ladjedelništvo
za kotlogradnjo
za cementacijo in poboljšanje
nerjaveča in ognjevdržna
vzmetna
za avtomate
orodna

TOPLA PREDELAVA:

debela, srednja, tanka, pocinkana, trafo in dinamo pločevina;
toplo valjani profili

HLADNA PREDELAVA:

hladno valjani trakovi, hladno oblikovani profili, vlečena žica,
vlečeno, luščeno in brušeno jeklo, žičniki, bodeča žica

DODAJNI MATERIAL ZA TALILNO VARJENJE:

elektrode za varjenje, žica za plamensko in avtomatsko varjenje,
žica za metalizacijo in prašek za avtomatsko varjenje.